

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЂУПРИЈА 2019 -2024

На основу Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник РС", бр.129/2007 и 83/2014-др.закон) и члана 32. и члана 38. Статута општине Ћуприја („Службени гласник Општине Ћуприја“, бр.14/08, 22/08, 28/08, 13/11 и 23/13), Одлуке о измени Одлуке о приступању изради стратегије одрживог развоја општине Ћуприја 2019-2024, Скупштина општине Ћуприја на седници одржаној дана 08.03.2019. године доноси :

СТРАТЕГИЈУ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА 2019-2024

САДРЖАЈ

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА	10
ПРЕДГОВОР	12
1. УВОД	15
1.1. Савет за одрживи развој општине Ћуприја	16
1.1.1. Надлежности Савета за одрживи развој општине Ћуприја	16
1.2. Радни тим за израду Стратегије развоја општине Ћуприја	17
2. УСАГЛАШЕНОСТ СА ОСТАЛИМ ДОКУМЕНТИМА И ЗАКОНОДАВСТВО РС	20
2.1. Национални ниво	20
2.2. Локални ниво	24
3. МЕТОДОЛОГИЈА	26
СОЦИО – ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА	27
1. ОСНОВНИ ГЕОГРАФСКИ И ИСТОРИЈСКИ ПОДАЦИ	29
1.1. Географске карактеристике	29
1.1.1. Геостратешки положај	29
1.1.1.1. Саобраћајне везе	30
1.1.1.2. Удаљеност од градова	30
1.1.1.3. Удаљеност од најближих граничних прелаза	30
1.2. Историјски развој Ћуприје	31
1.3. Географија и топографија	33
1.3.1. Рељеф	33
1.3.2. Планине	34
1.4. Клима	35
1.4.1. Средње месечне, годишње и екстремне вредности	35
1.5. Хидрографске карактеристике	36
1.5.1. Река Раваница	36
1.5.2. Река Велика Морава	36
1.5.3. Вештачке акумулације	37
1.6. Геолошко-морфолошке карактеристике	38
1.7. Шуме	39
1.8. Руде	40
1.9. Животна средина	40
1.9.1. Стање ваздуха	40
1.9.2. Стање воде	40
1.9.3. Стање земљишта	40
2. ДЕМОГРАФСКИ ПОДАЦИ	41
2.1. Структура становника према полу	41
2.2. Старосна структура становништва	41
2.3. Становништво по насељима	42
2.4. Образовна структура	43

2.5.	Витални догађаји.....	44
2.6.	Етничка структура становништва	45
3.	ЛОКАЛНА САМОУПРАВА.....	46
3.1.	Локална самоуправа	46
3.1.1.	Општинска управа Ћуприја.....	46
3.1.1.1.	Унутрашње организационе јединице	46
3.1.1.2.	Кабинет председника општине	47
3.1.2.	Скупштина општине Ћуприја.....	48
3.1.3.	Председник општине.....	48
3.1.4.	Општинско веће	48
3.2.	Јавне службе општине	49
4.	ЉУДСКИ РЕСУРСИ И ТРЖИШТЕ РАДА.....	50
4.1.	Запосленост становништва	50
4.1.1.	Запослени према секторима привредне делатности	51
4.2.	Незапосленост становништва	52
4.2.1.	Незапосленост у Ћуприји у последње четири године	53
4.2.2.	Незапосленост по старосној структури	53
4.2.3.	Незапосленост по степену стручне спреме	53
5.	ПРИВРЕДНИ СУБЈЕКТИ	55
5.1.	Привредна друштва	55
5.1.1.	Привредна друштва усмерена на производњу по секторима.....	55
5.2.	Предузетници	55
5.2.1.	Предузетници по најзначајним делатностима у области услуга.....	56
5.3.	Спољнотрговинска размена привреде општине Ћуприја	56
5.4.	Водеће компаније у општини Ћуприја у 2018.години	57
6.	ПОЉОПРИВРЕДА	59
6.1.	Пољопривредна површина	59
6.2.	Пољопривредна газдинства.....	60
6.3.	Пољопривредно становништво	61
6.4.	Пољопривредна производња	61
6.4.1.	Ратарство.....	61
6.4.2.	Повртарство	63
6.4.2.1.	Производња пасуља и кромпира	63
6.4.3.	Воћарство	64
6.4.3.1.	Јагодичасто воће	65
6.4.4.	Виноградарство	65
6.4.5.	Сточарство.....	65
6.4.5.1.	Пчеларство	67
6.5.	Прерађивачки капацитети.....	67
7.	ИНФРАСТРУКТУРА	68
7.1.	Путна и железничка инфраструктура	68

7.2.	Ваздушни саобраћај.....	71
7.3.	Водни саобраћај.....	71
7.4.	Просторно планирање.....	71
7.5.	Енергија.....	72
7.5.1.	Електроенергетска инфраструктура.....	72
7.5.1.1.	Степен електрификације општине.....	72
7.5.2.	Гасовод.....	73
7.5.2.1.	Покривеност гасоводом.....	73
7.6.	Водоснабдевање.....	73
7.6.1.	Извориште Немања.....	73
7.6.2.	Извориште Света Петка.....	73
7.6.3.	Извориште Стрелиште.....	74
7.7.	Одвођење отпадних вода.....	74
8.	ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА.....	75
8.1.	Општа болница Ћуприја.....	75
8.1.1.	Организација и стручне службе опште болнице Ћуприја.....	75
8.2.	Дом здравља Ћуприја.....	76
8.2.1.	Организација и стручне службе Дома здравља.....	76
8.3.	Завод за јавно здравље Ћуприја Поморавље.....	77
8.3.1.	Организација и стручне службе ЗЗЈЗ Ћуприја Поморавље.....	77
8.3.2.	Календар здравља ЗЗЈЗ Поморавље Ћуприја.....	78
9.	СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА.....	80
9.2.	Стратегија социјалне политике општине Ћуприја 2015 - 2020.....	80
9.3.	Национална служба за запошљавање.....	81
9.4.	Центар за социјални рад.....	81
9.4.1.	Корисници услуга центара социјалне заштите.....	81
9.5.	Црвени крст у Ћуприји.....	82
9.5.1.	Календар активности Црвеног крста у Ћуприји.....	83
10.	ОБРАЗОВАЊЕ.....	85
10.1.	Табеларни преглед предшколских установа 2018 / 2019.....	85
10.2.	Табеларни преглед основних школа.....	85
10.3.	Средњошколско образовање.....	86
10.3.1.	Табеларни преглед средњих школа у Ћуприји 2018 / 2019.....	86
10.3.2.	Гимназија.....	87
10.3.3.	Техничка школа Ћуприја.....	87
10.3.4.	Медицинска школа у Ћуприји.....	88
10.3.5.	Школа од посебног националног значаја / Школа за музичке таленте.....	89
10.4.	Високо образовање.....	90
10.4.1.	Висока медицинска школа струковних студија Ћуприја.....	90
10.5.	НОУ ФЕСТ / Сајам образовања.....	90
11.	КУЛТУРА.....	92

11.1.	Установа културе Ћуприја.....	92
11.2.	Народна библиотека Душан Матић Ћуприја.....	93
11.3.	Музеј Хореум Марги-Равно Ћуприја	93
11.4.	Споменици културе.....	93
11.4.1.	Манастир Раваница.....	93
11.4.2.	Археолошко налазиште Horreum Margi	94
11.4.3.	Спомен парк Иванковац	95
11.4.4.	Остали археолошки локалитети	95
11.5.	Манифестације у области културе.....	96
11.5.1.	Видовдански дани.....	96
11.5.2.	Обележавање боја на Иванковцу	96
11.5.3.	Ноћ музеја.....	96
11.5.4.	Музеји за 10	96
11.5.5.	Дечји карневал	97
11.5.6.	Културно лето	97
11.5.7.	Матићеви дани.....	97
11.5.8.	Календар културних дешавања	97
12.	ТУРИЗАМ	102
12.1.	Туристичка организација општине Ћуприја.....	102
12.2.	Културно-историјски туризам	102
12.2.1.	Културно-историјске манифестације.....	102
12.3.	Манифестациони, излетнички и спортско-рекреацијски туризам.....	103
12.3.1.	Мото кампинг Морава у Ћуприји.....	103
12.3.2.	Моравски парк	103
12.3.3.	Излетиште Вавило	103
12.3.4.	Туристичко пешачка стаза Видиковац.....	103
12.4.	Туристичке манифестације.....	104
12.4.1.	Цреваријада	104
12.4.2.	Изађи ми на теглу.....	104
12.4.3.	Мото скуп	104
12.4.4.	TRIBE Фест	105
12.4.5.	Морава моје море.....	105
12.5.	Спортски туризам	105
12.5.1.	Међународна улична трка Меморијал Александар Петровић.....	105
12.5.2.	Спортско лето	105
12.5.3.	Државно првенство у навигацији - Аероклуб Ћуприја	106
12.5.4.	Риболовачки куп.....	106
12.5.5.	Моравска регата.....	106
12.6.	Угоститељске услуге.....	106
12.6.1.	Преглед смештајних капацитета.....	106
12.6.2.	Преглед ресторана, пицерија	107
12.6.3.	Подаци о доласцима и ноћењима туриста.....	108

13.	СПОРТ	110
13.1.	Спорт у Ћуприји кроз историју	110
13.2.	Носиоци спортских дешавања у општини Ћуприја	110
13.2.1.	Спортски центар АДА Ћуприја.....	110
13.2.2.	Спортски савез Ћуприје	111
13.2.3.	Спортски клубови у Ћуприји 2018.године	111
13.3.	Атлетика у Ћуприји.....	112
13.4.	Календар спортских дешавања	113
13.5.	Зимски турнир у фудзалу	115
13.6.	Меморијални кошаркашки турнир Драгослав Субић.....	115
14.	ИНФОРМИСАЊЕ	116
	SWOT АНАЛИЗА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА	117
1.	СЕКТОРСКЕ SWOT АНАЛИЗЕ.....	118
1.1.	SWOT анализа: Економски, привредни , рурални развој и привлачење инвестиција.....	119
1.2.	SWOT анализа: Саобраћајна и комунална инфраструктура, животна средина, енергетска ефикасност	121
1.3.	SWOT анализа: Туризам, култура, спорт	122
1.4.	SWOT анализа: Образовање	124
1.5.	SWOT анализа: Социјална и здравствена заштита.....	125
	ВИЗИЈА И МИСИЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА	127
1.1.	Визија општине Ћуприја	128
1.2.	Мисија општине Ћуприја	128
	РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА	129
	СТРАТЕШКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА	131
1.1.	Преглед стратешких и оперативних циљева у оквиру развојних приоритета	133
	ПРОЈЕКТИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА	137
1.1.	Преглед пројеката Стратегије развоја општине Ћуприја	139
	РЕАЛИЗАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА	153
	ЛИТЕРАТУРА.....	155
	ПРИЛОГ 1.....	157

ПОПИС ТАБЕЛА:

Табела 1	Радне групе по областима.....	18
Табела 2	Приказ катастарских општина у Ћуприји.....	29
Табела 3	Ћуприја и друмски, железнички, ваздушни саобраћај и луке.....	30
Табела 4	Удаљеност Ћуприје од градова у окружењу.....	30
Табела 5	Удаљеност Ћуприје од најближих граничних прелаза.....	30
Табела 6	Температура.....	35
Табела 7	Релативна влажност ваздуха.....	35
Табела 8	Инсолација.....	35
Табела 9	Количина падавина.....	36
Табела 10	Временске појаве.....	36
Табела 11	Водостај Велике Мораве.....	37
Табела 12	Техтоногенетске фазе.....	38
Табела 13	Структура површина под шумом.....	39
Табела 14	Старосна структура становништва у размацама од 10 година.....	41
Табела 15	Становништво по насељима.....	42
Табела 16	Становништво старије 15 и више год. према полу и школској спреми....	44
Табела 17	Витална статистика.....	44
Табела 18	Етничка структура становништва.....	45
Табела 19	Број запослених по јавним службама.....	49
Табела 20	Запосленост становништва општине Ћуприја.....	50
Табела 21	Регистрована запосленост по секторима делатности.....	51
Табела 22	Незапосленост становништва по годинама.....	52
Табела 23	Број незапослених у општини Ћуприја у последње четири године.....	53
Табела 24	Незапосленост по старосној структури.....	53
Табела 25	Незапосленост по степену стручне спреме.....	53
Табела 26	Привредна друштва по секторима.....	55
Табела 27	Преглед броја предузетника по делатностима.....	56
Табела 28	Спољнотрговинска размена општине Ћуприја.....	56
Табела 29	Водеће компаније у општини Ћуприја у 2018.години.....	57
Табела 30	Индивидуална пољопривредна газдинства.....	59
Табела 31	Пољопривредно земљиште у државној својини.....	60
Табела 32	Пољопривредно становништво.....	61
Табела 33	Производња пшенице и кукуруза.....	61
Табела 34	Производња пасуља и кромпира.....	63
Табела 35	Принос јабука, шљива и грожђа.....	64
Табела 36	Преглед сточног фонда.....	65
Табела 37	Подаци о броју стоке у 2018.години.....	66
Табела 38	Преглед регистрованих сточних фарми у општини.....	66
Табела 39	Прерађивачки капацитети.....	67
Табела 40	Преглед дужине путева на територији општине	68
Табела 41	Локални путни правци у општини.....	68

Табела 42	Потрошња електричне енергије.....	72
Табела 43	Организација и стручне службе опште болнице	75
Табела 44	Организација и стручне службе Дома здравља.....	76
Табела 45	Организација и стручне службе ЗЗЈЗ Поморавље Ћуприја.....	77
Табела 46	Календар здравља ЗЗЈЗ Поморавље.....	78
Табела 47	Корисници услуга социјалне заштите у општини.....	81
Табела 48	Календар активности Црвеног крста у општини.....	83
Табела 49	Преглед предшколских установау - бројно стање деце у општини.....	85
Табела 50	Преглед основних школа и бројно стање ученика у општини.....	85
Табела 51	Преглед срењих школа по смеровима и бројном стању ученика.....	86
Табела 52	Бројно стање ученика по разредима музичке наставе у ШЗМТ.....	89
Табела 53	Бројно стање ученика по разерима општеобразовне наставе у ШЗМТ.....	89
Табела 54	Бројно стање студената по смеровима у Високој медицинској школи.....	90
Табела 55	Остали археолошки локалитети у општини Ћуприја.....	95
Табела 56	Календар културних дешавања у општини Ћуприја.....	97
Табела 57	Преглед смештајних капацитета.....	106
Табела 58	Преглед ресторана и пицерија.....	107
Табела 59	Доласци и ноћења туриста.....	108
Табела 60	Спортски клубови у Ћуприји.....	111
Табела 61	Календар спортских дешавања.....	113
Табела 62	Преглед локалних медија.....	116
Табела 63	SWOT анализа: Економски, привредни и рурални развој.....	119
Табела 64	SWOT анализа: Инфраструктура, животна средина, енергетска ефикасност.....	121
Табела 65	SWOT анализа: Туризам, култура, спорт.....	122
Табела 66	SWOT анализа: Образовање.....	124
Табела 67	SWOT анализа: Социјална и здравствена заштита.....	125
Табела 68	Стратешки и оперативни циљеви у оквиру приоритетних области.....	133
Табела 69	Планирани пројекти у оквиру стратешких и оперативних циљева.....	139

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

АК	Атлетски клуб	ППРС	Просторни план Републике Србије
АОК	Атлетски омладински клуб	ПУ	Предшколска установа
АСС	Атлетски савез Србије	REC	<i>Regional environmental center</i> - Регионални центар за животну
БиХ	Босна и Херцеговина	РС	Република Србија
ДДК	Добровољно давање крви	САНУ	Српска академија наука и уметности
ДОО	Друштво са ограниченом одговорношћу	SIDA	<i>Swedish International Development Cooperation Agency</i> - Шведска агенција за међународни развој и сарадњу
ДП	Државни пут	САНУ	Српска академија наука и уметности
ЕУ	Европска Унија	СК	Стрељачки клуб
ЗЗЈЗ	Завод за јавно здравље	S.M.A.R.T	<i>Метода за дефинисање и тестирање стратешких циљева</i> (S)специфичан, (M)мерљив, (A)достижан, (R)реалан, (T)временски дефинисан
ЈКП	Јавно комунално предузеће	СО	Скупштина општине
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе	СПР	Статистички пословни регистар
ЈП	Јавно предузеће	ССЂ	Спортски савез Ћуприје
КББ	Клуб боди билдинг	СТР	Самостална трговинска радња
КБК	Кик бокс клуб	СУБНОР	Савез удружења бораца народноослободилачког рата
КК	Кошаркашки клуб	СЦ АДА	Спортски центар АДА
ЛЕР	Локални економски развој	SWOT	Врста оквира за анализу (S)снаге, (W)слабости, (O)шансе, (T)претње
МИП	Металопрерађивачка индустрија	ТК	Тениски клуб
НВО	Невладин сектор	ТОЂ	Туристичка организација општине Ћуприја
НОУ	Наука образовање и уметност	ТР	Трговинска радња
НСЗ	Национална служба за запошљавање	ФК	Фудбалски клуб
ОАК	Омладински атлетски клуб	ФСЂ	фудбалски савез Ћуприја
OLED	<i>Offices for Local economic development</i> – база за генерисање развојних пројектних идеја	HIV	Вирус хумане имунодефицијенције
ОБ	Општа болница	ЦРОСО	Централни регистар обавезног социјалног осигурања
ОУ	Општинска управа	ЦСР	Центар за социјални рад
ОШ	Основна школа	ШЗМТ	Школа за музичке таленте
ПГР	План генералне регулације		

ПРЕДГОВОР

Поштовани суграђани,

Стратегија развоја општине Ћуприја 2019-2024, представља основни и водећи документ у области развоја општине до 2024. године. Овај документ даје смернице за даљи одрживи развој општине и побољшање квалитета живота у граду.

Изradi документа приступили смо у априлу 2018.године. Стратешки смо планирали активности на актуелним потребама заједнице, али размишљајући и о будућим генерацијама. Наша мисија је да заједничким снагама, константно унапређујемо и ширимо политику развоја, да ојачамо улогу привреде и предузетништва, подстакнемо младе на креативност, пружимо подршку социјалној заштити, здравству, образовању, развоју културе, туризма и спорта и утичемо на непрекидан, свеобухватан синергетски процес који укључује све аспекте одрживог

развоја.

Моја је дужност као председника општине је да вас укратко информишем и о нашим досадашњим активностима. Најпре бих истакао да општина Ћуприја од 2013.године активно ради на оснаживању привреде. Није било лако пробити се поред велике доминације градова у окружењу. Иако имамо најбољи геостратешки положај све инвестиције одлазиле су у суседне општине, док је становништво у Ћуприји остајало без посла, а велике компаније неуспелим приватизацијама, завршавале као неупотребљиве браунфилд локације.

Улагањем од 35,5 милиона динара у куповину и санацију девастираних локација (Штампарија “Младост”, “Царичин град”, и др.), насталих као производ лоших приватизација, обезбедили смо да инвеститори из Кине и Турске покрену производњу у најкраћем року. Изградили смо Индустријску зону, довели стране инвеститоре, формирали другу Индустријску зону “Добричево” коју је Влада Републике Србије препознала као потенцијал и прогласила локацијом високог приоритета за цело Поморавље, али нисмо заборавили ни на постојећу привреду. Оформили смо Пословни савет састављен од 34 најуспешнија привредника и предузедника, како би ојачали сарадњу између пословне заједнице и локалне самоуправе.

У 2018., наставили смо са реализацијом инвестиција. Турска ОП група за изградњу енергане на биомасу на фарми у Добричеву располаже са више од 500 грла говеда. Фабрику сточне хране Компоненту, купио је холандски Ројал де Хеус, док је Медела Врбас купила Раваницу у чију ће производњу бити уложено милион евра. Овде се прича не

завршава, већ ускоро почиње да ради и турска компанија ФЕКА аутомотив, а планиране су и друге инвестиције и активности.

Навео бих и то да су 2018. годину обележила два важна пројекта: изградња пута Ћуприја-Сење у вредности од 1,2 милиона евра и покренута изградња прве фазе Атлетског центра Србије. Оно што је такође значајно, јесте постизање рекорда у спољнотрговинском суфициту, који је у 2018. години пет пута виши, него у 2017. Треба истаћи и то да је просечна нето плата у општини Ћуприја 2017.године износила 305€, да би на крају 2018. године износ порастао на 345€. Ово је само део активности које су спроведене у претходном периоду, док су остали пројекти детаљно испланирани Стратегијом развоја општине Ћуприја.

Пројектно-техничка документација за већину пројеката предвиђених овим документом је завршена, као и генерални пројекат за водоснабдевање који обухвата град, али и сеоска насеља. Стратегијом развоја предвиђена је и реконструкција Опште болнице Ћуприја, заједно са изградњом хелидрома и топланом која ће поред болнице грејати и јавне установе и дворану Атлетског центра Србије.

На крају бих додао да ово није само визија којој стремимо, већ свакодневни кораци које чинимо. Циљ нам је да задовољимо потребе ка квалитетнијем начину живота, јер Ћуприју не обликују само спољашњи фактори, већ људи који у њој живе и то је највећа вредност којом ми као заједница располажемо.

Председник општине Ћуприја

Нинослав Ерић, мр.екон.наука

1. УВОД

Стратегија развоја општине Ћуприја 2019-2024 је документ који на једном месту анализира развојну ситуацију територије локалне самоуправе и предлаже смернице развоја за све кључне секторе општине Ћуприја. Темељи се на методологији и пракси која се користи при изради стратешких докумената у Републици Србији и не представља само документ, већ процес, начин мишљења и деловања свих заинтересованих страна укључених у развој општине Ћуприја.

Стратегијом развоја општине Ћуприја су на транспарентан и одговоран начин дефинисани приоритети и циљеви општине за наредних пет година. Документ представља свеобухватни водич развоја града кроз главне стратешке циљеве и правце. Усмерен је на унапређење Ћуприје кроз економски, привредни и рурални развој, комуналну и саобраћајну инфраструктуру, енергетску ефикасност, очување животне средине, интегративни развој туризма, културе и спорта, унапређење система образовања и унапређење система здравствене и социјалне заштите.

Стратегија развоја општине Ћуприја 2019-2024, базирана је на јасном разумевању актуелне ситуације у општини и потреби за развојем. Реална је, јасно дефинисана и изводљива и обухвата главна питања развоја. Израђена је као стратешко-плански развојни документ за територију јединице локалне самоуправе и представља основу за развијање развојних пројеката.

Циљ израде овог документа је да се кроз детаљно планирање, обезбеде синхронизоване планске активности на различитим нивоима општине, да се ојачају капацитети за апсорпцију фондова и да се припреми реализација вишегодишњих стратешких пројеката на најквалитетнији начин.

Стратегија развоја општине Ћуприја представља први део локалног планирања. Након усвајања стратешког документа, општина ће генерисати једногодишњи план имплементације који ће се ажурирати и модификовати сваке године, како би се испланирало спровођење само оних пројеката који ће бити реализовани у датом периоду.

У процес израде Стратегије развоја општине Ћуприја учествовали су представници јединице локалне самоуправе, представници релевантних институција, привреде, невладиних организација, јавних институција и осталих организација.

Документ је израђен партиципативно кроз укључивање свих заинтересованих страна у процес стратешког планирања, како би се утицало на побољшање квалитета донетих одлука, одрађених анализа и дефинисаних приоритета и циљева.

Стратегија развоја општине Ћуприја, усаглашена је са Буџетом општине Ћуприја, са локалним и националним планским документима, законодавством Републике Србије и правном регулативом општине Ћуприја.

1.1. Савет за одрживи развој општине Ћуприја¹

У складу са прописима, а ради усклађивања активности у вези са остваривањем Стратегије развоја општине Ћуприја, одлуком Скупштине општине Ћуприја, Сл.гласник општине Ћуприја, број 14, од 15.05.2017.године, основан је општински Савет за стратешки развој. Савет броји седам чланова и чине га представници локалних институција и организација

1.1.1. Надлежности Савета за одрживи развој општине Ћуприја²

- Савет за стратешки развој општине иницира утврђивање приоритета у области развоја Општине;
- учествује у изради стратешких и појединачних планова развоја у областима од значаја за развој Општине;
- подстиче развој и прати партнерства између Општине и надлежних органа и организација, месних заједница и удружења грађана, у циљу стварања и спровођења развојних пројеката;
- иницира и учествује у утврђивању локалне политике и мера у социјалној заштити, образовању, здравственој заштити, запошљавању, одрживом развоју, као и у другим областима од значаја за развој Општине;
- предлаже modele финансирања активности у области социјалне политике, образовања, здравствене заштите, запошљавања, одрживог развоја, као и у другим областима од значаја за развој Општине;
- иницира припрему пројеката или учешће у програмима или пројектима у циљу унапређења услуга и обезбеђења права грађана, која су у надлежности Општине;
- прати и даје мишљење о реализацији стратешких и појединачних планова развоја Општине;
- даје мишљење о предлозима развојних пројеката у општини који се делимично или потпуно финансирају из буџета општине, прати њихово остваривање и даје своје мишљење о томе, надлежном органу Општине;
- на основу одлуке надлежног органа Општине учествује у партнерским програмима и пројектима које спроводи Општина са републичким и покрајинским органима и

¹ Одлука о формирању Савета за одрживи развој општине Ћуприја, Сл.гласник СО Ћуприја бр.14 од 15.05.2017.године, стр. 1, доступно на: http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/sluzbeni_glasnik/1391-sluzbeni-glasnik-opstine-cuprija-2017-godina.html [приступљено:14. Јануара 2019].

² Надлежности Савета за одрживи развој општине Ћуприја, Сл.гласник СО Ћуприја бр.16 од 21.08.2012., стр.2, доступно на: http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/sluzbeni_glasnik/432-glasnik2012.html [приступљено: 14. Јануара 2019].

установама, јединицама локалне самоуправе и домаћим и међународним организацијама и партнерима.

- Савет има председника и чланове, председник савета бира се из редова одборника а чланови поред одборника могу бити и лица из области од значаја за стратешки развој општине.

1.2. Радни тим за израду Стратегије развоја општине Ћуприја

Изради Стратегије развоја општине Ћуприја, приступило се на основу решења о именовању Радног тима за израду Стратегије развоја општине Ћуприја³. Нацрт Стратегије развоја општине Ћуприја припремио је Радни тим за израду овог документа у следећем саставу:

1. Нинослав Ерић, вођа тима, председник општине Ћуприја
2. Илија Пауновић, заменик председника општине
3. Владимир Ђорђевић, члан тима, начелник Одељења за друштвене делатности, привреду и локални економски развој
4. Драгана Перић, члан тима, шеф Одсека за локални економски развој
5. Снежана Јовановић, члан тима, Одсек за локални економски развој
6. Зоран Грујић, члан тима, Одсек за локални економски развој
7. Ненад Буљанчевић, члан тима, Одсек за локални економски развој
8. Драган Марковић, члан тима, Одсек за локални економски развој
9. Жељко Џелатовић, члан тима, Одсек за локални економски развој
10. Саша Тодосијевић, члан тима, РС Инжењеринг ДОО
11. Бојан Аврамовић, члан тима, Нана-Ауто ДОО
12. Петар Стошић, члан тима, МИП Процесна опрема ДОО
13. Срђан Ђорђевић, члан тима, Ватросервис ДОО
14. Владан Ђорђевић, члан тима, Агровесна ТР

Поред Радног тима који је учествовао у свим областима израде стратешког планирања, по идентификованим приоритетним областима селективно су учествовали представници

³ Решење о именовању Радног тима за израду Стратегије развоја општине Ћуприја бр. Сл.гласник СО Ћуприја, бр.8, од 31.05.2018., стр.62, доступно на: http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/sluzbeni_glasnik/1553-sluzbeni-glasnik-2018-godina.html [приступљено: 14. Јануара 2019].

општинских институција, јавних предузећа, установа, невладиног сектора, запослени у општинској управи, за следеће приоритетне области и то:

1.Економски, привредни и рурални развој:	2.Саобраћајна и локална комунална инфраструктура, енергетска ефикасност, очување животне средине:	3. Интегративни развој туризма, културе и спорта:
1.Бранко Милојевић, помоћник председника општине за економски развој 2.Драгана Атанасковић, запослена у Одсеку за ЛЕР 3.Младен Младеновић, запослен у Одељењу за Урбанизам 4.Дејан Ристић, дир. ЈКП Равно 2014 5.Татјана Божиловић, Група за привреду и пољопривреду 5.Татјана Зејак, Група за привреду и пољопривреду	1. Јадранка Ђорђевић, помоћник председника општине за заштиту животне средине 2.Богосављевић Љиљана, послови очување и заштита природе, Урбанизам и заштита животне средине 3.Ирена Станковић, Урбанизам и заштита животне средине 4. Горан Петровић, дир. ЈП Зоохигијена Ћуприја 5.Дејан Ристић, дир. ЈКП Равно 2014 6.Милош Стојковић, послови из области саобраћаја, Урбанизам	1.Новак Новаковић, дир. Музеја Хореум Марги Равно 2.Ненад Јовановић, дир.Установе културе Ћуприја 3.Владимир Васиљевић, већник за спорт, културу, туризам 4.Иван Милосављевић, Канцеларија за младе 5.Иван Алексић, дир.Установе за спорт 6.Драгана Атанасковић, Одсек за ЛЕР
4.Унапређење система образовања:	5. Унапређење система здравствене и социјалне заштите:	
1.Светлана Костић, општински савет образовања 2.Ђорђе Нешковић, већник за образовање 3.Иван Алексић, Установа за спорт 4.Иван Милосављевић, Канцеларија за младе 5.Маја Бешевић, Група за друштвене делатности 6.Драгана Атанасковић, Одсек за ЛЕР 7.Зоран Ђорђевић, професор физичког васпитања	1.Маја Бешевић, Група за друштвене делатности 2.Кристина Евтов, Центар за социјални рад 3.Јадранка Ђорђевић, помоћник председника општине 4.Саша Кокаљ 5.Драгана Атанасковић, 6. Марко Ристић, пројектни менаџер 7. Душан Катић, ЗЗЈЗ Поморавље Ћуприја	

Табела 1, Радне групе по областима

Током припреме документа, Одељење за друштвене делатности, привреду и локални економски развој, имало је улогу обављања организационих и административних послова, док су у процес израде документа учествовале и остале службе општинске управе, као и представници других организација, агенција, установа: *Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља, Национална служба за запошљавање –*

филијала Јагодина – испостава Ћуприја, Центар за социјални рад Ћуприја, Завод за јавно здравље Поморавље Ћуприја, Дом здравља Ћуприја, Црвени крст Ћуприја, Спортски центар АДА Ћуприја, Спортски савез Ћуприје, Гимназија, Медицинска школа, Техничка школа Ћуприја, Висока медицинска школа струковних студија Ћуприја, Школа за музичке таленте Ћуприја, Установа културе Ћуприја, Музеј Хореум Марги Равно Ћуприја, Удружење младих Ћуприје, Регионална привредна комора Шумадијског и Поморавског управног округа итд.

2. УСАГЛАШЕНОСТ СА ОСТАЛИМ ДОКУМЕНТИМА И ЗАКОНОДАВСТВО РС

Процес израде Стратегије развоја општине Ћуприја 2019. - 2024., усаглашен је са међународним документима, са законодавством Републике Србије, стратешким документима Републике Србије и са правном регулативом општине Ћуприја.

Недавно објављена Стратегија проширења ЕУ на земље Западног Балкана подвлачи да је: *Реформа јавне управе најважнија за јачање управљања на свим нивоима. То подразумева побољшање квалитета и одговорности управе, повећање професионализма, деполитизације и транспарентности, такође и у запошљавању и отпуштању, транспарентнијег управљања јавним финансијама и бољих услуга за грађане.*⁴

2.1. Национални ниво

Последњих година у Републици Србији усвојено је доста стратегија и закона којима се регулишу значајна питања везана за остваривање циљева локалног одрживог развоја. Влада Републике Србије донела је више десетина стратешких докумената у којима су наведени циљеви, мере и приоритети Републике Србије у области развоја и начини њиховог остваривања. Ове стратегије садрже елементе за планирање и спровођење активности за остварење циљева локалног одрживог развоја.⁵

Кључни закони и стратешка документа са којима је усаглашена Стратегија одрживог развоја општине Ћуприја су:

- Национална стратегија одрживог развоја

Национална стратегија одрживог развоја Србије дефинише одрживи развој као циљно-оријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) на свим нивоима. Циљ Националне стратегије одрживог развоја Србије је да уравнотежи три кључна фактора, три стуба одрживог развоја: одрживи развој економије, привреде и технологије, одрживи развој друштва на бази социјалне равнотеже и заштиту животне средине уз рационално располагање природним ресурсима. У домену регионалног развоја, овај документ истиче и унапређење саобраћајне и комуналне инфраструктуре.⁶

⁴ Стратегија проширења ЕУ на земље Западног Балкана, *A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans*, Strasbourg, 6.2.2018, стр.5, Доступно на: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf [приступљено 3 Јануара 2019].

⁵ Pavlović Križanić, Т.Р.К., 2010. Стратешки оквир за планирање локалног развоја. *Приручник за стратешко планирање и управљање локалним развојем у Републици Србији*, [Online]. Friedrich Ebert Stiftung, 11. Доступно на: <https://www.centarzaregionalizam.org.rs/prilozi/prirucnik.pdf> [приступљено 3 Јануара 2019].

⁶ Национална стратегија одрживог развоја, Сл.гласник РС, бр.55/05, 71/05 исправка 101/07, стр.1-2, доступно на: http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678 [приступљено: 26. Децембра 2018].

- Стратегија реформе јавне управе

Циљ реформе јавне управе је да принципе Европског административног простора који укључују: поузданост и предвидивост, отвореност и транспарентност управног система, одговорност органа јавне управе и ефикасност и делотворност, у потпуности унесе и примени у домаћем систему јавне управе, како би се дошло до остваривања високих циљева које поставља реформа јавне управе. Поред наведених европских принципа, процес реформе јавне управе укључује и децентрализацију, деполитизацију, професионализацију, рационализацију и модернизацију. Акциони план за спровођење Стратегије реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2018-2020 усклађен је са стратегијом проширења ЕУ на земље Западног Балкана.⁷

- Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016-2020.године

Документ упућује на важност реформе јавне управе којом се унапређује ефикасност и ефективност и квалитет услуга према грађанима и привреди, кроз спровођење свеобухватне реформе система управљања јавним политикама. Стратегија се базира на унапређењу пословног окружења кроз увођење законодавних техника и уређење система планирања⁸

- Национална стратегија запошљавања 2011—2020

Национална стратегија запошљавања усмерена је на смањење разлика у индикаторима између тржишта рада у Републици Србији и ЕУ. Планирано је да се до краја 2020. године успостави ефикасан, стабилан и одржив тренд раста запослености и да се политика запошљавања као и институције тржишта рада потпуно ускладе са тековинама ЕУ. Стратегијом је предвиђено подстицање запошљавања у мање развијеним регионима и развој регионалне и локалне политике запошљавања.⁹

- Стратегија и политика развоја индустрије Републике Србије за период од 2011 до 2020

Стратегија и политика развоја индустрије Србије је развојни документ који на конзистентан и целовит начин дефинише основне развојне приоритете индустрије Србије и начине њиховог остваривања у наредној деценији. Примарни стратешки развојни циљ

⁷ Акциони план за спровођење Стратегије реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2018-2020, стр.1, доступно на <http://www.mduls.gov.rs/latinica/reforma-javne-uprave-sprovodjenje-strategije.php> [приступљено: 17. Децембра 2018].

⁸ Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016-2020.године, стр. 1,28 доступно на: http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678 [приступљено: 17. Децембра 2018].

⁹ Национална стратегија запошљавања за период 2011-2020год., стр.32,33 доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php> [приступљено: 27. Децембра 2018].

Србије је одржив и динамичан развој индустрије која може да се уклопи у јединствено тржиште Европске уније и издржи конкурентски притисак њених чланица.¹⁰

- Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024

Стратегијом пољопривреде и руралног развоја, дефинишу се мере и активности за обнову и активирање развојних потенцијала руралних средина. Овај документ представља основни и дугорочни стратешки документ којим су дефинисани циљеви, приоритети и оквири политичких и институционалних реформи у области пољопривреде и руралног развоја.¹¹

- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025.године са пројекцијама до 2030.године

Стратегијом развоја енергетике предлаже се пут тржишног реструктурирања и технолошке модернизације енергетике Републике Србије, како би се боље припремила за период раста опште тражње добара и услуга. Овај документ наводи да стратешки приступ енергетици подразумева да се процеси у привреди и држави, као и у животу грађана, одвијају уз ниже економске трошкове и виши степен социјалне и еколошке одрживости - виши стандард становништва уз смањење загађења и бољу заштиту природе.¹²

- Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025.године

Стратегија развоја туризма, приступа туризму системски, не само кроз економске, већ и кроз мултипликативне ефекте које туризам има на укупан друштвено-социјални развој, локални и регионални развој, на развој културе и образовања, унапређење животне средине и на развој комплементарних делатности (трговине, пољопривреде, грађевинарства и сл.), и истиче туризам као значајну привредну грану стратешких одлука Владе.¹³

- Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године

¹⁰ Стратегија и политика развоја индустрије Србије за период 2011-2020 године, Сл.гласник РС, бр. 55 од 27. Јула 2011., стр.5, доступно на: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=10e0e95c-4c8f-4827-9e0a-1ec190975eb2> [приступљено: 11. Јануара 2019].

¹¹ Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024.године, Сл.гласник РС, бр.85 од 12.августа 2014, доступно на: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1/reg> приступљено: 08. Јануара 2019].

¹² Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025.године са пројекцијама до 2030.године, стр.1, доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php> [приступљено 14. Јануара 2019].

¹³ Стратегија развоја туризма Републике Србије за период 2016-2025., стр.2-3, доступно на: <http://mtt.gov.rs/download/3/strategija.pdf> [приступљено: 25. Децембра 2018].

Мисија система образовања у Републици Србији у 21. веку је да осигура основни темељ живота и развоја сваког појединца, друштва и државе заснованог на знању, са утврђеним циљевима дугорочног развоја:

- повећање квалитета процеса и исхода образовања до максимално достигнуг нивоа
 - повећање обухвата становништва Републике Србије на свим образовним нивоима
 - достизање и одржавање релевантности образовања, посебно оног које се потпуно или делимично финансира из јавних извора, тако што ће се структура система образовања усагласити са непосредним и развојним потребама појединаца, економског, социјалног, културног, истраживачког, образовног, јавног, административног и других система
 - повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања, односно завршавање образовања у предвиђеном року¹⁴
- Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018.-2026. Године

Стратегија јавног здравља у Републици Србији подржава унапређење здравља, спречавање болести и продужење квалитетног живота становништва. Добро здравље је од суштинског значаја за одрживи економски и друштвени развој и основна брига у животу сваког лица, породица и друштва. Стратегијом се подржава испуњавање друштвене бриге за здравље људи и подстиче одговорност државе и друштва у обезбеђењу добробити за све грађане путем унапређења здравља, продужења очекиваног трајања квалитетног живота, очувања здраве животне и радне средине. Циљеви се остварују кроз све облике партнерства за здравље и наглашавање значаја свеобухватног приступа путем интердисциплинарности и мултисекторске сарадње.

- Закон о планском систему

Овим законом уређује се плански систем Републике Србије, односно управљање системом јавне политике и планирање, врсте и садржаји планских докумената који су у складу са својим надлежностима, усвајањем и спровођењем свих учесника у планском систему.¹⁵ Појам и врсте докумената јавних политика укључују:

- стратегију
- програм
- концепт политике и
- акциони план¹⁶

док су у документе развојног планирања сврстани:

- план развоја

¹⁴Стратегија развоја образовања у Србији до 2020.године, стр.7, доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php> [приступљено: 30. Децембра 2018].

¹⁵ Закон о планском систему Републике Србије, Сл.гласник РС бр. 30/2018, чл.1, доступно на: <http://demo.paragraf.rs/WebParagrafDemo/?did=432179> [приступљено:31. Децембра 2018]

¹⁶ *Ibid*, чл.4,5,10

- инвестициони план, Просторни план РС и други просторни планови, генерални урбанистички план¹⁷ и
- план развоја аутономне покрајине и план развоја јединице локалне самоуправе.
- Закон о локалној самоуправи

Овим законом уређују се јединице локалне самоуправе, њихове надлежности, органи, надзор над њиховим актима и радом, заштита локалне самоуправе и друга питања од значаја за остваривање права и дужности јединица локалне самоуправе.¹⁸

Законом о локалној самоуправи дефинисано је да општина статутом и другим општим актом уређује начин вршења своје дужности, што поред осталих надлежности укључује и доношење статута, просторни и урбанистички план и програм развоја општине, као и стратешке планове и програме локалног економског развоја.¹⁹

2.2. Локални ниво

- Статут општине Ћуприја

Статут је највиши правни акт којим се уређују надлежности јединице локалне самоуправе и начин њиховог оставаривања.²⁰ Статутом општине Ћуприја, утврђене су надлежности у складу са Уставом и законом, где општина доноси програме развоја општине и појединих делатности, просторни план и урбанистичке планове, буџет, завршни рачун и сл. Статутом општине Ћуприја утврђено је да општина доноси планове и програме и спроводи пројекте локалног економског развоја, стара се о унапређењу општег оквира за привређивање у општини, промовише економске потенцијале, подстиче отварање нових радних места и обавља остале послове утврђене статутом.²¹

- Остала документа

Стратегија развоја општине Ћуприја, усаглашена је и са претходно донетим документима и акционим плановима општине Ћуприја, са Стратегијом социјалне политике општине Ћуприја, са Програмом развоја спорта општине Ћуприја, са Акционим планом за младе

¹⁷Инвестициони план, Просторни план РС и други просторни планови и генерални урбанистички план, дефинисани су законом којим се уређује просторно и урбанистичко планирање

¹⁸ Закон о локалној самоуправи, Сл.гласник РС, бр.129/2007, 83/2014 – др.закон, 101/2016 – др.закон и 47/2018, чл.1, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon_o_lokalnoj_samoupravi.pdf [приступљено:31. Децембра 2018]

¹⁹ Ibid, чл. 19, 20, став 1

²⁰ Закон о локалној самоуправи, Сл.гласник РС, бр.129/2007,83/2014-др.закон, 101/2016-др.закон и 47/2018, чл.11, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon_o_lokalnoj_samoupravi.pdf [приступљено:29. Децембра 2018]

²¹ Статут општине Ћуприја, Сл.гласник општине Ћуприја 14/08, чл.15, доступно на: <http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/statut/95-statut-opstine.html> [приступљено:31. Децембра 2018]

општине Ћуприја, са Просторним планом и Планом генералне регулације и осталим документима од значаја за одрживи развој.

3. МЕТОДОЛОГИЈА

Изради Стратегије развоја општине Ћуприја, приступило се на основу Решења о формирању Радног тима за израду Стратегије развоја општине Ћуприја (Сл.гласник општине Ћуприја, број 08/2018). Израда документа састоји се од следећих компоненти:

- припремних активности за спровођење стратешког документа
- формирања радног тима за израду Стратегије развоја општине Ћуприја
- израда социо-економске и SWOT анализа
- дефинисање визије и развојних приоритета
- дефинисање стратешких и оперативних циљева
- дефинисање пројектних идеја
- израда Нацрта Стратегије развоја општине Ћуприја
- јавна расправа
- усвајање документа.

Методологија је базирана на осмомесечном процесу израде документа, планираном у складу са анализом и проценом стања и потребама заједнице.

У првој фази израде стратегије, спроведена је детаљна анализа стања и трендова на територији јединице локалне самоуправе. Спроведена анализа је мултисекторска, заснована на прикупљању релевантних података и обухвата основне географске и историјске податке, демографске податке, податке о запослености и незапослености, укључује привреду, пољопривреду, инфраструктуру, здравствену заштиту, социјалну заштиту, образовање, културу, туризам, спорт и информисање. Ова анализа идентификовала је приоритете у циљу одрживог стратешког планирања.

Подаци су прикупљани из организација са територије општине, из интерних база података општинске управе, али и из других релевантних институција и организација (Републички завод за статистику Србије, Национална служба за запошљавање, Регионалне привредне коморе, Завод за заштиту споменика, Завод за јавно здравље, Републички хидрометеоролошки завод, Републички геодетски завод и сл.).

На темељу социо - економске анализе спроведене су секторске SWOT анализе снага, слабости, шанси и претњи, кроз које су јасно дефинисане развојне потребе и потенцијали општине Ћуприја. Дефинисана је визија као основа за формулисање циљева, развојни приоритети, стратешки и оперативни циљеви.

Паралелно са анализом стања попуњавана је *OLED* база коју је развила Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља, а за потребе генерисања развојних пројектних идеја <http://www.olednetwork.rs/cuprija/2018/Isor/>. Коришћењем овог алата, добијена је листа пројеката чија је реализација планирана у периоду од пет година.

СОЦИО – ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

1. ОСНОВНИ ГЕОГРАФСКИ И ИСТОРИЈСКИ ПОДАЦИ

1.1. Географске карактеристике

Општина Ћуприја, налази се у средишту Поморавског округа, окружена Јагодином на североистоку, општином Параћин на југу, и општином Деспотовац на северозападу.

Површина територије општине Ћуприја износи 287 км². Према подацима последњег званичног пописа становништва спроведеног 2011.године, на њеној територији живи 30.645 становника.

Територију општине, утврђену законом чине насељена места, односно подручја катастарских општина које улазе у њен састав, и то:

Редни бр.	Насељено место	Катастарска општина
1	Батинац	Батинац
2	Бигреница	Бигреница
3	Старо село	Старо село
4	Вирине	Вирине
5	Влашка	Влашка
6	Добричево	Добричево
7	Исаково	Исаково
8	Јовац	Јовац
9	Дворица	Дворица
10	Кованица	Кованица
11	Крушар	Крушар
12	Мијатовац	Мијатовац
13	Остриковац	Остриковац
14	Паљане	Паљане
15	Иванковац	Иванковац
16	Сење	Сење
17	Супска	Супска
18	Ћуприја	Ћуприја град Ћуприја ван града

Табела 2, Приказ катастарских општина у Ћуприји

1.1.1. Геостратешки положај

Општина Ћуприја има одличан геостратешки положај. Наиме, Коридор 10 који спаја источну са западном Европом, пресеца територију општине Ћуприја. Повољном положају

доприноси и магистрална пруга Суботица – Београд – Ниш, која је међународног карактера и пролази кроз територију саме општине. Удаљеност Ћуприје од Београда износи 147 км, а од Ниша 89 км. Ћуприја чини јединствено трограђе заједно са Парафином на југу и Јагодином на северу.

1.1.1.1. Саобраћајне везе

	Саобраћајне везе
Аутопутеви	Ћуприја има директан приступ ауто-путу Е75
Главни путеви	Државни путеви другог А реда 158, 160, 186, 187, Државни путеви другог Б реда 383, 386
Железничке линије	Ћуприја има директан приступ међународној прузи Е85
Луке	Најближа међународна река (Дунав – Коридор VII) Лучка капетанија Смедерево / удаљеност од луке 100 km
Аеродроми/ удаљеност:	1.Београд: ваздушном линијом 120km, друмским саобраћајем (аутопутем Е75)180 km 2.Скопље: друмским саобраћајем 329 km 3.Сарајево: друмским саобраћајем 376 km 4.Загреб: друмским саобраћајем 552 km

Табела 3, Приказ саобраћаних веза – друмски, железнички, ваздушни саобраћај и луке

1.1.1.2. Удаљеност од градова

	Удаљеност од градова	
	Друмски саобраћај (km)	Ваздушна удаљеност (km)
Београд (Србија)	147	121
Берлин (Немачка)	1381	1122
Будимпешта (Мађарска)	524	436
Истанбул (Турска)	806	701
Милано (Италија)	1178	1007
Минхен (Немачка)	1087	894
Сарајево (Босна и Херцег.)	357	237
Скопље (Македонија)	290	214
Софија (Бугарска)	249	208
Солун (Грчка)	491	388
Беч (Аустрија)	761	611
Загреб (Хрватска)	538	474
Подгорица (Срна Гора)	408	239

Табела 4, Удаљеност Ћуприје од градова у окружењу

1.1.1.3. Удаљеност од најближих граничних прелаза

Удаљеност од најближих граничних прелаза	
Македонија (Прешево)	237 km

Бугарска (Мокрања)	155 km
Румунија (Ђердап)	206 km
Бугарска (Вршка Чука)	110 km
Босна и Херцеговина (Котроман)	225km

Табела 5, Удаљеност Ћуприје од најближих граничних прелаза

1.2. Историјски развој Ћуприје

Праисторијска налазишта у околини Ћуприје говоре о развијеној култури човека тог времена. Остаци града воде порекло још од каменог доба, о чему сведоче предмети пронађени код Стрмостена и код пећине у близина манастира Раваница. Од великог значаја је и археолошко налазиште Стублина код села Супска за које се може рећи да је поред Винче, једино место на ком је заступљена комплетна статеграфија винчанске културе. Село Батинац представља једно од најзначајнијих праисторијских налазишта у ћупријском крају. У њему су откопана два сребрна илирска појаса са палметама и неколико комада накита од филиграна уз богату керамику гвозденог доба. На моравској обали, код села Мијатовац према Ћуприји, откопан је и костур мамута, као и друге старине од цигала и камена.²²

У петом веку пре нове ере, према подацима Херодота и Тукидита, ову област настањивали су Трибали.

Римска налазишта у околини Ћуприје и самом центру града, сведоче о Ћуприји као најважнијем римском насељу током Римског царства. Ћуприја је тада носила назив *Horreum Margi*, што у преводу значи житница Мораве. *Horreum Margi* је пуних шест векова био највећи град Горње Мезије, познат по производњи оружја и по највећем складишту жита. Порушили су га Хуни, а након 100 година, насеље је обновио Јустинијан I.²³

Слика 1, Налазиште Римског града *Horreum Margi* у центру Ћуприје

²² Чубриловић, В., 1979. *Бој на Иванковцу 1805.године*, I издање, Београд, стр. 171, Српска академија наука и уметности, САНУ

²³ *Ibid*, стр. 172

У прошлости, Ћуприја је имала највећу важност због главног прелаза преко Мораве и римског зиданог моста.

Слика 2, Манастир Раваница

Величанственог (1521–66), са привременим понтонским мостом на Морави, Ћуприја се помиње као град Морава.

Од друге половине XVII века, Мехмед-паша Ћуприлић подигао је стални мост – ћуприју по коме је град и добио садашњи назив. У XVI, XVII и XVIII веку Ћуприја је и пристаниште на Великој Морави. Постоје докази да се Моравом пловило до почетка XIX века.²⁵

Догађај који је обележио историју Србије и овог краја, свакако је и Бој на Иванковцу, који се одиграо на неколико километара од Ћуприје, 18. августа 1805. године.

У граду постоји и стара црква Светог Ђорђа, саграђена 1863. године у којој се налази меморијални портрет краља Александра I Карађорђевића, приложен од стране пододбора Друштва „Кнегиња Љубица”.²⁶

Равно се први пут помиње средином XII века, и касније 1183. године када је Фридриха Барбаросу с крсташима дочекало изасланство Немањино. Средином XIII века, Равно су прегазили Татари. Верује се да је већ тада било разорено, јер у даровној повељи Раваници, кнез Лазар назива Равно селом, упоређујући га са Жировницом (данашњом Бигреницом) и Сењем.²⁴

Дугу историју има и манастир Раваница, као један од најзначајнијих споменика културе у овом делу Србије. Задужбина је кнеза Лазара и сазидана 1381. године.

Материјалних остатака из турског доба у овој области нема. Ћуприја је тада била паланка, станица на цариградском путу и преноћиште за одмор путника.

За време војних похода Сулејмана

²⁴ Чубриловић, В., 1979. *Бој на Иванковцу 1805. године*, I издање, Београд, стр. 172, Српска академија наука и уметности, САНУ

²⁵ *Ibid*, стр. 172, 173

Крајем XIX века, Ћуприја је била административно седиште округа. Њене границе простирале су се на западу Морава, на северу округ Пожаревачки, на истоку планински венци који деле воде Тимока и Мораве, а на југу Јовановачка река.²⁷

Почетком двадесетог века, Ћуприја постаје важан железнички центар, јер је тада прорадила ложионица за оправку локомотива и вагона. Прву основну школу Ћуприја је имала 1809.године.²⁸ Године 1815. сем Јагодине и Остружнице, само је још Ћуприја имала основну школу.²⁹ Гимназију је добила 1909.године.

Прва цивилна болница у Поморављу, основана је у Ћуприји 1881. године, док је окружна саграђена 1906.године. Данашња Ћуприја позната је по здравству, спорту и музици.

1.3. Географија и топографија

1.3.1. Рељеф

Ћуприја се налази на најнижој моравској тераси у централном делу Србије на обалама реке Раванице и Велике Мораве, у средишњем делу горњег Поморавља. Општина је смештена у долини, са десне стране опасана благим обронцима Кучајских планина, а са леве стране планином Јухор. И поред тога Ћуприја се сматра равничарско низијским градом.

Околина Ћуприје је такође низија која се протеже неколико километара левом и десном страном Велике Мораве, правцем југ-север. На западу, а посебно на истоку, ову област постепено смењују брежуљкасти терени. На линији која се простире од севера ка југу и пролази кроз Добричево налазе се висинске коте 199, 172, 189 и метра надморске висине које представљају први појас брежуљкастог терена уздигнутог из Моравске котлине. На крајњим источним границама општине, висинске коте источно од Паљања (492м) и источно од Батинца (303м) говоре да је читав терен благо нагнут ка југу. На истоку преовлађује област која се налази на 250м надморске висине у долини реке Раванице. Та блага узвишења представљају крајње огранке Кучајских планина, односно карпатског планинског система. Њихова просечна надморска висина износи око 150м. Општу карактеристику овог подручја чини равничарски или благо узвишен терен.³⁰

²⁶ Брчески, И., 2010. *Локални еколошки акциони план општине Ћуприја*, 1. Издање, стр. 15-17, Београд: публикација издата у оквиру пројекта "Локално акционо планирање у области животне средине у Југоисточној Европи", који имплементира REC, уз финансијску подршку SIDA

²⁷ М.Ђ.Милићевић, Кнежевина Србија, Београд 1876, стр.1103.

²⁸ Ћулић, Д., Милачић, М. 1977., *Хроника На Морави Ћуприја*, 2. Издање, стр.22, Ћуприја

²⁹ *Ibid*

³⁰ Брчески, И., 2010. *Локални еколошки акциони план општине Ћуприја*, 1. Издање, стр.27, Београд: публикација издата у оквиру пројекта "Локално акционо планирање у области животне средине у Југоисточној Европи", који имплементира REC, уз финансијску подршку SIDA

1.3.2. Планине

Територија општине Ћуприја оивичена је планинама Јухор и Црни врх које припадају нижим деловима Родопских планина, као и Бељаницом и Кучајем које припадају Карпатско- балканским планинама.

- Планина Јухор простире се правцем север-југ између Велике Мораве на истоку, Левча на западу, Темнића на југу и Белице на северу. Велики Ветрен је њен највиши врх, 775 м.
- Планина Црни врх се налази између Крагујевца и Јагодине и припада Родопским планинама. Добила је назив по црном изгледу који јој дају простране шуме. Окружена је токовима реке Белице, реке Ждраљице, Лепенице и Велике Мораве. Категорисана је у ниже планине Шумадијског округа. Црни врх има већи број пећина и слапова од било које друге планине на територији Шумадијског округа. Представља подручје са највећом количином падавина у Шумадији и најиздашнијим извором у региону (Врело у Горњем Штипљу са 50 л/с)
- Бељаница спада у ред највећих кречњачких планина у источном делу Србије. Простире се између слива реке Млаве и Жагубичке котлине на северу и слива реке Ресаве на југу. Од запада ка истоку, пружа се у дужини од 24 км, са просечном ширином од 12 км. Захвата површину од 309 км², од чега 246 км² отпада на изразито крашки рељеф у кречњацима. Северни део Бељанице је висораван са многим вртачама, увалама и слепим долинама (Бусовата, Речке са понором дубоким 150 м). Кречњачки гробен Бељаница, висине 1.336 м, представља јужни део планине и веома је стеновит. Он се стрмим одсеком спушта у клисуру реке Чемернице која представља десну притоку Ресаве. Сам гробен испуњен је многобројним пећинама међу којима је највећа Велика Атула (560 м). У подножју гробена су Мало и Велико врело, а у подножју северног обода, врело Млаве које се налази код Жагубице. Планина обилује водом и на њој се налази већи број површинских и подземних токова. Посебно су карактеристични подземни токови који обухватају велики број река и потока понорница. Ови токови обилују чистом пијаћом водом. Бељаница је позната и по великом богатству спелеолошких објеката. Најпознатија пећина је *Ресавска пећина* која представља својеврсну туристичку атракцију, познату на туристичкој мапи Србије.
- Кучајске планине представљају најраспрострањенији планински комплекс Источне Србије и истовремено њен најзначајнији хидрографски чвор. Поред динарског краса, представљају највећу планинско крашку област Србије. Област Кучајских планина има карактер висоравни сложене тектонске и морфолошке грађе, која је издвојена долинама Црног Тимока, Мораве, Ресаве, Бељевине и Злотске реке. Највиши врх је Велика Треста - 1.284 м надморске висине. Овај крај је некада називан Ресавском Светом Гором, јер се ту налазило 12 средњовековних манастира, као и задужбина деспота Стефана Лазаревића. Данас су међутим,

остали очувани само манастири Манасија, Раваница и Сисојевац.³¹

1.4. Клима

Град на Морави има једну од најстаријих хидрометеоролошких станица у Србији основану крајем XIX века. Основни подаци о климатским карактеристикама овог краја одређени су својствима и елементима умерено континенталне климе са просечно довољним количинама падавина и мањим утицајем ветрова, изузев кошаве. Ћуприја је окружена планинама и при различитим температурама ствара се језеро топлог или хладног ваздуха, што може да проузрокује изузетно високе температуре лети и екстремно ниске температуре зими. Најнижа температура забележена је 9. фебруара 1956. године -28.4°C, док је највиша измерена температура износила 44.6°C, 24. јула 2007.године³².

У табелама бр. 6-10 приказане су суме праћења метеоролошких параметара на територији општине за дужи временски период.

1.4.1. Средње месечне, годишње и екстремне вредности 1981-2010

Ћуприја ϕ 43°56N λ 21°23E н. в. 123

ТЕМПЕРАТУРА ⁰ C	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец	год.
Ср.максимална	4,4	6,9	12,5	18,3	23,6	26,7	29,2	29,5	24,4	18,4	11,1	5,5	17,5
Ср.минимална	-3,3	-2,8	0,7	5,1	9,7	12,6	14,1	13,9	10,2	6,1	1,7	-1,9	5,5
Норм.вредност	0,2	1,6	6,1	11,5	16,7	19,7	21,5	21,3	16,5	11,4	5,8	1,5	11,1
Апсол.максимум	20,6	23,4	29	33	35	40,1	44,6	42,7	38	32,7	28	21,4	44,6
Апсол.минимум	-27,1	-25,8	-17,3	-8,1	-1,4	1	4,1	4,4	-0,1	-8	-16,2	-20,8	-27,1
Ср.број мразних дана	23	20	13	4	0	0	0	0	0	4	11	19	95
Ср.број тропских дана	0	0	0	0	3	8	14	15	4	0	0	0	43

Табела 6, Температура

РЕЛАТИВНА ВЛАГА %	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец	год.
Просек	82	77	71	68	69	70	68	67	73	77	79	83	74

Табела 7. Релативна влажност ваздуха

ТРАЈАЊЕ СИЈАЊА СУНЦА	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец	год.
Просек	68,9	94	146,6	180,8	235,7	261	297,1	282,9	205,5	154,6	92,8	58,2	2078,1
Бр. ведрих дана	3	4	4	4	4	7	11	13	9	7	4	3	73

³¹ Брчески, И., 2010. Локални еколошки акциони план општине Ћуприја, 1. Издање, стр.31-32, Београд: публикација издата у оквиру пројекта "Локално акционо планирање у области животне средине у Југоисточној Европи", имплементира REC, уз финансијску подршку Шведске агенције за међународни развој и сарадњу SIDA

³² Република Србија / Републички хидрометеоролошки завод, 2018., доступно на: http://www.hidmet.gov.rs/latin/meteorologija/stanica_moss.php?moss_id=13384 [приступљено: 31. Августа 2018].

Бр.облач. дана	15	12	10	9	8	5	4	4	6	8	12	16	109
-----------------------	----	----	----	---	---	---	---	---	---	---	----	----	-----

Табела 8. Инсолација

ПАДАВИНЕ мм	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец	год.
Ср.месечна сума	46,1	45,4	45,1	60,6	64,1	80,2	57	46,6	52,2	50,6	53,8	56,5	658,2
Макс.дн. сума	28,7	42	25,4	44,2	48,3	106,4	50,8	73,8	50,3	42,5	33,4	31,6	106,4
Ср.бр.дана≥0,1мм	15	13	12	14	13	12	10	8	10	10	12	16	146
Ср.бр.дана≥10 мм	1	1	1	2	2	3	2	2	2	2	2	2	20

Табела 9. Количина падавина

ПОЈАВЕ бр.дана са:	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец	год.
снегом	9	8	4	1	0	0	0	0	0	0	3	8	33
снежним покривачем	14	12	4	0	0	0	0	0	0	0	4	12	46
маглом	3	1	1	1	1	0	1	1	1	3	2	3	17

Табела 10. Временске појаве

1.5. Хидрографске карактеристике

Хидрографску карактеристику подручја сачињавају токови Велике Мораве и реке Раванице.

1.5.1. Река Раваница

Река Раваница извире североисточно од Сењског Рудника на Кучеву под Страом и Миросаве под Добром водом. Ова врела избијају на додиру кречњака и олигоценх наслага. Веће притоке Раванице су Иванковачка река (Миросава) и Стубички поток. За Раваницу је карактеристично да највећи део воде добија од извора који се налази између манастира Раванице и Сења, а не од притока. Својим током протиче кроз Ћуприју, где се улива у Велику Мораву. Дужине је 26,7 км, а површина слива износи 158 км².³³

1.5.2. Река Велика Морава

Град лежи на десној, издигнутој обали Велике Мораве. Велика Морава код Ћуприје скреће ка северозападу и прави велику меандру, а њена бочна ерозија је врло јака. Простире се средишњим делом њене долине приближно меридијанским правцем. Дренажа западне и источне ободне делове различите по својим морфолошким и геолошким карактеристикама што је условило и различиту хидрографску мрежу источних и западних притока. Велика Морава настаје спајањем Јужне и Западне Мораве код Сталаћа и улива се у Дунав. Она је по свом карактеру равничарска река, дуга 185 км.

³³ Брчески, И., 2010. Локални еколошки акциони план општине Ћуприја, 1. Издање, стр.33-35, Београд: публикација издата у оквиру пројекта "Локално акционо планирање у области животне средине у Југоисточној Европи", имплементира REC, уз финансијску подршку Шведске агенције за међународни развој и сарадњу SIDA

Формирала је широко речно корито са благим странама као последицу честих изливања воде из корита. Ширина корита условљена је водостајем који је при средњим водама 80 до 90 м са дужином од 1 до 4 м. Велика Морава у овом делу прави велике меандре које испресецане формирају делове корита „моравишта“. Велику Мораву одликују и велике количине наноса чије гомилање је, током њене морфолошке историје, довело до издизања долине.

Слив Мораве одликује велико колебање притока воде. У пролеће, најчешће у априлу, за време највишег водостаја, Великом Моравом протиче и до 100 пута више воде него при најнижим водостајима. Велика Морава је обострано обезбеђена од изливања великих вода одбрамбеним насипима.

Обе реке склоне су изливању. Од поплаве штите 3 насипа:

- први води од ушћа Раванице, до ушћа Црнице
- други од Моравског парка до болнице, и
- трећи је на крају југозападне, западне и северозападне ивице града.

У области великоморавске котлине, мерења водостаја врше се на водомерном профилу. Та мерења обавља хидролошка станица Ћуприја.³⁴

Извор: Републички хидрометеоролошки завод³⁵

Месец	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец
Минимална месечна вредност (cm)	-82	-86	-85	-75	-47	-57	-85	-110	-114	-108	-96	-91
Средња месечна вредност (cm)	95	128	158	160	129	95	58	32	29	37	58	85
Максимална месечна вредност (cm)	473	700	620	606	656	590	486	348	372	506	490	634
Екстремне вредности (cm)	Апсолутни мин.: -114, 12.09.2012.						Апсолутни макс.: 700, 21.02.1963.					

Табела 11. Водостај Велике Мораве

1.5.3. Вештачке акумулације

Воде општине Ћуприја карактеристичне су и по неколико тзв. малим акумулацијама. Међу њима треба поменути малу акумулацију Мућава, запремине 140.000 м³ и

³⁴ Брчески, И., 2010. Локални еколошки акциони план општине Ћуприја, 1. Издање, стр.33-35, Београд: публикација издата у оквиру пројекта "Локално акционо планирање у области животне средине у Југоисточној Европи", имплементира REC, уз финансијску подршку Шведске агенције за међународни развој и сарадњу SIDA

³⁵ Река: Велика Морава, Хидролошка станица: Ћуприја, период обраде 1946 - 2014 година

акумулацију 7. јули на граници са Параћином.

1.6. Геолошко-морфолошке карактеристике

Геолошко-морфолошке карактеристике ширег гравитационог подручја Ћуприје сачињавају крајњи западни одронци карпатског система и алувијални наноси реке Мораве. Равничарски рељеф обухвата Великоморавску долину, језерске терасе и ниско побрђе источно од Параћина и Ћуприје. Формирање рељефа отпочело је током неогена и траје до данас. Почетак се везује за тектонске процесе којим је формирана депресија чија је граница од средњег миоцена мигрирала према централним деловима депресије. Доминантну улогу током формирања рељефа, кроз цео квартал, има флувијални процес који је дао и основно обележје данашњем рељефу ове морфоструктуре.

Великоморавска котлина представља тектонско-ерозивну потлину. Формирана је спуштањем терена највероватније крајем миоцена. У прошлости, ово подручје је било изложено интензивној тектонској активности која је настављена и данас. Карактеристичне морфолошке целине представљају котлински и моравски прегиб. За време терцијара великоморавски ров је прошао кроз основне тектоногенетске фазе које су условиле стварање посебних морфотектонских, полеографских и литогенетских целина. Те фазе су приказане у табели бр. 12.

Извор: Локална самоуправа

Геолошка старост	Генетски тип	Назив комплекса		Литотип
Рецента	Антропоген	Техногене насlage		Глине са грађевински жутом циглом и шљунком
				Депоније индустријског и комуналног отпада
				Одбрамбени насипи-консолидоване глине
Квартар	Алувијални	Нанос реке Раванице		Прашинасте глине са муљевитим песковима
				Заглинњени пескови и шљункови
		Нанос реке Велике Мораве	Фација плажа и спрудова	Пескови и шљункови
			Фација мртваја и бара	Муљевите прашине, муљеви, глиновито-прашинасти пескови
			Фација поводња	Прашинасто-песковите глине пескови
			Фација корита	Пескови
				Шљункови

	Речно-терасни	Речне терасе	Пескови
			Шљункови
	Делувијално-пролувијални	Делувијално-пролувијални седименти	Прашинасте глине
			Заглињени пескови
Неоген	Маринско-бракични	Лапоровите глине и пескови	Заглињени шљункови
			Смењивање пескова и глина
			Лапоровите глине

Табела 12. Тектоногенетске фазе

Котлински прегиб изражен је на источној страни котлине, издужен је и висок око 200 м. Налази се у раседној зони, односно у зони флексурног извијања које је довело до спуштања котлине и подизања планина.

Моравски прегиб је типичан флувијални (обалски) прегиб изражен скоро по целој дужини источне стране котлине. Удаљен је од реке и по десетак километара, а представља источну границу доњег дела великоморавске котлине. Карактеристични морфолошки облици Великоморавске котлине су: епигенија, секундарна флувијално - денундациона проширења, појачана усецања Моравиних притока, преседлине као и вишеструка асиметрија делинских страна.

1.7. Шуме

Шумама на територији општине управља шумско газдинство Јужни Кучај Деспотовац - шумска управа Ћуприја. Укупна површина општине износи 28.700 ха, од тога је обрасла шумска површина 8.862,07 ха. На територији општине Ћуприја, најзаступљеније су лишћарске врсте и то буква и цер и од четинарских врста црни бор.

Извор: ЈП Србија Шуме

Власништво	Укупна површина под шумом (ха)	Природно обрасло(ха)	Под шумским засадом (ха)	Шумско земљиште (ха)	Остало земљиште (ха)
Приватно	7.150	6.800	350	625	19.953
Државно	1.569	1.404	165	127	25
Укупно	8.719	8.204	515	752	20.106

Табела 13, Структура површина под шумом

У приватним шумама општине Ћуприја укупно је евидентирано 26 врста дрвећа, од тога 23 лишћарске и три четинарске (смрча, црни и бели бор). По врстама дрвећа најзаступљенији је цер који у укупној запремини учествује са 37,3%, следи буква са 12,6%, сладун са 11,6%, багрем са 10,2%, китњак са 6,1% и бела топола са 2,4%. Јасика, бела врба, граб, пољски јасен и крупнолисна липа учествују у укупној запремини са око 1%. Наведене четинарске врсте обухватају 3,6% укупне запремине, док све остале врсте

имају 7% учешћа у укупној запремини шума.

1.8. Руде

Читав реон обилује наслагама угља, првенствено мрког. Нису званично обављена испитивања рудних налазишта, само се зна да кроз територију општине пролази рудна жила која није испитана. На самом подручју Ћуприје, осим надалеко познатих наслага песка на Морави и трагова фелдспата и лискуна, не постоје индиције за присуство осталих руда и метала.

1.9. Животна средина

1.9.1. Стање ваздуха

На територији општине не постоји организовано мерење аерозагађења. Правна лица која поседују емитере (котларнице и сл.) су у законској обавези да два пута годишње изврше мерења емисије на својим емитерима.

1.9.2. Стање воде

Хемијски параметри воде су врло често на граници Правилника о хигијенској исправности воде, а нарочито када се говори о гвожђу, мангану, нитратима и нитритима. Квалитет воде контролише Завод за јавно здравље „Поморавље“ – Ћуприја. Вода се хлорише и она је бактериолошки исправна.

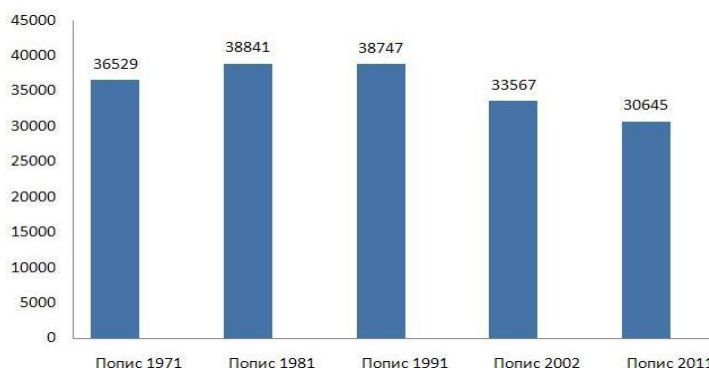
Кроз територију општину Ћуприја пролазе три реке: Велика Морава, Раваница и река Миросава. Река Велика Морава, од Сталаћа до ушћа у Дунав, је река II-а класе. Раваница је у горњем току I-а класе, а по пролазу кроз село Сење и Ћуприју, II-б класе. Река Миросава у горњем току је I-а класе да би пролазом кроз село Иванковац и Паљане до састава са Раваницом била и I-б класе.

1.9.3. Стање земљишта

На територији општине Ћуприја не постоји пољопривредна станица која би се бавила анализама земљишта, већ такве врсте послова обавља најближа пољопривредна станица која се налази у Јагодини. Међутим, не спроводи се анализа целокупног земљишта општине, већ на захтев пољопривредника појединачно по потреби, са циљем да се утврди плодност и хемијски састав земљишта. Позиви се упућују пољопривредној станици из Јагодине, за одређену парцелу.

2. ДЕМОГРАФСКИ ПОДАЦИ

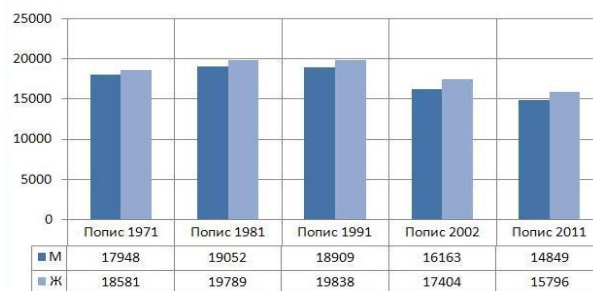
На основу података који се односе на последња три званична пописа становништва, може се констатовати непрекидан пад броја становника. Ово умањење посебно је изражено у последњем пописном интервалу. Према последњем подацима из 2011. године, општина Ћуприја имала је 30.645 становника што је за 21.1% мање у односу на попис који је спроведен 1981. и 1991. године, а 0.8% мање у односу на попис из 2002. године.

Извор: Републички завод за статистику

2.1. Структура становника према полу

У приложеној структури становништва према полу, уочљиво је веће учешће женске популације током посматраног периода, при чему је тренутни однос 51,6 наспрам 48,4% у корист женске популације.

Извор: Републички завод за статистику

2.2. Старосна структура становништва

На структуру становништва према старости утицала је смртност у мањој мери, односно миграција младих у знатно већој мери. Старосна структура становника општине Ћуприја показује да се током посматраног периода најбројније групације померају од омладине ка становништву средњих година. Попис становништва из 1971. године показује највеће учешће популације између 15. и 19. година и то са 9,3%, док је према попису из 2002. године највише становника старости између 75 и више, 9.4 %.

Извор: Републички завод за статистику

Попис	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
0-4	2229	2577	2258	1409	1182
5-9	2244	2518	2346	1688	1336
10-14	2613	2314	2544	1908	1448

15 - 19	3387	2351	2494	2147	1677
20 - 24	3080	2802	2358	2201	1778
25 - 29	2134	3451	2295	2043	1802
30 - 34	2663	3166	2763	1916	1932
35 - 39	3201	2164	3332	1968	1902
40 - 44	3332	2702	2975	2334	1848
45 - 49	2872	3121	2002	2804	1949
50 - 54	1539	3168	2480	2528	2301
55 - 59	1757	2652	2842	1738	2769
60 - 64	1835	1385	2805	2047	2490
65 - 69	1522	1495	2152	2336	1669
70 - 74	985	1382	1046	2096	1688
75 и више	1020	1459	1780	2131	2874
непознато	116	134	275	273	6

Табела 14, Старосна структура становништва у размацама од 10 година

2.3. Становништво по насељима

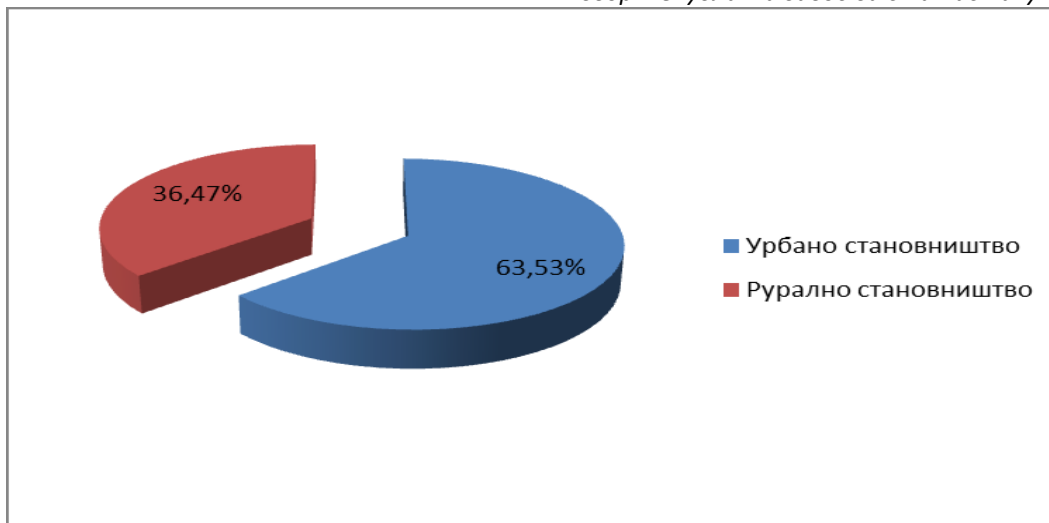
У приложеној табели дата је бројност становништва у сеоским месним заједницама. Према приложеним последњим подацима Завода за статистику из 2011., број становника у посматраним насељима варира од 144 до 1647. Укупно 4 насеља броје мање од 300 лица. Треба такође напоменути, да за насеља Добричево и Старо Село нема података.

Извор: Републички завод за статистику, 2011

МЗ	ЈОВАЦ	ДВОРИЦА	ВИРИНЕ	БИГРЕНИЦА	КРУШАР	СУПСКА	ВЛАШКА	БАТИНАЦ	СЕЊЕ	МИЈАТОВАЦ	КОВАНИЦА	ПАЉАНЕ	ИВАНКОВАЦ	ОСТРИКОВЦ	ИСАКОВО
укупно станов.	1066	188	763	696	1280	1023	298	725	1197	1647	144	429	218	501	528

Табела 15, Становништво по насељима

Извор: Републички завод за статистику

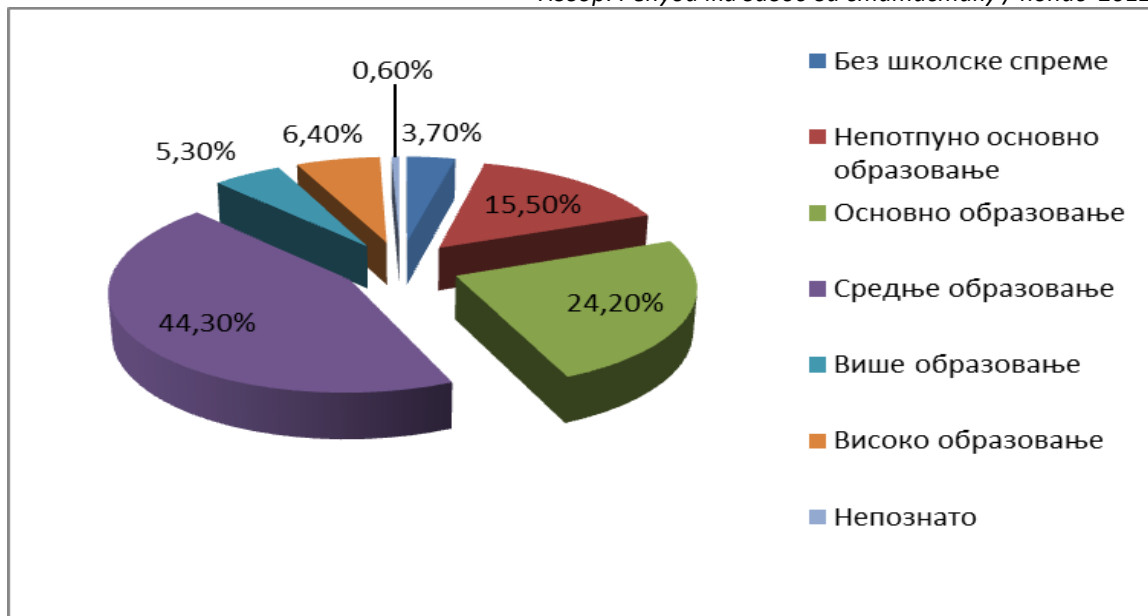

Слика Однос урбаног и руралног становништва

2.4. Образовна структура

Образовна структура становништва старијег од 15 година указује на то, да је од укупног процента посматране популације најбројнија групација становника са средњим образовањем 44,30%. Основно образовање има 24,20% док је 3,7% посматране популације без основног образовања.

Извор: Републички завод за статистику / попис 2012.

Образовна структура становништва

Извор: Републички завод за статистику

	Укупно	Без школс. спреме	Непотпуно основно образовање	Основно образ.	Средње образ.	Више образ.	Високо образ.	Непозн.
Укупно	26679	985	4134	6406	11864	1342	1771	177
М.	12817	138	1601	2926	6518	640	911	83
Ж.	13862	847	2533	3480	5346	702	860	94

Табела 16, Становништво старије 15 и више год. према полу и школској спреми, попис 2012.

На основу података о образовној структури становништва, може се уочити да је женска популација доминантна у ниже образовним групацијама. Ово се посебно односи на групације становништва без основног образовања, где женска популација чини 54.3% посматране популације.

2.5. Витални догађаји

Природни прираштај општине Ћуприја према подацима тзв. виталне статистике током посматраног периода од 2000. до 2012. године, показује негативну стопу у интервалу од -4 до -12,0%. Стопа смртности се у овом периоду повећала на 18.2%, док је стопа новорођених пала на 6.1%. Према подацима за статистику из 2015.године, број рођених се повећао, а негативна стопа природног прираштаја смањила. У 2018.години забележен је смањен број рођених и повећан проценат умрлих. (Табела 20)

Извор: Републички завод за статистику

Год.	Живорођени		Умрли		Природни прираштај		Бракови	
	број	на 1000 становник.	број	на 1000 становни.	број	на 1000 становни.	закључени	разведени
2000.	399	10,5	550	14,5	-151	-4,0	246	83
2001.	375	9,9	528	13,9	-153	-4,0	242	79
2002.	364	10,9	534	15,9	-170	-5,0	223	43
2003.	395	11,8	558	16,7	-163	-4,9	210	53
2004.	372	11,2	555	16,8	-183	-5,5	209	45
2005.	279	8,5	559	17	-280	-8,5	170	41
2006.	286	8,8	549	16,9	-263	-8,1	181	16

2012	190	6.1	562	18.2	-372	-12.0	120	4
2015 ³⁶	220	7,5	201	17,1	-281	-9,6	123	1
2018	197	6,9	490	17,1	-293	-10,3	142	2

Табела 17, Витална статистика

2.6. Етничка структура становништва

Од укупног броја становника 92,24% чине Срби, најбројније националне мањине су Власи са 2.55%, потом Роми чији проценат износи 1,34, док је бројност осталих мањина знатно нижа или неодређена.

Извор: Републички завод за статистику³⁷

Националност	Број	Националност	Број
Срби	28268	Бошњаци	7
Власи	782	Руси	3
Роми	412	Мађари	3
Македонци	59	Украјинци	2
Хрвати	42	Албанци	2
Црногорци	30	Немци	1
Југословени	28	Словаци	1
Румуни	24	Русини	1
Словенци	14	Остало	33
Бугари	13	Регион.	8
Муслимани	9	Не изјашњава се	405
Горанци	8	Непознато	490

Табела 18, Етничка структура становништва

³⁶ Општине и региони у Републици Србији, 2016., прво издање, Београд, Милана Ракића 5, Републички завод за статистику., стр.131 доступно на: <http://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/> [приступљено: 15. Јануара 2019]

³⁷ Ibid, стр.66-67

3. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

3.1. Локална самоуправа

Локална самоуправа општине Ћуприја организована је у складу са Законом о локалној самоуправи, Статутом општине Ћуприја и другим законским актима и одлукама Скупштине општине Ћуприја. Органи јединице локалне самоуправе општине Ћуприја су Скупштина општине, председник општине, општинско веће и општинска управа.

3.1.1. Општинска управа Ћуприја

Општинска управа, као јединствени орган, образује се за непосредно спровођење и извршавање закона, општинских и других прописа, извршава одлуке и друге акте скупштине општине, председника општине и општинског већа и решава у управном поступку у првом степену о правима и дужностима грађана, предузећа, установа и других организација у управним стварима из надлежности општине. Општинска управа општине Ћуприја образована је као јединствени орган којим руководи начелник Општинске управе, као службеник на положају.

3.1.1.1. Унутрашње организационе јединице

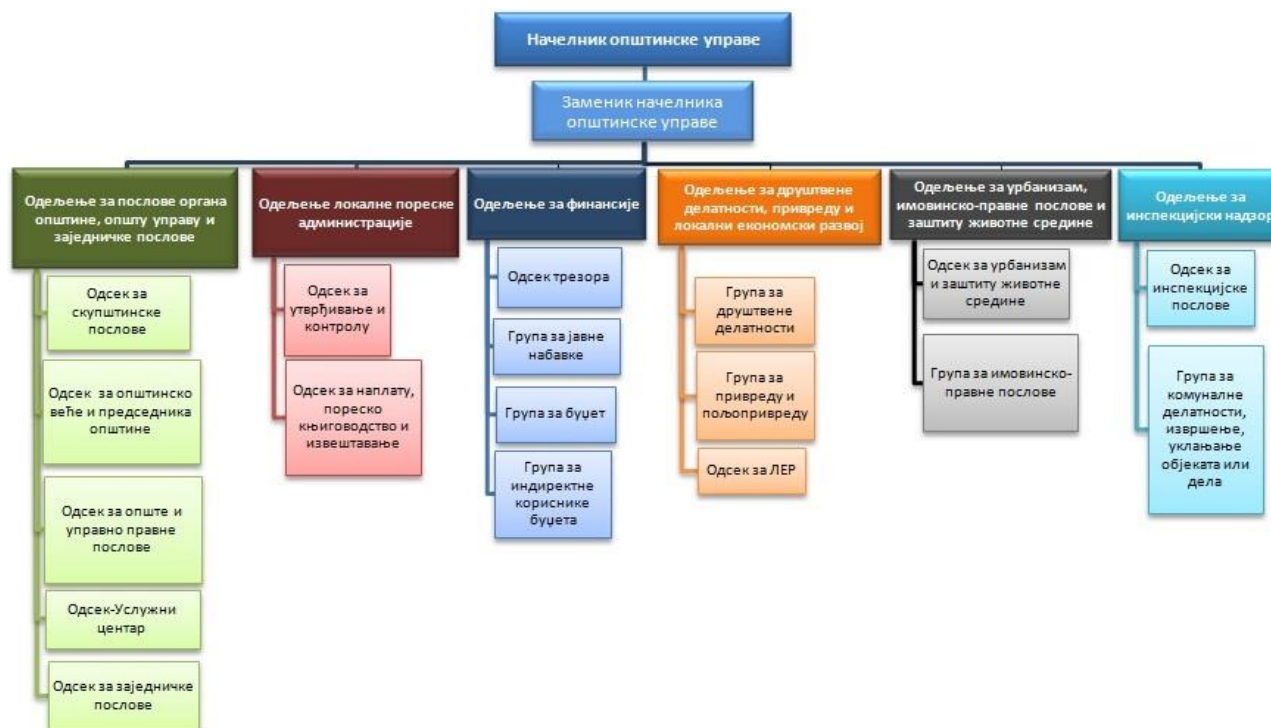
У оквиру Општинске управе општине Ћуприја, образују се унутрашње организационе јединице за обављање сродних послова и *Кабинет председника општине* као посебна организациона јединица.

Унутрашње организационе јединице општинске управе чини шест одељења:

- Одељење за послове органа општине, општу управу и заједничке послове;
- Одељење локалне пореске администрације;
- Одељење за финансије;
- Одељење за друштвене делатности, привреду и локални економски развој;
- Одељењу за урбанизам, имовинско правне послове и заштиту животне средине;
- Одељење за инспекцијски надзор;

За послове који су међусобно повезани и представљају посебну целину у оквиру одељења и обимнији су и захтевају посебно руковођење, координацију и контролу, образују се одсеци и групе.

Одсек се образује за вршење међусобно сродних послова који захтевају непосредну повезаност и који обједињују рад најмање петоро службеника, док се група образује за вршење међусобно повезаних послова, за рад са најмање три службеника.

Слика 3, Организам општинске управе општине Ћуприја

У општинској управи општине Ћуприја, запослено је укупно 129 радника, од којих једно постављено лице, начелник ОУ и остали запослени на неодређено време.

Квалификациона структура запослених у општинској управи је следећа:

- са Високом стручном спремом (ВСС), запослен је 81 службеник,
- са средњом стручном спремом (ССС) 37 службеника и
- са нижом стручном спремом (НСС) 11.³⁸

У свакодневном пословању, запослени у општинској управи имају директан приступ интернету, своју званичну емаил адресу са професионалном екстензијом која јасно упућује на назив општине и унутрашњу организациону јединицу. Интернет презентација општине Ћуприја је доступна на адреси www.cuprija.rs.

3.1.1.2. Кабинет председника општине

У општинској управи је као посебна организациона јединица образован Кабинет председника општине за обављање саветодавних и протоколарних послова, послова за односе с јавношћу и административно-техничких послова који су значајни за рад председника општине. Радни однос у Кабинету председника општине заснива се на одређено време, док траје дужност председника општине.

³⁸ Подаци су добијени из Општинске управе/ Одсек за опште и управно правне послове, дана 30.11.2018.године

Слика 4, Организациона шема Кабинета председника општине

3.1.2. Скупштина општине Ћуприја

Скупштина општине Ћуприја је представнички орган са 37 одборника. Њих бирају грађани на непосредним изборима, тајним гласањем, у складу са законом и Статутом општине Ћуприја. Скупштина општине, на својим седницама, доноси правне акте и одлуке који су неопходни за функционисање локалне самоуправе и укључује послове везане за доношење Статута општине, оснивање и надзор комуналних и других јавних предузећа, као и постављање руководећих кадрова у општинским службама, управљање буџетом и др.

3.1.3. Председник општине

Председник општине има извршну функцију у општини. У оквиру своје функције и надлежности, председник општине обавља низ послова од којих треба споменути: представљање и заступање општине, усмеравање и усклађивање рада општинске управе, формирање стручних саветодавних радних тела из своје области, доношење појединачних аката за које је овлашћен законом и сл..

3.1.4. Општинско веће

Општинско веће чине председник општине, заменик председника општине и чланови. Председник општине је и председник општинског већа. Општинско веће, у оквиру своје надлежности има за циљ да усклади рад председника општине и Скупштине општине, изврши контролно-надзорну функцију над радом општинске управе, предлаже статут, буџет и друге одлуке и акте које доноси скупштина и др..

3.2. Јавне службе општине

Општина Ћуприја за остваривање својих права и дужности и за задовољавање потреба локалног становништва има основана предузећа, установе и организације које обављају јавну службу. Предузећа, установе и организације општине Ћуприја запошљавају 178 лица и то:

Извор, Установе, Предузећа, Организације (Децембар 2018)

Установа/Организација/Предузеће	Број запослених ³⁹
Спортски центар АДА Ћуприја	18
Установа културе Ћуприја	9
ЈКП Равно 2014	124
ЈП Зоохигијена Ћуприја	8
Народна библиотека Душан Матић	11
Музеј Хореум Марги-Равно Ћуприја	6
Туристичка организација општине Ћуприја	2

Табела 19, Број запослених по јавним службама

³⁹ Подаци о броју запослених по јавним службама, добијени су из напред наведених предузећа, организација, установа (Табела 19), у децембру 2018.године

4. ЉУДСКИ РЕСУРСИ И ТРЖИШТЕ РАДА

4.1. Запосленост становништва

Општина Ћуприја је, као и већина локалних самоуправа у Србији, била погођена економском кризом деведесетих година прошлог века. Стагнацијом великих друштвених система, носилаца привредног развоја, долази до пада боја запослених, па се проблем увећања броја незапослених лица јавио као један од кључних проблема општине.

Тренд умањења броја запослених наставио се и након друштвених промена 2000.године, али овога пута као последица реконструкције и приватизације друштвених система, тако да је општина Ћуприја 2003. године имала 17,4% мање запослених него 2000. године.

Период након 2003. године карактерише увећање броја запослених, па је 2006. године забележен пораст од 38,3% у односу на 2003. годину. Учешће женске популације је током посматранаог периода осцилирало око 50%.

Подаци из 2015. године показују малу осцилацију у броју запослених у односу на 2011., док се број запослених у 2016. и 2017. знатно увећао отварањем нових радних места.

Извор: Републички завод за статистику⁴⁰

Година	Запослени		Запослени у пред., устан., задругама и др. организац.	Лица која самост. обављају делатност	Бр. запосл. на 1000 стан.	
	Укупно	жене (%)			Укупно	Запослени у пред., устан., задруг. и др. организац.
2001.	6885	48,8	6302	583	182	166
2002.	6508	49,2	6007	501	194	179
2003.	6021	50	5534	487	180	166
2004.	7157	47,2	6633	524	216	200
2005.	7147	48	6629	518	217	202
2006.	8330	51,5	6078	2252	256	187
2011.	6362	49,2	4878	1484	206	42
2015.	6318	50,3	4776	1542	213	161
2016.	6750	/	4953	1353	230	169
2017.	7139	/	5276	1430	247	182

Табела 20, Запосленост становништва општине Ћуприја

⁴⁰ Општине и региони у Републици Србији, 2015.,2016.,2017.,прво издање, Београд, Милана Ракића 5, Републички завод за статистику. доступно на: <http://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/> [приступљено: 30. Августа 2018]

4.1.1. Запослени према секторима привредне делатности

Структурна кретања запослених по секторима у Ћуприји највише упућују на секундарни сектор производне делатности.

Према истраживању о регистрованој запослености које је засновано на комбиновању података *Централног регистра обавезног социјалног осигурања (ЦРОСО)* и *Статистичког пословног регистра (СПР)*, годишњи просек, израчунат као аритметичка средина броја запослених за 12 месеци⁴¹ у 2017. и за 12 месеци у 2018. години показује следеће:

Извор: Републички завод за статистику⁴²

Регистрована запосленост по секторима делатности у 2017. и 2018. години ⁴³					
	Сектор делатности	2017(%)	Бр. запослених 2017.	2018 (%)	Бр. запослених 2018.
1.	Прерађивачка индустрија	20,70	1388	21,0	1522
2.	Здравствена и социјална заштита	19,85	1331	17,9	1299
3.	Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	15,34	1029	14,7	1065
4.	Образовање	8,56	574	8,0	583
5.	Грађевинарство	7,32	491	6,9	502
6.	Државна управа и обавезно социјално осигурање	7,10	476	6,2	450
7.	Услуге смештаја и исхране	3,83	257	3,5	254
8.	Саобраћај и складиштење	3,22	216	3,0	218
9.	Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	3,10	208	2,6	187
10.	Снабдевање водом и управљање отпадним водама	3,03	203	3,5	255
11.	Уметност, забава и рекреација	1,79	120	1,5	107
12.	Остале услужне делатности	1,74	117	1,6	118
13.	Снабдевање ел.енергијом, гасом и паром	1,22	82	0,9	62
14.	Финансијске делатности и делатност осигурања	1,21	81	1,2	87
15.	Пољопривреда, шумарство и рибарство	0,86	58	0,6	45
16.	Информисање и комуникације	0,54	36	0,5	37

⁴¹ Општине и региони у Републици Србији, 2017.стр 150-151, прво.издање. Београд, Милана Ракића 5, Републички завод за статистику. доступно на: <http://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/> [приступљено: 30. Августа 2018]

⁴² Ibid

⁴³ Општине и региони у Републици Србији, 2018.стр 166,167, 172,173, прво.издање. Београд, Милана Ракића 5, Републички завод за статистику. доступно на: <http://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/> [приступљено: 12. Јануара 2019]

17.	Административне и помоћне услужне делатности	0,49	33	0,4	28
18.	Остало	0,10	7	01	7

Табела 21, Регистрована запосленост по секторима делатности у 2017 и 2018.

Ако се посматра структура запослених према секторима привредне делатности, највећи број запослених ради у сектору прерађивачке индустрије. Високо учешће у укупном броју запослених има и сектор здравства и социјалне заштите, као и трговина на велико и мало и поправка моторних возила.

Поред напред наведених привредних грана, последњих година на територији општине Ћуприја, проценат броја запослених је порастао захваљујући и новим производним погонима у области текстилне индустрије.⁴⁴

4.2. Незапосленост становништва

Према подацима Завода за статистику из 2001. године, па до последње евиденције Националне службе за запошљавање 2018.године (Табела 22), забележено да број незапослених лица осцилира. Највећи проценат запосленог становништва забележен је 2006.године, када је и број становника био виши.⁴⁵

Извор: Републички завод за статистику – НСЗ

Година	Укупно	Први пут траже запослење		Без квалификација		Жене	
		Укупно	%	укупно	%	укупно	%
2000.	3106	1794	57,8	1255	40,4	1763	56,8
2001.	3437	1947	56,6	1452	42,2	1888	54,9
2002.	3837	2132	55,6	1629	42,5	2035	53,0
2003.	4142	2187	52,8	1672	40,4	2165	52,3
2004.	4610	1648	35,7	1150	24,9	1706	37
2005.	3525	1681	47,7	1348	38,2	1885	53,5
2006.	4443	1959	44,1	1816	40,9	2256	50,8
2007.	3665	1584	43,2	1481	40,4	1894	51,7
2011.	3903	1327	34,0	1549	39,7	1903	48,8

⁴⁴Извор: Национална служба за запошљавање, филијала Јагодина, испостава Ћуприја, август 2018.

⁴⁵Наведене податке треба узети са резервом, јер одређени број незапослених лица није евидентиран на тржишту рада, док је са друге стране одређени број пријављених лица радно активан, али не и евидентиран од стране Националне службе за запошљавање, па одређени подаци са Републичким заводом за статистику и са Националном службом за запошљавање, нису у потпуности усаглашени.

2015.	3715	1173	31.6	2084		1856	
2018. ⁴⁶	3481	1137	32,7	1263	36,3	1742	

Табела 22, Незапосленост становништва по годинама

4.2.1. Незапосленост у Ћуприји у последње четири године

За последње четири године, најнижа стопа незапослености забележена је крајем 2018.године. У периоду од 2015., до 2017.године, постојала су мања одступања у броју незапослених, док се 2018. уочава значајна разлика.

Извор: Национална служба за запошљавање

Незапослени	2018 ⁴⁷	2017	2016	2015
Број незапослених по годинама (последње 3г.)	3216	3747	3836	3671

Табела 23, Број незапослених у општини Ћуприја у последње 4 године

4.2.2. Незапосленост по старосној структури⁴⁸

Највише пријављених незапослених становника у 2018.години на евиденцији Националне службе за запошљавање обухвата популацију од 55 до 64 год.

Извор: Национална служба за запошљавање

Незапослени	18-34	35-44	45-54	55-64	преко 65
Број незапослених особа према старосној структури (регистрованих на тржишту рада)	694	683	727	731	/

Табела 24, Незапосленост по старосној структури

4.2.3. Незапосленост по степену стручне спреме

Извор: Национална служба за запошљавање(Децембар, 2018)

Незапосленост по степену стручне спреме									
I	II	III	IV	V	VI -1	VI-2	VII-1	VII-2	VIII
Број незапослених особа према степену стручног образовања (регистрованих на тржишту рада)									
1053	109	595	1044	34	89	94	197	1	/

Табела 25, Незапосленост по степену стручне спреме

⁴⁶ Општине и региони у Републици Србији, 2018., стр. 180., прво издање, Београд, Милана Ракића 5, Републички завод за статистику, доступно на: <http://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/> [приступљено: 12. Јануара 2019]

⁴⁷ Преглед броја незапослених лица по календарским годинама, према евиденцији Националне службе за запошљавање. (стање на дан 31.12.2018.)

⁴⁸ Преглед броја незапослених лица по годинама старости у месецу децембру 2018.године, према евиденцији Националне службе за запошљавање. (стање на дан 31.12.2018.)

Напред наведене податке треба узети са резервом, јер подаци Републичког завода за статистику и подаци Националне службе за запошљавање, нису у потпуности усаглашени. Такође треба навести да одређени број незапослених лица није евидентиран на тржишту рада, док је са друге стране одређени број пријављених лица радно активан, али не и евидентиран од стране Националне службе за запошљавање.

5. ПРИВРЕДНИ СУБЈЕКТИ

5.1. Привредна друштва

Према подацима Агенције за привредне регистре за 2018. годину, на територији општине Ћуприја пословало је укупно 373 привредних друштава. Из финансијских извештаја Агенције за привредне регистре у 2017. години пословало је 294 мала, 32 средња и 2 велика привредна субјекта.

На територији општине Ћуприја, услужним делатностима бави се 126 привредних друштава, односно 38,41% од укупног броја, док се трговином бави 109, односно 33,24% од укупног броја. Производне делатности обавља 28,35% од укупног броја привредних друштава.

5.1.1. Привредна друштва усмерена на производњу по секторима

Извор, Локална самоуправа, Група за привреду и пољопривреду (Децембар, 2018)

Преглед броја привредних друштава усмерених на производњу по секторима		
1.	Производња прехранбених производа	18
2.	Производња металних производа	13
3.	Производња опреме, машина и уређаја	10
4.	Прерада дрвета и производња елемената од дрвета /намештаја	9
5.	Производња производа од пластике	7
6.	Производња целулозе, папира и картона и производа од папира и картона	4
7.	Производња производа од текстила	3
8.	Остала производња и прерада	19

Табела 26, Привредна друштва по секторима

Када се посматра индустрија општине Ћуприја, могу се уочити главне тачке ослонаца привреде општине и главни потенцијали развоја. Може се видети да од активних привредних друштва највећи број бави се прехранбеном индустријом и производњом производа од метала и дрвета, док су остали сектори заступљени у мањем броју.

5.2. Предузетници

Према подацима Агенције за привредне регистре за 2018. годину, на територији општине Ћуприја пословало је укупно 937 предузетника. Услужним делатностима 551, односно 58,8 % од укупног броја предузетника. Делатношћу трговине 228, односно 24,3% од укупног броја, док производне делатности обавља 158 предузетника, односно 16,9 %.

5.2.1. Предузетници по најзначајним делатностима у области услуга

Извор, Локална самоуправа, Група за привреду и пољопривреду (Децембар, 2018)

Преглед броја предузетника по најзначајним делатностима у области услуга		
1.	Угоститељство	98
2.	Инсталациони радови у грађевинарству	61
3.	Агенцијске услуге	61
4.	Делатност у области саобраћаја	58
5.	Поправке и одржавање	31

Табела 27, Преглед броја предузетника по делатностима

У оквиру прерађивачке индустрије подсектор производње прехранбених производа обухвата највећи број радњи на територији општине Ћуприја. Процентуално прехранбена производња је заступљена са 39,9% и њом се бави 63 предузетника.

5.3. Спољнотрговинска размена привреде општине Ћуприја

5.3.1. Спољнотрговинска размена привреде општине Ћуприја у периоду од јануара до августа 2018. године

Извор, Регионална привредна комора Шумадијског и Поморавског управног округа(Окт.2018)

Спољнотрговинска размена општине Ћуприја						Мил.евра
Општина Ћуприја	Укупан обим	извоз	Индекс %	увоз	Индекс %	Суфицит
	17,7	11,2	162,5	6,5	109,1	4,7

Табела 28, Спољнотрговинска размена општине Ћуприја

Привреда општине Ћуприја је за осам месеци 2018. године остварила укупан обим спољнотрговинске размене у вредности од 17,7 милиона евра. Извоз остварен у вредности од 11,2 милиона евра, већи је за 62,5%. Увоз остварен у вредности од 6,5 милиона евра, већи је за 9%. Суфицит остварен у вредности од 4,7 милиона евра је пет пута већи у односу на суфицит остварен у истом периоду претходне године.

Покривеност увоза извозом је 173%, док је у истом периоду 2017. године износила 116%. Највећи део извоза привреде Ћуприје (36%), а у вредности од 4 милиона евра, реализован је у Турску. На другом месту је извоз остварен у Чешку Републику у вредности од 1,2 милиона евра. На трећем месту је извоз у Црну Гору у вредности од 995,5 хиљада евра. Затим следи извоз у Немачку, Италију, БиХ, Швајцарску, Македонију, Кину, Шведску. Значајнији раст извоза забележен је код извоза у Италију и то за 63%.

Првих десет земаља увоза привреде Ћуприје су: Грчка, Турска, Кина, Италија, Словачка, Мађарска, БиХ, Македонија, Шпанија и Немачка.⁴⁹

⁴⁹ Подаци о извозу, добијени су из PKS (Регионална привредна комора Шумадијског и Поморавског управног округа) 24.10.2018.године

5.4. Водеће компаније у општини Ђуприја у 2018.години

Извор: Локална самоуправа

НАЗИВ КОМПАНИЈЕ	ДЕЛАТНОСТ	ПРАВНА ФОРМА И СТАТУС
АГРО ВЕСНА	Трговина на мало у неспецијализованим продавницама, претежно храном, пићама и дуваном	Активна предузетничка радња
АСИНГ ИНВЕСТ	Трговина на велико дрветом, грађевинским материјалом и санитарном опремом	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
БИМАТРАНС ДОО	Друмски превоз терета	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
БОМИТ-Р ДОО ЂУПРИЈА ЗМИЧ	Консултантске активности у вези с пословањем и осталим управљањем	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ЦЕНТРОПРОМЕТ	Неспецијализована трговина на велико	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
СН КОМЕРЦ ДОО	Градски и приградски копнени превоз путника	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
Д.Д. НИКОЛИЋ ДОО	Друмски превоз терета	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ЂОРОВИЋ ДОО	Изградња стамбених и нестамбених зграда	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ЕЛМАМОНТ ИНЖЕЊЕРИНГ	Постављање елект.инсталација	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ЕУРОФИБЕР ДОО	Неспецијализована трговина на велико	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ФЕРОПРОДУКТ ДОО	Производња металних врата и прозора	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ФОНТАНА ТЕРМ	Остала трговина на мало у неспецијализованим продавницама	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ГИЛЕ ГАС ДОО	Производња индустријских гасова	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
IN GROUP ЂОРЂЕВИЋ	Хотели и остали смештај	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ИНКОП ДОО	Изградња путева и аутопутева	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
КАН GROUP ДОО	Неспецијализована трговина на велико	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
М&Д ГРАДЊА	Изградња стамбених и нестамбених зграда	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
МИП ПРОЦЕСНА ОПРЕМА ДОО	Производња осталих металних цистерни, резервоара и контејнера	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
МИП РШВ	Поправка и одржавање друге транспортне опреме	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
МИП ТИМО ДОО	Производња металних конструкција и делова конструкција	Активно друштво са ограниченом одговорношћу

НИП СПАСИЋ ДОО	производња осталих производа од пластике	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ОБУЋА ВЕСНА	Производња обуће	Активна предузетничка радња
ПАВЛОВИЋ СУПСКА ДОО	Трговина на мало рибом, љускарима и мекушцимау специјализованим продавницама	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
РАВЕНИЦА ДОО	Производња какаоа, чоколаде и кондиторских производа	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
РИО ЕКСПОРТ	Производња амбалаже од пластике	Активно ортачко друштво
СЗОПР АЛЕКСАНДАР		Активна предузетничка радња
СТАНДАРД <i>SERBIA</i> ДОО	Производња осталог намештаја	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
СЗР ДИЈАН А	Производња обуће	Активна предузетничка радња
СЗР САК ПЛАСТ	Производња амбалаже од пластике	Активна предузетничка радња
ТИБЕТ МОДА ДОО	Производња остале одеће	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ТЕХНОПРОМЕТ ДОО	Неспецијализована трговина на велико	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
ВП ЋУПРИЈА АД	Изградња хидротехничких објеката	Активно акционарско друштво
ЗЕНИТ ДОО	Трговина на велико дрветом, грађевинским материјалом и санитарном опремом	Активно друштво са ограниченом одговорношћу
8. НОВЕМБАР ДОО	Трговина на мало металном робом, бојама и стаклом у специјализованим продавницама	Активно друштво са ограниченом одговорношћу

Табела 29, Водеће компаније у општини Ћуприја у 2018.години

6. ПОЉОПРИВРЕДА

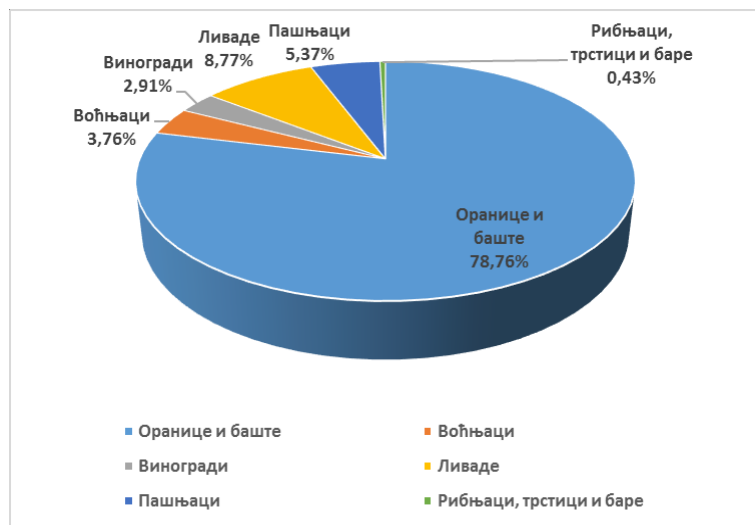
Основно занимање већег дела становништва општине у прошлости била је земљорадња. Долина Велике Мораве одувек је била погодна за ову врсту делатности. Данас, на територији општине Ћуприја пољопривреда представља грану привреде која у укупном дохотку општине, после трговине, остварује највеће учешће у односу на остале привредне гране општине. Носилац пољопривредне производње на територији општине данас највише захвата приватни сектор.

6.1. Пољопривредна површина

Начин коришћења пољопривредне површине, индивидуална пољопривредна газдинства у ха

Пољопривредна површина (ha)	
Оранице и баште	15679
Жита	9852
Индустријско биље	382
Повртно биље	1074
Сточно, крмно биље	3338
Воћњаци	748
Виногради	580
Ливаде	1746
Пашњаци	1069
Рибњаци, трстици и баре	86
УКУПНО	21,756,3741

Табела 30, Индивидуална пољопривредна газдинства - површина

Према подацима Републичког завода за статистику укупна пољопривредна површина општине је 21736,3741ха, од чега је 92,9% у приватном власништву. У структури пољопривредног земљишта најдоминантније су оранице и баште које покривају 79,1% од

укупне површине. Овде посебно треба издвојити површине под житарицама које заузимају 49,5% укупне пољопривредне површине општине. Под воћњацима и виноградима је 6,7%, док ливаде и пашњаци покривају 14% укупне пољопривредне површине.

Са друге стране, према најновијим подацима добијеним од Републичког геодетског завода, катастра непокретности у Ћуприји, укупна пољопривредна обрадива површина на територији општине Ћуприја, износи 21756,3741 ха, од чега укупно државно земљиште у државној својини 2254,3125 ха. Следећа табела показује површину пољопривредног земљишта по катастарским општинама у државној својини:

Извор: Републички геодетски завод, Катастар непокретности у Ћуприји⁵⁰

Катастарске општине	Укупно пољопривредно земљиште у државној својини (ха)
К.О. Батинац	28,9232
К.О. Бигреница	170,6510
К.О. Вирине	11,6433
К.О. Влашка	7,5235
К.О. Дворица	1,2412
К.О. Иванковац	78,9873
К.О. Исаково	23,4167
К.О. Јовац	60,2151
К.О. Кованица	62,2523
К.О. Крушар	16,2211
К.О. Мијатовац	64,5573
К.О. Остриковац	65,0247
К.О. Паљане	25,6760
К.О. Сење	94,1165
К.О. Супска	182,2314
К.О. Ћуприја ван града	1167,9461
К.О. Ћуприја ван града 01	35,0481
К.О. Ћуприја град	158,6377
УКУПНО	2254,3125

Табела 31, Пољопривредно земљиште у државној својини(ха)

6.2. Пољопривредна газдинства

Према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде на почетку 2007. године на територији општине Ћуприја било је регистровано 653 активних пољопривредних газдинстава, да би на крају исте године тај број био повећан на 903.

Последњи подаци Управе за трезор Министарства финансија, филијале у Јагодини, експозитуре у Ћуприју, показују да је на територији општине на дан 31.12.2017. год.

⁵⁰ Према подацима Републичког геодетског завода, из катастра непокретности општине Ћуприја из 2017.године

регистровано укупно 1516 пољопривредних газдинстава, од чега 1509 регистрованих физичких лица и 7 регистрованих правних лица.

Пољопривредни произвођачи се одлучују за регистрацију својих газдинстава ради остваривања права на субвенције и подстицајна средстава у биљној и сточарској производњи, као и на набавку пољопривредне опреме и механизације. Видови подршке огледају се и у остваривању права на премију за млеко, подстицаје за квалитетна приплодна грла, подстицаје за товну јунад, јагњад, јарад и свиње, на подстицаје за краве за узгој телад за тов, подстицаје по кошници пчела и сл.

6.3. Пољопривредно становништво

Пољопривредно становништво		Активно пољопривредно становништво				Изддржавано пољопр. становништво	
укупно	женско	укупно	женско	Индивидуални		укупно	женско
				укупно	женско		
3362	1758	2214	1057	2168	1038	1148	701

Табела 32, Пољопривредно становништво

Пољопривредно становништво чини 10% од укупне популације општине, од чега групацији активног пољопривредног становништва припада 65,9%. Индивидуални пољопривредници у укупном пољопривредном становништву општине учествују са 64,5%.

Саставни део Одељења за друштвене делатности, привреду и локални економски развој је Група за привреду и пољопривреду која информисе пољопривреднике о програмима које спроводи Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, као и о мерама које спроводи општина Ћуприја кроз Програм подршке за спровођење мера пољопривредне политике и политике руралног развоја. Група, ради и на евиденцији и прављењу базе регистрованих пољопривредних домаћинстава на територији општине Ћуприја и обавља друге послове од значаја за развој привреде и пољопривреде у општини.

6.4. Пољопривредна производња

6.4.1. Ратарство

Извор: Републички завод за статистику

Година	Пшеница						Кукуруз				
	укупан принос, тона			просечан принос, кг			укупан принос, тона			просечан принос, кг	
	укупно	друштв. својина	приватна својина	друштв. својина	приватна својина		укупно	друштв. својина	приватна својина	друштв. својина	приватна својина
2000	8902	454	8448	2182	2822		15294	-	15294	-	2417

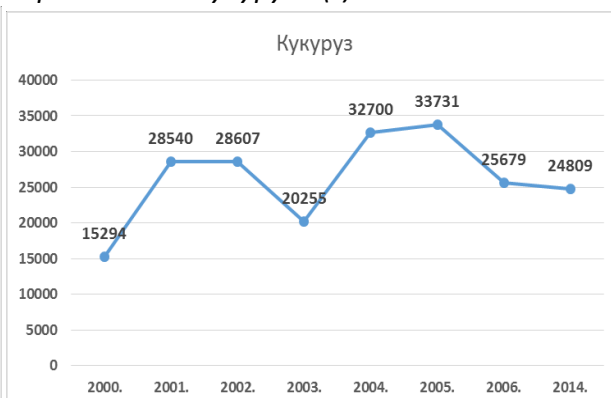
2001	13239	778	12461	2935	3833	28540	-	28540	-	4810
2002	13076	1110	11966	3964	3884	28607	-	28607	-	4761
2003	8672	922	7750	3479	2502	20255	-	20255	-	3289
2004	17698	1681	16017	4100	4640	32700	-	32700	-	5753
2005	10235	23	10212	3285	3303	33731	514	33217	4990	4575
2006	8854	557	8297	3525	2851	25679	-	25679	-	4144
2014	12986	107	12859	3249	3839	24809	32	24777	3200	7000

Табела 33, Ратарство – Производња пшенице и кукуруза

Производња пшенице (t)

Производња кукуруза (t)

Раније изложени подаци показују да у структури пољопривредног земљишта општине Ђуприја житарице покривају 49,5% пољопривредне површине, при чему кукуруз и пшеница представљају доминантне културе на ораничним површинама. Према најновијим подацима производња се обавља на око 16. 550 ха.

Највећи проблеми у производњи ратарских култура огледају се у непостојању плодореда и изостанку пуне агротехнике због високих цена истих. Поред тога, уситњеност поседа, гајење пољопривредних култура искључиво за сопствене потребе и застарела механизација утичу како на слабије приносе, тако и на осцилације и падове у укупној производњи. Такође, треба указати и на потребу увођења наводњавања усева, јер се ратарска производња обавља у облику сувог ратарења.

Сходно томе, планирана тенденција раста у производњи ратарских култура би се огледала у коришћењу високоприносних сорти и хибрида, високог генетског потенцијала, као и у увођењу плодореда ради постизања високих приноса уз коришћење пуне агротехнике. На повећање приноса у ратарској производњи могу утицати и постојеће мере надлежног Министарства у виду регресирања репроматеријала за производњу ратарских култура. Увођење нове механизације у ратарску производњу је пожељно, јер је просечна старост постојеће око 30 година.

6.4.2. Повртарство

6.4.2.1. Производња пасуља и кромпира

Извор: Републички завод за статистику

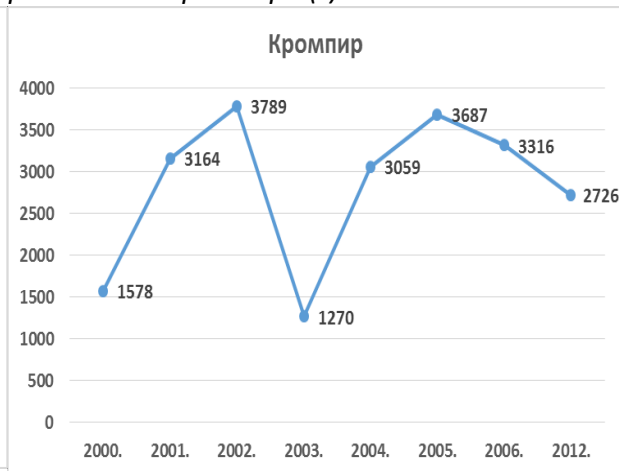
Година	Пасуљ		Кромпир	
	Принос		Принос	
	укупан, у тонама	кг по хектару	укупан, у тонама	кг по хектару
2000.	135	640	1578	6802
2001.	405	776	3164	11719
2002.	365	837	3789	13111
2003.	184	818	1270	5185
2004.	267	1025	3059	11124
2005.	331	1304	3687	15173
2006.	219	1000	3316	15352
2012.	247	1375	2726	13233

Табела 34, Производња пасуља и кромпира

Производња пасуља (t)

Производња кромпира (t)

На површинама високих производних способности у долини Велике Мораве постоје повољни услови за развој повртарства који су недовољно искоришћени те се овај облик производње одвија на свега око 5,4% пољопривредног земљишта.

Најзначајније врсте повртарских култура које се гаје на територији општине јесу кромпир, пасуљ и паприка. Површине под повртарским културама углавном се налазе око кућа, у вртовима, и релативно су малих парцела – до неколико ари. Мали је број већих произвођача и они снабдевају градску пијацу у Ђуприји.

Приложени подаци указују на значајне осцилације у производњи кромпира и пасуља, што је последица гајења ових култура на отвореном простору у сувом ратарењу. Директан утицај на приносе ових култура имају и временске прилике.

Како су захтеви тржишта такви да постоји потражња за повртарским културама током читаве године, постоји тенденција гајења ових култура у затвореном простору, али је овакав облик производње још увек слабијег интензитета због високих цена пластеника и стакленика.

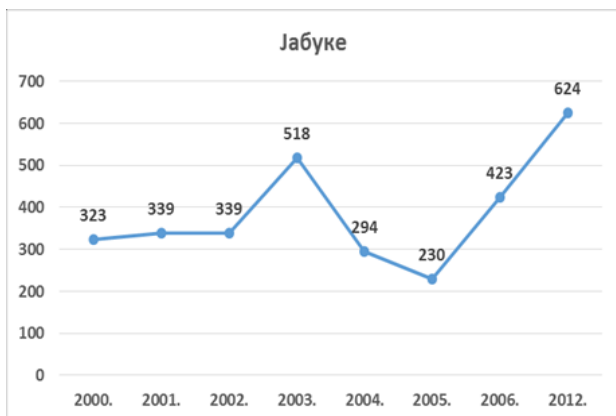
Једна од могућих мера у заштити производње на отвореном је осигурање производње код осигуравајућих кућа. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде даје субвенције кроз 40% бесповратних средстава осигурања усева од непогода. Општина Ђуприја даје субвенције за набавку опреме за повртарство у заштићеном простору (за пластенике) и за ратарство на отвореном пољу.

6.4.3. Воћарство

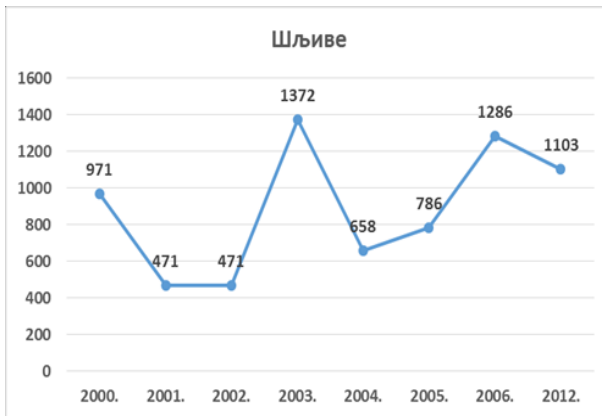
Година	Јабукe			Шљиве			Грожђе		
	број родних стабала	Принос		број родних стабала	Принос		број родних чокота	Принос	
		укупан, тона	по једном стаблу, кг		укупан, тона	по једном стаблу, кг		укупан тона	по једном цокоту, кг
2000.	25740	323	12,5	67850	971	14,3	/		
2001.	24670	339	13,7	67070	471	7,0	/		
2002.	24670	339	13,7	67070	471	7,0			
2003.	25430	518	20,4	68690	1372	20			
2004.	25350	294	11,6	68300	658	9,6			
2005.	25530	230	9	66750	786	11,8			
2006.	24920	423	17	64550	1286	19,9			
2012.	25380	624	24,6	63600	1103	17,3	2.255	3.382	1,5

Табела 35, Принос јабука, шљива и грожђа по годинама

Производња јабука (t)

Производња шљива (t)

Према наведеним подацима може се констатовати да у структури пољопривредног земљишта воћњаци учествују са 4,1%, са тенденцијом повећања броја стабала и приноса. Код јабука производња се повећава, док се производња шљива услед крчења старих засада (шљивика), смањује.

Министарство пољопривреде и општина Ћуприја дају подстицајна средства за развој воћарства, те се очекује повећање воћарске производње уз савремене воћне засаде са високородним сортама, као и засаде аутохтоних сорти. Тренутно је укупна производња шљива око 600 т и ова култура се углавном користи за производњу ракије, а слабије за друге видове прераде.

6.4.3.1. Јагодичасто воће

Интересантно је поменути, да се у последње време све више гаји и јагодичасто воће, углавном за потрошњу у свежем стању. Производња јагодичастиг воћа је на нивоу од око 50 тона годишње. За унапређење воћарске производње неопходна је обнова засада новим савременим сортиментом и интензивирање применом агротехничких мера. Могућ правац диверсификације и развоја воћарства представља инвестирање у производњу јагодичастиг воћа, како би се искористиле предности на тржишту.

6.4.4. Виноградарство

Виноградарство у општини Ћуприја има дугу традицију која потиче још из доба Кнеза Милоша. Постоје оптимални услови за производњу винове лозе због експозиције терена и то за производњу грожђа високог квалитета због великог броја сунчаних дана. О томе сведочи и Јовачки подрум који је направио Кнез Милош. Међутим, веома скупа производња и стари засади последица су драстичног смањења површина под виновом лозом. Субвенције могу да покрену пољопривредне произвођаче да подижу винограде, поготово због примера жупског Рубина који на 300ха у општини Ћуприја производи грожђе високих приноса и квалитета.

6.4.5. Сточарство

Сточарство представља једну од најзначајнијих грана пољопривредне производње општине Ћуприја, а може се рећи да представља и најтраженији део пољопривреде, јер његови производи спадају у главне прехранбене производе становништва.

Извор: Републички завод за статистику

Година	Говеда		Свиње		Овце		Живина, укупно
	укупно	од тога: краве и стеоне јунице	укупно	од тога: крмаче и супрасне назимице	укупно	од тога: овце за приплод	
2000	6322	4816	11907	5483	5763	5625	67982
2001	5332	4366	9771	4896	4684	4625	67303

2002	4580	3201	16889	5280	5684	5885	59238
2003	4667	3126	21066	5960	4905	4846	61649
2004	3529	2589	16077	4156	6393	4544	94287
2005	3413	2600	15926	3589	6376	4491	99914
2006	3348	2586	15162	3811	7696	5639	93485
2012	2633		14343		7564		381036

Табела 36, Преглед сточног фонда према статистичким подацима из 2012.године

Статистички подаци показују значајно умањење броја говеда у посматраном периоду. Број говеда је 2006.године био мањи за 47%, у односу на 2000.годину. Проценат се још више смањио 2012. године (Табела 26).

Према најновијим подацима Ветеринарске инспекције Републике Србије - Управе за ветерину, број стоке на територији општине Ћуприја према броју вакцинисаних грла у 2018.години је следећи:

Извор: Ветеринарска инспекција РС, 2018.

Година 2018	Говеда	Свиње	Овце
Укупно:	2093	1056	2500

Табела 37, Подаци о броју стоке у 2018.години на територији општине Ћуприја

- Говеда – 2.093 грла
- Свиње - 1.056 комада у приватном власништву,
- Овце – 2500 комада у приватном власништву,

У последње време приметно је смањење сточног фонда и то пре свега у говедарству. Наиме, газдинства која су имала мали број грла, отуђују се и продају. Насупрот томе газдинства која су имала нешто већи број грла, повећавају се, јер се рентабилност сточарске производње музних крава огледа од 10 грла па навише.

На територији општине Ћуприја постоје фарме, регистроване и активне. Преглед сточних фарми са описом производње приложен је у табели.

Извор: Ветеринарска инспекција РС, 2018.

НАЗИВ	Локација	Врста стоке	Сточни фонд број	Власништво
ОП Груп агро доо	Добричево	товна јунад	506	ОП Груп агро доо
Фарма за тов свиња	М.Марковића 20 Ћуприја	Свиње	130	Томислав Живојиновић
Фарма за тов пилића	Сење	Пилићи	30000	Живановић Светислав

Фарма за тов јунади	Супска	Говеда	60	Павловић Небојша
Фарма музних крава	Ђуприја	Музне краве	80	Стојановић Мирослав
Фарма музних крава	Батинац	Музне краве	60	Спасић Н.
Фарма музних крава	Батинац	Музне краве	50	Алекса Томић
Фарма кока носиља	Ђуприја	Коке носиље		КПЗ „Ђуприја“
Фазанерија инкубаторска станица				Л.У. "Морава"

Табела 38, Преглед регистрованих сточних фарми у општини

6.4.5.1. Пчеларство

Пчеларство, одн. производња меда, поприма веће размере последњих година. Субвенционисање од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, и општине Ђуприја, свакако је утицало на развој пчеларства у општини. За ову грану пољопривреде постоје оптимални услови за развој: пашњаци, воћњаци, пољопривредне културе и др. На територији општине Ђуприја постоји удружење пчелара „Раваница-Немања“, које има све већи број чланова због великог интересовања пољопривредних произвођача за бављење пчеларством.

6.5. Прерађивачки капацитети

Што се тиче прерађивачких капацитета у општини Ђуприја послују три предузећа која се баве прерадом и производњом производа од меса и једно које се бави производњом кондиторских производа.

Извор: Локална самоуправа

Назив	Локација	Делатност	Капацитет	Власништво
Кланица "Павловић"	Ђуприја	Прерада меса	/	приватно
СЗТУ "Марина ЛЕСКОВАЦ"	Ђуприја	Прерада меса	/	приватно
МГ КЛУБ "Мијатовац"	Мијатовац	Прерада меса	/	приватно
ДП "Раваница"	Ђуприја	Производња кондиторских производа	20.000т месечно	приватно

Табела 39, Прерађивачки капацитети – правна лица

Поред напред наведених правних лица, у околним насељима општине Ђуприја постоје регистровани објекти у приватним домаћинствима за прераду млека, производњу белог сира и кајмака.

7. ИНФРАСТРУКТУРА

7.1. Путна и железничка инфраструктура

Укупно	Савремени коловоз	Магистрални		Регионални		Локални	
		Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени коловоз
232	114	0	0	72	72	160	42

Табела 40, Преглед дужине путева на територији општине Ћуприја

Од посебног значаја за општину Ћуприја је магистрални ауто-пут Београд – Ниш, који пролази њеном територијом у дужини од 10,2 км. На тај начин општина је адекватно повезана са великим градским центрима, Београдом и Нишом. Ћуприја је удаљена 147 километара од Београда и 89 од Ниша.

Кроз општину пролази пет државних путних праваца и то: ДП IIA бр. 158 у дужини од 10км и 127м, ДП IIA бр.160 у дужини од 19км и 95м, ДП IIA бр. 186 у дужини од 17км и 504м, ДП IIA бр. 187 у дужини од 8км и 95м и ДП IIB бр. 383 у дужини од 12км и 290м. Сваки од поменутих путних праваца има асфалтиране коловозне засторе ширине 5 – 7м у подношљивом стању уз честе интервенције на коловозу. За сеоска подручја, од круцијалног је значаја мрежа локалних путева. Један део је делимично или потпуно асфалтиран, док је остатак са макадамским застором. Укупна дужина путева на територији општине износи 232км.

Путни правци на територији општине Ћуприја, приказани су у следећој табели (Табела 41)

Извор: Локална самоуправа

Редни бр.	Од места до места	Укупно	Савремени коловоз (km)	Туцаник (km)	Земљани (km)
1.	ДП IIA бр.186 Иванковац- Паљане-Бигреница- Кованица	12,20	12,20		
2.	ДП IIA бр.160 Батинац	5,00	5,00		
3.	ДП IIB бр.383 Крушар- Исаково- Вирине	8,40	6,40		2,00
4.	Ћуприја-Бошњане	5,95		5,95	
5.	ДП IIA бр.160 Манастир Раваница-Биковац- Зубрава-Старо село- Кованица	10,75		10,75	
6.	L01 Бигреница- Јабучевац- Чесмино	5,10	0,76	4,34	

	брдо ДП IIA бр. 186				
7.	L01 Бигреница- Селиште-Венац L05	1,98		1,98	
8.	ДП IIB бр.383 Виногради ДП IIA бр.186	2,62	2,62		
9.	L01 Бигреница-Доње Медаре-Горње Медаре ДП IIA бр.186	2,90		2,90	
10.	ДП IIA бр.160 Сење- гробље	0,46		0,46	
11.	ДП IIB бр.383 Влашка-Брест- Ракитовска бара- Багино поље ДП IIA бр.160	7,10		7,10	
12.	Lo4 Царина-Мрчевац- Добричево ДП IIA бр.160	5,05		5,05	
13.	L10 Везирово брдо- Батинац L02	1,10		1,10	
14.	L13 Батинац-дом L02	0,65		0,65	
15.	L01 Месна канцеларија- Немања-стругара L01	3,90		3,90	
16.	L01 Школа-воћњак ДП IIA бр.160	4,20			4,2
17.	ДП IIB бр.383 Стадион-дом	1,80	1,80		
18.	Милкина пећина	1,10			1,10
19.	ДП IIB бр.383 Супска-Врбак- Брестовачки поток- Влашка	5,05		5,05	
20.	L19 Бреник-бензинска пумпа	1,00	1,00		
21.	ДП IIB бр.383 Економија- Водички поток	1,9		1,90	
22.	ДП IIA бр.158 Гиље дом- Кончарево	4,00	4,00		
23.	ДП IIA бр.158 Дом- Ново	1,10	0,30	0,8	
24.	ДП IIA бр.186	1.95	0.95	1.00	

	Добричево ДП ИА бр.160				
25.	ДП ИА бр.187 Моравиште- Велики Врбак-Оство- Митрићевица ДП ИА бр.187	7,10		7,10	
26.	ДП ИА бр.187 Беговковци- Ковачица ДП ИА бр.187	3,90		3,90	
27.	ДП ИА бр.187 Бељушакострво L25	2,70		2,70	
28.	ДП ИА бр.158 Новине-Ада-Јовац	3,50		3,50	
29.	Ђуприја-Жел.станица- Селиште L25	2,10		2,10	
30.	ДП ИБ бр.383 Дражмировац	2,63		2,63	
31.	ДП ИА бр.160 Сење- Стубица	4,10	1,10		
32.	ДП ИА бр.160 Сење-Латавица	6,10		6,10	
33.	ДП ИА бр.186 Ђуприја- Деспотовац В. Поље	4,15		4,15	
34.	L33 Шувајнац- Ракитовска бара	4,00		4,00	
35.	ДП ИА бр.186 Ракитовска бара	4,05		4,05	
36.	ДП ИА бр.186 Шувајнац- Ракитовска бара	3,90		3,90	
37.	L42 Брест ДП ИБ бр.383	3,00	1,60	1,40	
38.	L34 Ракитовска бара	2,90		2,90	
39.	L03 Грље	1,10		1,10	
40.	L03 Буковче	1,10		1,10	
41.	ДП ИБ бр.383 Главица ДП ИБ бр.383	5,05		5,05	
42.	L03 Пеперачки поток	3,00		3,00	
УКУПНО:	136,29	39,01	91,98	5,30	

Табела 41, Преглед локалних путних праваца у општини Ђуприја

Железничка станица у Ђуприји после 130 година постојања пруге Београд-Ниш, изградњом нове двоколосечне пруге Гиље-Параћин постаје споредна на “коридору 10”. Завршетком изградње деонице двоколосечне пруге Гиље-Параћин, станица у Ђуприји користиће се наменски за потребе привреде.

Међународни транспортни саобраћај одвијаће се путем новосаграђене двоколосечне пруге "Јагодина-Гиље-Параћин", која не пролази кроз Ћуприју, тако да ће Ћуприја са Параћином бити повезана посебним трећим, колосеком. Двоколосечна пруга Гиље-Параћин, пројектована је за брзине возова до 160,2km/h.

7.2. Ваздушни саобраћај

Решењем Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, а под оперативним руковођењем аероклуба Ћуприја, општина Ћуприја је 2018.године добила регистровани спортски аеродром.

Аеродром се налази у непосредној близини Државног пута II А реда бр.160 на потезу Сење-Ћуприја који се путем денивелисане раскрснице прикључује на Државни пут I А реда бр. А1 деонице Београд-Ниш. Удаљеност аеродрома од напред наведене денивелисане раскрснице је на растојању 500 метара.

7.3. Водни саобраћај

Просторним планом Републике Србије предвиђена је могућност проширења пловних путева дуж Велике Мораве и горњег тока Јужне Мораве до близу Ниша и дуж Западне Мораве до Краљева, а у оквиру пројекта уређења тих долина, чиме би највећи индустријски градови Србије изашли на европску мрежу пловних путева. Међутим, у оквиру пројекта Моравске каскаде, не реализују се објекти пловидбене инфраструктуре (преводнице, пристаништа), нити држава намерава да их реализује. Ипак, остављају се простори уз бране на којима се могу реализовати бродске преводнице, уколико се за то нађу заинтересовани инвеститори.

ППРС-ом формулисан је децидан став да диспозиције и висински положај нових мостова неће водити рачуна о пловидбеним габаритима, јер ће, ако дође до реализације пловног пута, минор корито Мораве бити кориговано са мостовским распонима који се отварају при наиласку пловила.

Реализација пловног пута само је стратешка визија, ипак, пожељно је да се при разради ГУП-а Ћуприје предвиди могуће место за пристаниште ван градског подручја, до кога се може довести пруга. Тај простор би се задржао у садашњој намени и садашњем власништву, али без могућности изградње сталних објеката.

7.4. Просторно планирање

Просторни план општине Ћуприја донет је у децембру 2011.год. Подручје просторног плана општине Ћуприја простире се у централном делу Поморавља између 43'55'23' северне географске ширине и 21'22'07' источне географске дужине. Подручје општине захвата огранке Јухора, Јужнокучајских планина и Бељаничких масива. Општина Ћуприја окружена је Јагодином на североистоку, општином Параћин на југу и општином Деспотовац на северозападу. Површина територије општине Ћуприја је 287km². Ћуприја

се сматра равничарско низијским градом са надморском висином од 119м.

7.5. Енергија

Од мрежне инфраструктуре за снабдевањем енергијом на територији општине Ћуприја постоје развијене електроенергетска инфраструктура и инфраструктура за дистрибуцију природног гаса којом се врши снабдевање електричном енергијом и природним гасом. Снабдевање осталим врстама енергената као што су мазут, огревно дрво, угаљ и друго, се углавном врши друмским превозом.

7.5.1. Електроенергетска инфраструктура

Квалитет, поузданост снабдевања електричном енергијом и трошак снабдевања електричном енергијом значајно утичу на инвестиционе одлуке привредника. Приступ електричној енергији у руралним крајевима утиче на квалитет живота у тим крајевима и на миграционе притиске ка градском језгру.

7.5.1.1. Степен електрификације општине

Гледано према односу броја постојећих потрошача прикључених на електроенергетску мрежу (око 28 154) и потенцијалног броја потрошача чији захтеви нису реализовани, на дистрибутивну мрежу прикључено је око 98% домаћинстава у граду и око 95% у селима.

Показатељи о потрошњи електричне енергије на територији општине Ћуприја:

Извор: ПД Електродистрибуција

ПОТРОШЊА	
Укупна потрошња (MWh)	178.675 ⁵¹
По глави становника (kWh)	3.318 ⁵²
По домаћинству (kWh)	5.511
Потрошња потрошача у категорији домаћинстава (MWh)	100.058 ⁵³
Удео потрошње домаћинстава у укупној потрошњи (%)	56 % ⁵⁴
Потрошња домаћинстава по јединици нисконапонске мреже (MWh/km)	70
Потрошња за јавну расвету (MWh)	3021
Губици (%)	16,59
Поузданост	

⁵¹ Погон Ћуприја покрива и општину Деспотовац

⁵² За погон ЕД Ћуприја

⁵³ Погон ЕД Ћуприја

⁵⁴ За целу ЕД Јагодина

SAIDI	476,40
SAIFI	9,76

Табела 42, Потрошња електричне енергоје на територији општине

7.5.2. Гасовод

7.5.2.1. Покривеност гасоводом

Ужи центар града покривен је гасоводом око 99%, сем приградског насеља, Тереково насеље. На територији општине регистровано је о к о 1 000 прикључака на гасну мрежу.

7.6. Водоснабдевање

На основу података добијених од ЈКП "РАВНО 2014", датих у условима бр. 2576 од 20.04.2016. године и контаката са одговорним лицима види се да Ћуприја за водоснабдевање користи три изворишта и то: извориште „Немања“, извориште „Света Петка" и извориште „Стрелиште“.

7.6.1. Извориште Немања

Извориште „Немања“ налази се у горњем делу тока реке Миросаве између села Паљане и Бигреница, североисточно од Ћуприје на удаљености од око 10км. Разбијено је на 5 јачих извора на међусобном размаку од око 800м. Вода се са изворишта челичним цевоводом Ф 400 гравитационо доводи до резервоара код Добричева. Од резервоара даље према Ћуприји одлази гравитационо челичним цевоводом Ø 600. Запремина резервоара је 2000 м³ и исти није у функцији. У кругу резервоара налази се и растеретна комора која је у функцији. Минимални капацитет изворишта је око 15л/с, док је просечна издашност већа. Извориште се налази у подножју карстног масива у сливном подручју села Кованица, Бигреница и Старог села, те је својим положајем изложено дотоку загађених површинских вода. Фекални канализациони систем не постоји. За ово извориште постоји пројекат санитарне заштите.

7.6.2. Извориште Света Петка

Извориште "Света Петка" је каптирано карстно врело, налази се у селу Извор, на 16км од Параћина. Од изворишта вода се гравитационо доводи до резервоара на Карађорђевој брду. Из резервоара вода се дистрибуира у односу 60 : 40 Параћину и Ћуприји посебним одводима, за Параћин ф 350 мм а за Ћуприју ф 400 мм. Ћуприја са овог изворишта располаже са око 24л/с. Доводни цевовод од изворишта до Ћуприје је стар, има доста цурења и представља и санитарну потенцијалну опасност. Ово извориште је и главни правац водоснабдевања Ћуприје.

7.6.3. Извориште Стрелиште

Извориште „Стрелиште“ налази се на левој обали реке Велике Мораве. На овом изворишту налазе се експлоатациони бунари из којих се вода допрема до сабирног резервоара који се налази у зони санитарне заштите изворишта, одакле се пумпама вода дистрибуише даље према граду цевоводом који је окачен на конструкцију моста преко реке Велике Мораве. За ово извориште постоји пројекат санитарне заштите. Унутар граница зона санитарне заштите изворишта постоје обрадиве пољопривредне површине као и стамбени и пословни објекти. Извориште је замишљено као допунски облик водоснабдевања. У овом тренутку има издашност око 28л/с. У пракси је већ потврђено да је ова количина воде од великог значаја у ситуацијама када због кварова или замућења град не добија воду са неког од друга два правца водоснабдевања.

Сва три изворишта располажу у минимуму са око 67л/с. Сопствене бунаре за технолошку воду, имају поједине радне организације. Изворишта технолошке воде се задржавају и у будућности. Изворишта задовољавају садашње потребе за водом, сем у сушним периодима. Евидентан је недостатак резервоарског простора за изравнавање дневне неравномерности потрошње. Целокупна дистрибутивна мрежа припада истој висинској зони водоснабдевања. Магистрални цевоводи су пречника од 300 до 600мм. Део секундарне дистрибутивне мреже је пречника испод 100мм.

7.7. Одвођење отпадних вода

Систем за одвођење отпадних вода Ћуприје је делом по општем систему, а делом сепаратан, тј. делом се одводе заједно санитарне и атмосферске отпадне воде, а делом посебно се одводе санитарне, а посебно атмосферске отпадне воде. Санитарне отпадне воде из насеља одводе се главним колектором до директног излива у Велику Мораву. Главни градски колектор је кружног (ф 800 и ф 1000мм) и јајастог профила (1200/900мм и 1500/1000мм). У осталом делу града секундарна мрежа је од ф 200 до ф 400мм. Канализациони систем је углавном гравитациони. Црпна станица на главном фекалном колектору није у функцији. Због конфигурације терена, на локацији „Славија“ изграђена је црпна станица, која отпадне воде препумпава у колектор. У деловима насеља где не постоји фекална канализација санитарне отпадне воде се одводе у септичке јаме.

Делови насеља, првенствено централно подручје са леве и десне обале Раванице има делимично изграђену мрежу кишне канализације, са испустима у Велику Мораву и Раваницу. Атмосферске отпадне воде са територије насеља се одводе делом системом кишне канализације а делом површински отичу до најближих реципијената. Повољност за одвођење атмосферских вода је та што главни реципијент, река Раваница, протиче средином насеља. С друге стране евакуацију атмосферских вода отежава конфигурација терена, који је у насељу већим делом раван, а постоје и депресије.

8. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Организована здравствена заштита у општини Ћуприја постоји више од 130 година. Указом Милана Обреновића из 1879. године, а на предлог војног лекара Владана Ђорђевића, ћупријска болница добила је значај окружне болнице.⁵⁵ Овакав статус се задржао до децембра 2007.године, када је тадашња институција *Здравственог центра* добила статус *Опште болнице*. Општина Ћуприја данас, поседује мрежу здравствених установа која се састоји од *Завода за јавно здравље Ћуприја Поморавље*, *Опште болнице*, *Дома здравља* и седам сеоских амбуланти.

8.1. Општа болница Ћуприја

Прва цивилна болница у Поморављу, основана је у Ћуприји 1881. године, а окружна 1906. У то време била је то најмодернија и најсавременија болница. Данас ова установа у оквиру здравствене делатности пружа превентиве и социјално-медицинске, дијагностичке, терапијске и рехабилитационе услуге у обиму који одговарају потребама и захтевима популације.

Општа болница данас, организована је кроз четири целине, 38 одељења и служби, одн. кроз три сектора и вансекторске службе.

8.1.1. Организација и стручне службе опште болнице Ћуприја

ОРГАНИЗАЦИЈА ОПШТЕ БОЛНИЦЕ ЋУПРИЈА ПО СЕКТОРИМА			
ИНТЕРНИСТИЧКИ СЕКТОР	ХИРУШКИ СЕКТОР	СЕКТОР СЛУЖБИ ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ПОДРШКУ	ВАНСЕКТОРСКЕ СЛУЖБЕ
Ендокринологија	Одељење опште хирургије	Служба за ЦТ дијагностику	Одељење гинекологије
Кардиологија	Одељење ортопедије са трауматологијом	Рендген кабинет	Акушерско одељење
Гастроентерологија	Одељење урологије	Служба НМР дијагностике	Одсек неонатологије
Одељење за лечење инфективних болести	Одељење пластичне хирургије	Кабинет за ултразвук	Служба педијатрије
Пнеумофизиологија	Очно одељење	Служба за лабораторијско-биохемијске анализе	Служба психијатрије
Нефрологија са	Оториноларинголошко	Служба нуклеарне	Служба за продужено

⁵⁵ *Стратегија одрживог развоја општине Ћуприја 2010-2015*, стр. 66, Општина Ћуприја, доступно на: http://www.cuprija.rs/dokumenta/ostala_dokumenta/247-strategija.html [приступљено: 18. Јануара 2019]

одељењем за хемодијализом	одељење	медицине	лечење и негу са физикалном медицином и рехабилитацијом
Неурологија	Регионални центар за третман и лечење опекотина	Служба за анестезију и реанимацију	
Онкологија са центром за хемиотерапију	Одсек за неурохирургију	Служба за патохистологију	
Дерматовенерологија	Одсек васкуларне хирургије	Служба за судску медицину	
	Одсек наксиофацијалне хирургије	Служба трансфузиологије	
		Пријемно тријажно одељење	
		Служба социјалне медицине	
		Служба за медицинско снабдевање	

Табела 43, Организација и стручне службе опште болнице Ћуприја

8.2. Дом здравља Ћуприја

Дом здравља у Ћуприји обавља здравствену делатност на примарном нивоу. У овој установи запошљено је 38 лекара, 52 медицинске сестре, 5 здравствених сарадника, 12 лабораторијских техничара, 6 стоматолога, 8 зубних техничара и 30 службеника за обављање правних, економско-финансијских, техничких и других послова.⁵⁶

8.2.1. Организација и стручне службе Дома здравља⁵⁷

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА ДОМА ЗДРАВЉА У ЋУПРИИ	
1.	Служба за здравствену заштиту одраслих
2.	Служба за кућно лечење и негу
3.	Служба за здравствену заштиту жена
4.	Служба за лабораторијску дијагностику
5.	Служба за хитну медицинску помоћ
6.	Служба за здравствену заштиту деце и омладине
7.	Служба за стоматолошку здравствену заштиту
8.	Служба за правне ,економско-финансијске,техничке послове и др.

Табела 44, Организација и стручне службе Дома здравља

Дом здравља Ћуприја, током целе године кроз систематске прегледе и планиране разговоре и предавања организује превентивне активности и изложбе у малим групама, као што су штетност употребе алкохола дувана и других психоактивних супстанци.

⁵⁶ Извор: подаци добијени из Дома здравља Ћуприја, 27.- 30.август.2018.године

⁵⁷ Ibid

Тренутна ситуација у *Дому здравља* у Ћуприји поставља ову институцију у неравноправан положај. Оснивачка права над домовима здравља и апотекарским установама која су пренета са републичког нивоа на покрајинске, градске и општинске власти од јануара 2007. године, а у складу са *Законом о здравственој заштити* из 2005.године⁵⁸ допринела су додатним проблемима у организацији ове установе.

Нови *Закон о здравственој заштити* препознаје овај проблем, па се одредбама новог закона предвиђа обједињени регистар свих здравствених установа на примарном нивоу здравствене заштите. Овај закон предвиђа увођење рационалније организације здравствених установа. У здравствени систем поново ће се увести здравствени центри из разлога целисходности, односно ради боље организације рада, боље искоришћености и расположивости кадрова, простора и опреме. Реализацијом ових активности, омогућиће се спајање заједничких немедицинских и медицинских делатности, укључујући и дијагностичке и специјалистичке. Пракса је показала да је постојање здравствених центара рационалније него постојање дома здравља и болнице као одвојених здравствених установа, па ће планом мреже бити предвиђено који ће здравствени центри чији ће оснивач бити република постојати.⁵⁹

8.3. Завод за јавно здравље Ћуприја Поморавље

Завод за јавно здравље Ћуприја Поморавље је мултидисциплинарни сервис који пружа сет услуга и брине о јавном здрављу становника Ћуприје и Поморавског округа. Основан је 3. јуна 1954. године и функционише као самостална здравствена установа која покрива подручје од шест општина, укључујући Деспотовац, Параћин, Рековац, Свилајнац, Јагодину и Ћуприју. Завод континуирано ради на спречавању, сузбијању и раној дијагностици обољевања становништва, детекцији фактора животне средине и на промоцији здравља и здравих стилова живота.

8.3.1. Организација и стручне службе ЗЗЈЗ Ћуприја Поморавље

Завод за јавно здравље Поморавље		
1.	Центар за промоцију здравља	
2.	Центар за анализу, планирање и организацију здравствене заштите, информатику и биостатистику у здравству	
3.	Центар за контролу и превенцију болести	
4.	Центар за хигијену и хуману екологију	Одељење за хуману екологију

⁵⁸ Закон о здравственој заштити, Сл.гласник РС, бр. 107/2005, 72/2009 – др. Закон 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 – др.закон 93/2014, 96/2015, 106/2015 и 113/2017 –др.закон, чл.48, 94, 100, 264, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zdravstvenoj_zastiti.html, [приступљено: 27. Августа 2018].

⁵⁹ Нацрт Закона о здравственој заштити, чл.28, доступно на: <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/301216/301216-vest16.html> <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/210916/210916-vest8.html> [приступљено: 27. Августа 2018].

		- Лабораторија за санитарну и токсиколошку хемију - Лабораторија за санитарну микробиологију - Мобилна лабораторија за емисиона, имисиона и акцидентна мерења
5.	Центар за микробиологију	Лабораторија за клиничку микробиологију
6.	Служба за правне и економско-финансијске послове	
7.	Служба за техничке и друге сличне послове	

Табела 45, Организација и стручне службе ЗЗЈЗ Ћуприја Поморавље

Завод за јавно здравље Поморавље Ћуприја, у оквиру своје делатности прати, процењује и анализира здравствено стање становништва, проучава здравствене проблеме и ризике по здравље становништва, обавља информисање и обуку становништва за бригу о сопственом здрављу, учествује у изради стратешких докумената у области здравства и јавног здравља, прикупља, обрађује и анализира здравствено-статистичке податке, прати епидемиолошку ситуацију заразних болести и сл. Надлежности ЗЗЈЗ Поморавље Ћуприја укључују и реализацију програма за праћење стања животне средине, ваздуха, површинских вода, стајаћих вода, подземних вода, нејонизујећег зрачења, воде за пиће и остало.⁶⁰

Поред свакодневних радних активности, ЗЗЈЗ Ћуприја Поморавље, у области здравља, обележава и важне националне и интернационалне дане и догађаје.

8.3.2. Календар здравља ЗЗЈЗ Поморавље Ћуприја

Извор: Завод за јавно здравље Поморавље Ћуприја

Календар здравља, ЗЗЈЗ Поморавље		
Месец	Дан	Догађај
Јануар	21.-28. јануар	Европска недеља превенције рака грлића материце
	31. јануар	Национални дан без дуванског дима
Фебруар	4. фебруар	Светски дан борбе против рака
Март	22. март	Светски дан вода
	24.март	Светски дан борбе против туберкулозе
Април	7. април	Светски дан здравља
	20. април	Међународни дан заштите од буке
	22. април	Дан планете земље
	28. април	Светски дан безбедности на раду
	Трећа недеља априла	Европска недеља имунизације

⁶⁰ Информатор о раду 2018., Завод за јавно здравље Поморавље Ћуприја, стр.20 , доступно на: <http://www.zzjzcuprija.com/Finansijski-izvestaj/informator.pdf> [приступљено: 18. Јануара 2019]

	Четврта недеља априла	Недеља превенције повреда у саобраћају
Мај	5. мај	Међународни дан бабица
	10.мај	Међународни дан физичке активности “Кретањем до здравља”
	11.мај	Национални дан добровољних давалаца крви
	15. мај	Међународни дан породице
	19. мај	Светски дан борбе против хепатитиса
	22. мај	Међународни дан биолошке разноврсности
	31. мај	Светски дан без дуванског дима
	Трећа недеља маја	Национална недеља здравља уста и зуба
Јун	5. јун	Светски дан човекове околине
	26. јун	Међународни дан против злоупотребе и кријумчарења дроге
Јул	11. јул	Светски дан становништва
Август	Прва недеља августа	Светска недеља дојења
	12. август	Међународни дан младих
Септембар	10. септембар	Светски дан превенције самоубиства
	24. септембар	Светски дан срца (недеља у трећој недељи септембра)
	Четрдесета недеља у г.	Национална недеља промоције дојења
Октобар / Национални месец правилне исхране	1.октобар	Међународни дан старих
	10. октобар	Светски дан менталног здравља
	15. октобар	Светски дан чистих руку
	16. октобар	Светски дан хране
	17. октобар	Међународни дан борбе против сиромаштва
Новембар /Месец борбе против бол. зависности	14.новембар	Светски дан борбе против шећерне болести
	15. новембар	Међународни дан борбе против опструктивне болести плућа
	20. новембар	Међународни дан детета
Децембар	1.децембар	Светски дан борбе против ХИВ/АИДС-а
	3.децембар	Међународни дан са посебним потребама

Табела 46, Календар здравља ЗЗЈЗ Поморавље Ћуприја

9. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Носиоци социјалне политике у општини Ћуприја су локална самоуправа, *Национална служба за запошљавање*, *Центар за социјални рад*, стална радна тела СО Ћуприја, *Црвени крст* и друге НВО.

У циљу унапређења социјалне политике, општина Ћуприја је 2015.године, усвојила *Стратегију социјалне политике општине Ћуприја* за период од 2015. до 2020.године.

9.2. Стратегија социјалне политике општине Ћуприја 2015 - 2020

Општина Ћуприја је јануара 2015. године усвојила стратешки документ из области социјалне политике који је израђен са циљем да допринесе побољшању услова живота социјално угрожених грађана. Овим документом, дефинисано је пет приоритетних области у које су укључени *Роми*, *Старија лица*, *Особе са инвалидитетом*, *Деца и омладина*, *Незапослена лица* и *Избегла и интерно расељена лица*.

Код приоритетне области која се односи на *Роме*, може се издвојити да у градском насељу постоје три ромска насеља: Вашариште, Брана, Железничка станица. Сва три насеља нису у урбаном делу града и углавном су сиромашна и нехигијенска. У њима је смештено преко 95% ромског становништва, док је само мали број (око 5%) настањен у урбаном делу града.⁶¹ Кроз своје циљеве, *Стратегијом социјалне политике општине Ћуприја* предлаже се побољшање животних и здравствених услова и стварање могућности за образовање свих генерација.

На основу анализе демографске структуре становништва на подручју општине Ћуприја у 2015.години било је укупно 19 малолетних лица ментално заосталих, ометених у физичком развоју као и оних са комбинованим сметњама. У посматраном трогодишњем периоду, уочен је пораст броја малолетних лица угрожених породичном ситуацијом, као и број малолетних лица са поремећајима у понашању. Код пунолетних особа приметан је тренд раста материјално необезбеђених који су физички и психички ометени, као и код лица са поремећајима у понашању.

Циљеви предвиђени *Стратегијом социјалне политике општине Ћуприја* који се односе на приоритетну област *Лица са инвалидитетом* усмерени су на развијање и стварање услова за унапређење квалитета живота и на обезбеђивање подршке при запошљавању особа са инвалидитетом.

Код приоритетне области која се односи на *Децу и омладину*, истиче се да су низак животни стандард, незапосленост, пласирање новокомпонованих културних вредности, вербална агресија и слично, позадина главног проблема овог приоритета. Податак из

⁶¹ Стратегија социјалне политике општине Ћуприја 2015-2020., Сл.гласник СО Ћуприја, бр.01, стр.22, 02.02.2015.год., доступно на: http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/sluzbeni_glasnik/904-sluzbeni-glasnik-opstine-cuprija-2015-godina.html

Стратегије социјалне политике општине Ћуприја указује на то да број корисника на активној евиденцији уписаних у регистар ЦСР обухвата 41% деце и омладине до 25 година старости, од укупног броја свих корисника. На основу анализе слабости код приоритетне области: *Деца и омладина*, наведено је да је неопходно унапређење здравствено васпитног рада у саветовалиштима и на терену, покретање иницијативе за побољшање опште безбедности у граду и обезбеђивање услова за активацију младих.

9.3. Национална служба за запошљавање

На територији општине Ћуприја послује *Национална служба за запошљавање* са својом испоставом. Послови који се обављају у овој испостави су брига о незапосленима, посредовање у запошљавању, евиденција у области запошљавања, спровођење мера активне политике запошљавања и слично. *НСЗ* у Ћуприји, усклађује понуду и тражњу на тржишту рада, посредује између предузећа, центара за обуку и школа, има активну улогу у развоју локалних стратегија и програма запошљавања, организује обуке и обезбеђује новчану надокнаду за време незапослености.

9.4. Центар за социјални рад

Центар за социјални рад у Ћуприји постоји од 1958.године и као установа социјалне заштите бави се пословима за остваривање заштитне функције породице, помаже при успостављању услова за самостални живот, обезбеђује средства за материјално необезбеђена лица, обавља послове социјалне заштите, помаже у остваривању права на додатак за помоћ и негу другог лица, има овлашћења при старатељству, усвојењу, хранитељству, открива и прати проблеме грађана и промене у области социјалне заштите и обавља остале послове утврђене законом и одлуком Скупштине општине Ћуприја.

9.4.1. Корисници услуга центара социјалне заштите

У посматраном трогодишњем периоду (од 2013. до 2015..године) међу корисницима социјалне заштите више је било пунолетних, него малолетних особа. Највећи број корисника забележен је у 2015. години, укупно 2.839 пунолетних, што је 4 пута више од регистрованих малолетних особа.

Извор: Стратегија социјалне политике општине Ћуприја и ЦСР

Малолетна лица ⁶²							
Год.	Укупно	Угрожени породичном ситуацијом	Са поремећајима у понашању	Ментално заостали	Ометени у физичком развоју	Са комбинов. сметњама	Остали
2005	593	178	107	21	3	6	278
2006	395	83	190	21	3	8	90

⁶² Подаци који се односе на период од 2005. до 2015.године, преузети су Стратегије социјалне политике општине Ћуприја, Подаци за 2016. - 2017. , достављени су из Центра за социјални рад Ћуприја, 06.септембра 2018.

2007	468	113	99	8	-	1	247
2013	510	299	191	6	6	8	/
2014	598	323	224	4	6	6	/
2015	646	374	261	7	5	7	/
2016	481	/	/	/	/	/	/
2017	504	148	29	8	5	9	/
Пунолетна лица ⁶³							
Год.	Укупно		Физички и психички ометена лица	Материјално необезбеђена лица	Незбринута лица	Остарела лица	Остали
2005	968	-	97	361	98	375	37
2006	856	-	76	385	86	202	55
2007	1110	-	42	477	111	369	101
2013	2324	513	61	1336	/	688	/
2014	2672	586	78	1490	/	734	/
2015	2839	621	84	1987	/	782	/
2016	2885	/	/	/	/	/	/
2017	3163		167	1882	/	1477	/

Табела 47, Корисници услуга социјалне заштите у општини Ћуприја

Последњих година ЦСР са партнерским установама и невладиним организацијама, реализује алтернативне програме у области послова социјалне политике и на тај начин излази у сусрет социјалним потребама грађана.

9.5. Црвени крст у Ћуприји

Организација *Црвеног крста* у Ћуприји спаја све кључне актере у процесу социјалне заштите. Основни циљ *Црвеног крста* у Ћуприји је да олакша људску патњу са задатком да пружи помоћ угроженим лицима у случају ратних сукоба, природних, еколошких или других несрећа, шири знање о Међународном хуманитарном праву, пружи помоћ у случају потреба за социјалном заштитом и збрињавањем, и утиче на унапређење хуманитарних вредности друштва.

Црвени крст у Ћуприји, поред активности помагања најугроженијим лицима и припреме свакодневних obroка у *Народној кухињи*, сваке године у сарадњи са *Центром за социјални рад*, уручује хуманитарну помоћ најугроженијим домаћинствима, укључујући пакете за хигијену и прехрану. Поред ових активности, учествује у организацији и едукацији програма за безбедност деце и омладине у саобраћају, у едукацији пружања прве помоћи и добровољном давању крви и организује волонтерске акције.

⁶³ Ibid

9.5.1. Календар активности Црвеног крста у Ћуприји

Извор: Црвени крст Ћуприја

Месец	Датум	Назив догађаја
Јануар		Акција <i>Један пакетић пуно љубави</i>
	21-28.јан.	Европска недеља превенције рака грлића материце
	31.јан.	Национални дан без дуванског дима
Фебруар	4.феб.	Светски дан борбе против рака
	6.феб.	обележавање 142. године од оснивања Црвеног крста Србије
Март		Национални месец борбе против рака
	24.март	Светски дан борбе против туберкулозе
Април	4.април	Међународни дан подизања свести јавности о опасности од мина
	7.април	Светски дан здравља
	23. – 29. април	Недеља Уједињених Нација посвећена општој безбедности на путевима
	28. април	Светски дан заштите и здравља на раду
Мај	8. мај	обележавање Међународног дана Црвеног крста
	8 – 15. мај	Недеља Црвеног крста
		Акција „Пакет за новорођену бебу“
	11.мај	Национални дан ДДК
	31.мај	Светски дан без дуванског дима
Јун	14.јун	Светски дан ДДК
	15.јун	Светски дан борбе против злостављања старијих
	20.јун	Светски дан избеглица
	26.јун	Међународни дан борбе против злоупотребе и незаконите трговине дрогама
Јул	12.јул	Међународни дан младих
	19.јул	Светски хуманитарни дан
	30.јул	Међународни дан Борбе против трговине људима
		Летње активности подмлатка и омладине
Август	19.август	Светски дан хуманости
	30.август	Светски дан несталих лица
		Летње активности подмлатка и омладине
Септембар	1-7.септембра	Акција Безбедност деце у саобраћају
	10. септембар	Светски дан прве помоћи
	14.сеп.-17.окт.	Месец солидарности
	14-21.септембар	Недеља солидарности
	21. септембар	Светски дан Алцхајмерове болести

	27. септембар	Светски дан срца
		Акција „Солидарност на делу“ – током Месеца солидарности
		Државно такмичење екипа Црвеног крста у пружању прве помоћи и у реалистичком приказу повреда стања и обољења
Октобар	1.октобар	Међународни дан старијих особа
	2. октобар	Међународни дан ненасиља
	1-7.октобра	Дечја недеља
	10. октобар	Међународни дан менталног здравља
	13. октобар	Међународни дан смањења ризика од катастрофа
	16. октобар	Светски дан хране
	17. октобар	Међународни дан сузбијања сиромаштва
	18. октобар	Европски дан борбе против трговине људима
		Међународни Сајам књига у Београду
Новембар		Месец борбе против болести зависности
	12. новембар	Светски дан борбе против запаљења плућа
	16. новембар	Међународни дан толеранције
	19. новембар	Светски дан сећања на жртве саобраћајних незгода
Децембар	1.децембар	Светски дан борбе против ХИВ/АИДС-а
	5. децембар	Међународни дан волонтера
	10. децембар	Дан људских права
	18. децембар	Међународни дан миграната
	20. децембар	Светски дан солидарности

Табела 48, Календар активности Црвеног крста у општини Ђуприја

10. ОБРАЗОВАЊЕ

У Ћуприји постоје четири основне школе са још 12 школских подручних јединица, предшколаска установа *Дечја радост* са 4 вртића у граду и 5 сеоских одељења, три средње, једна висока школа струковних студија и две музичке од којих је једна сврстана у школе од посебног националног значаја *Школа за музичке таленте*.

10.1. Табеларни преглед предшколских установа 2018 / 2019⁶⁴

Извор: ПУ Дечја радост

Назив институције	Локација	Број васпитача	Број деце корисника	
			до 5 часова	11 часова
Вртић Лептирић	Градско насеље Ћуприја	16	/	192
Вртић Шећерко	Градско насеље Ћуприја	11	15	124
Вртић Бамби	Градско насеље Ћуприја	10	/	127
Вртић Невен	Градско насеље Ћуприја	8	/	99
Вртић Петар Пан	Мијатовац	2	6	10
Вртић Полетарац	Јовац	2	9	21
Вртић Звончица	Вирине	1	7	/
Вртић Сење	Сење	1	6	/
Вртић Крушар	Крушар	1	7	/

Централна кухиња се налази у вртићу Лептирић, а служба за заједничке послове у вртићу Бамби

Табела 49, Преглед предшколских установау - бројно стање деце у општини Ћуприја

10.2. Табеларни преглед основних школа 2018 / 2019⁶⁵

Извор: Основне школе у Ћуприји

Назив школе	Локација	Број наставника	Број ученика	Број ученика по разредима							
				I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
ОШ Ћура Јакшић	Ћуприја	49	553	61	59	62	68	87	72	73	71
	Јовац	18	76	2	12	5	14	9	9	12	13
	Остриковац	3	15	2	6	5	2				
	Иванковац	4	13	1	5	4	3				
	Бигреница	3	3			2	1				
ОШ Вук	Ћуприја	66	417	37	38	56	46	50	71	60	59

⁶⁴ Подаци су достављени из ПУ Дечја радост, 3. Септембра 2018.године

⁶⁵ Подаци су достављени из свих основних школа 04.,11 и 12.септембра 2018.године,
Подаци из Школе за основно музичко образовање, достављени су: 14.септембра 2018.године

Караџић	Крушар	19	91	7	9	12	10	19	7	10	17
	Исаково	1	4	1	0	1	2				
	Влашка	1	6	1	2	1	2				
	Батинац	1	8	1	2	1	4				
ОШ 13. октобар	Ћуприја	46	510	31	36	58	58	71	83	78	95
	Супска	6	39	10	14	7	8				
	Мијатовац	7	34	10	11	7	6				
	Вирине	4	11	2	5	1	3				
	Сење	17	39	5	4	8	3	7	6	3	3
Школа за основно музичко образовање Душан Сковран											
Назив школе	Локација	Број наставника	Број ученика	Припремни разред	I	II	III	IV	V	VI	
Нижња музичка школа	Ћуприја	14	190	21	64	27	28	18	25	7	

Табела 50, Преглед основних школа и бројно стање ученика у општини Ћуприја

Школа за основно музичко образовање *Душан Сковран* има адекватан простор за потребе музичке школе. У њој се налази и концертна сала једна је од најбољих у земљи. Ово је једина вишенаменска сала у граду која се користи за концерте, позоришне представе, филмске пројекције, наступе, свечане седнице, а за своје потребе користе је све установе у граду. Након дугогодишњег коришћења и нередовног улагања створила се потреба за адаптацијом овог простора, где је потешко уредити ентеријер, пресвући седишта, средити мокри чвор, уградити квалитетнији систем за грејање и вентилацију, увести климатизацију, расвету и сл.

10.3. Средњошколско образовање

На територији општине Ћуприја, постоје три средње школе: *Гимназија, Техничка школа Ћуприја и Медицинска школа.*

10.3.1. Табеларни преглед средњих школа у Ћуприји 2018 / 2019⁶⁶

Извор: Средње школе у Ћуприји

Назив школе	Број наставника / предавача	Број ученика	Број ученика по смеровима/разредима				
			смер	I	II	III	IV
Медицинска школа	66	508	Медицинска сестра-техничар	60	35	35	70
			Физиотерапеутски техничар	29	34	32	33
			Лабораторијски техничар	32	29	35	32
			Здравствени неговатељ	/	/	20	/

⁶⁶ Подаци су достављени из свих средњих школа 04.,07. и 11.септембра 2018.године

			Медицинска сестра васпитач	/	32	/	/
			Укупно	121	130	122	135
Гимназија	35	339	Општи	87	91	77	84
Техничка школа	43	290	Комбиновано одељење:				
			Бравар заваривач и Механичар моторних возила	13	14	/	/
				11	/	/	/
			Возач моторних возила	/	/	21	/
			Техничар друмског саобраћаја	30	22	30	50
			Техничар унутрашњег транспорта	28	26	22	23

Табела 51, Преглед срењих школа по смеровима и бројном стању ученика у општини Ћуприја

10.3.2. Гимназија

Гимназија је најстарија школа у Ћуприји. Почела је са радом септембра 1909. У то време Србија је имала само 21 гимназију од којих је једна била у Ћуприји. Гимназија је од тада мењала називе, локације, у ратним периодима престајала са радом или била измештана, све до 1927. када је добила своју зграду у којој се и данас налази.

Данас у Гимназији ради високообразовани и стручни кадар. Школа у први разред уписује ученике у 3 одељења општег смера, а настава се изводи у 12 учионица и 10 кабинета који су солидно опремљени. У школи постоји више секција, а уводе се и изборни програми и пројектна настава обухваћена реформом школе. Оно што гимназији недостаје јесте одбојкашки терен у дворишту, како би се комплетирао комплекс отворених терена за физичко васпитање.

10.3.3. Техничка школа Ћуприја

Техничка школа у Ћуприји ради у складу са привредним делатностима града. Располаже кабинетом за информатику и саобраћај, возним парком од два аутомобила, камионом за обуку ученика и радионицом за практичну наставу у области машинства и саобраћаја.

Техничка школа Ћуприја је једина у округу која нуди образовање у области саобраћаја. У овој установи заступљено је 5 смерова: смер за техничара друмског саобраћаја, смер техничар унутрашњег транспорта, смер за возача моторних возила, смер за бравар-заваривача и механичара моторних возила.

У подручју рада *Машинство и обрада метала*, од 2018.године уведен је и смер бравар-заваривач у трогодишњем трајању. Ученици овог профила се школују по систему дуалног

образовања у сарадњи са локалном привредом из ове области, при чему се акценат ставља на практичну наставу и оспособљавање младих за посао.

Средња техничка школа у Ћуприји располаже основним намештајем који је углавном дотрајао, кров прокишњава и потребно га је санирати, а улазна врата која су прилично оштећена, заменити. Оно што највише недостаје овој установи јесте фискултурна сала чији недостатак отежава извођење наставе физичког васпитања у зимском периоду.

Ученици средње техничке школе, поред формалне наставе, активни су и у рецитарској секцији, хип хопу, новинарској секцији и предузетништву. Школа има и школског психолога, који активно обавља свој посао и помаже ученицима у сазревању и суочавању са проблемима.

10.3.4. Медицинска школа у Ћуприји

Медицинска школа у Ћуприји постоји тачно 60 година. Основана је 1958.године услед велике потребе за стручним кадровима у области здравства. У то време Ћуприја је имала велики *Здравствени центар* са мањком медицинског особља, па је била јасна потреба за оснивањем ове установе.

Медицинска школа у Ћуприји, оспособљава ученике из области здравства и социјалне заштите, као и за наставак школовања на више, високе школе и факултете. Школу тренутно похађају ђаци на следећим образовним профилима:

- Медицинска сестра – техничар
- Лабораторијски техничар
- Физиотерапеутски техничар
- Здравствени неговатељ
- Медицинска сестра васпитач

У Медицинској школи, настава се одвија у кабинетима и лабораторијама у школи и у здравственим установама у граду. У овој установи, организују се секције у којима учествује 43% ученика. Најактивније и најмасовније су спортске секције, драмска, плесна, рецитаторска и секција *Црвеног крста*. У школи не постоји саветовалиште за младе, али постоје оформљени тимови, који пружају подршку ученицима у решавању проблема од злостављања и насиља, у борби против наркоманије, тим за инклузију и тим за кризне ситуације. Велику улогу у активностима има и ђачки парламент који спроводи низ активности, укључујући и организацију разних трибина и предавања усмерених на примерима добре праксе. Оно што школи недостаје јесте опремљеност новијом опремом у кабинетима, надоградња простора за два кабинета, реконструкција фискултурне сале, набавка нове опреме и адаптација мокрог чвора у истом објекту.

10.3.5. Школа од посебног националног значаја / Школа за музичке таленте

Школа за музичке таленте у Ћуприји, спада међу најбоље установе овог типа у свету. Јединствена по изванредним ђачким успесима, у њој се образују ученици по посебном плану и програму. Основана је 1973. године по узору на *Централну музичку школу у Москви* и *Јехуди Мењухин у Лондону*. Има за циљ да изузетно музички надарену децу, образује у професионалне музичаре. У овој установи која је интернатског типа, школовање траје десет година и ученици паралелно похађају општеобразовну наставу и савладавају интезиван програм музичког образовања, што подразумева двоструко већи број часова него у другим школама. У току свог школовања, ови млади таленти стичу опште образовање, основно музичко и средње. Школа је гудачког смера и у њој се похађа настава на гудачким инструментима на виолини, виоли, виолончелу и контрабасу. Установа ради под патронатом *Факултета музичке уметности у Београду* и има статус школе од посебног националног значаја.

- Бројно стање ученика по разредима музичке наставе у 2018.години⁶⁷:

Извор: Школа за музичке таленте

Разред	Припремни	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	укупно
Број ученика	3	11	3	7	6	5	6	19	10	7	5	82

Табела 52, Бројно стање ученика по разредима музичке наставе у ШЗМТ

- Бројно стање ученика по разредима општеобразовне наставе у 2018.години

Извор: Школа за музичке таленте

Разред	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	слободњаци	укупно
Број ученика	1	2	11	4	7	4	3	12	15	11	12	82

Табела 53, Бројно стање ученика по разредима општеобразовне наставе у ШЗМТ

Од свог оснивања, па до 1989.године, Школа за музичке таленте користила је просторије школе за Основно музичко образовање Душан Сковран. Године 1989. преселила се у наменски изграђен објект, прилагођен потребама школе. Овај објект простира се на 4.800м², и располаже 31 кабинетом за инструменталну наставу, специјализованим учионицама за теоријске предмете, камерном салом, библиотеком, медијатеком, интернатом и сл.

Основне проблеме које школа истиче као приоритете везују се за недостатак инструмената и сређивање терена за кошарку. Школи недостаје контрабас и сређивање терена које би било вишеструко корисно, будући да школа нема физкултурну салу.⁶⁸

⁶⁷ Подаци о бројном стању ученика у Школи за музичке таленте, достављени су: 06.септембра 2018.године

⁶⁸ Подаци о приоритетима у Школи за музичке таленте, достављени су 06.септембра 2018.године

10.4. Високо образовање

10.4.1. Висока медицинска школа струковних студија Ћуприја

Висока медицинска школа струковних студија у Ћуприји почела је са радом 1998. године, као Виша медицинска школа оснивањем три смера: Виша медицинска сестра техничар, Виши физиотерапеут и Виши радиолошки техничар. Број смерова ускоро је почео да се повећава, па је већ 2000/2001.године добила смер Виша гинеколошко-акушерска сестра, 2002/2003 Вишег медицинског техничара инструментара, 2003/2004 Вишег техничара козметичара, када и прелази на студирање од шест семестара. Школа је 2005/2006 добила још два смера Вишег техничара анестетичара и Вишег фармацеутског техничара. До тада је ова установа користила просторије других образовних институција, да би се од 2005. године уселила у свој простор, нови објект потпуно опремљен, на 6300м².

Усвајањем Закона о високом образовању 2005.године и усвајањем болоњске декларације, школа 2007.године добија дозволу за рад као Висока медицинска школа струковних студија. Школу у овом тренутку похађа 2432 студента на пет акредитованих студијских програма основних струковних студија и то:

- Струковна медицинска сестра
- Струковни физиотерапеут
- Струковни медицински радиолог
- Струковна медицинска сестра бабица
- Струковни фармацеут

Извор: Висока медицинска школа струковних студија⁶⁹

Назив школе	Број студената	Број студената по смеровима	
		смер	
Висока медицинска школа струковних студија	2432	Струковна медицинска сестра	1005
		Струковни физиотерапеут	626
		Струковни медицински радиолог	483
		Струковна медицинска сестра бабица	118
		Струковни фармацеут	200

Табела 54, Бројно стање студената по смеровима у Високој медицинској школи у Ћуприји

10.5. НОУ ФЕСТ / Сајам образовања

НОУ ФЕСТ је сајам образовања који се већ шест година одржава у Ћуприји. Циљ сајма је да будуће студенте и средњошколце упозна са њиховим могућностима након завршетка основног и средњег образовања. Млади су у прилици да на једном месту погледају

⁶⁹ Подаци о бројном стању ученика у Високој медицинској школи, достављени су: 07.септембра 2018.године

понуде свих универзитета, сазнају све о интересном програму и одлуче у ком правцу ће се развијати њихова академска и средњошколска усмерења. Млади често нису сигурни у ком ће се правцу одвијати њихова будућност, зато сајам има вишеструку функцију, да им уштеди време и новац и усмери их на прави одабир будуће професије. Сајам траје два дана и поред средњошколских и високошколских понуда и презентација, одржавају се и научна предавања.

11. КУЛТУРА

Ђуприја је у 19. веку имала слабо развијен друштвени живот. Овај период обележила су повремена гостовања по неког путујућег позоришта. Егзистирали су само црквено певачко друштво *Морава* и читаоница која је основана 1864. године. Нешто више активности у Ђуприји у овом периоду било је око чешког *Соколског друштва* које је имало развијен друштвени и забавни живот, своју школу и луткарско позориште.

Већ почетком прошлог века ситуација у граду се мења. Најпре је основано културно-уметничко друштво *Душан Поповић* у оквиру ког су постојали драмска секција и хор. Често су спровођене разне активности, приредбе и игранке и скоро увек са одређеним уметничким програмом. У каснијем периоду 1938. године, осниван је Културно-просветни клуб на иницијативу Живке Дамњановић који је углавном обухватао интелектуалце и студенте. Овај клуб је своју активност развијао преко месне народне читаонице, библиотеке, оркестра и хора. Организоване су разне позоришне представе, предавања из области уметности, као и читања самосталних радова. Након другог светског рата, културна понуда града се конкретизује и Ђуприја добија своју препознатљиву форму.

Данас поред традиционалних манифестација попут *Матићевих дана*, *Видовданских свечаности*, установе задужене за културу у Ђуприји, свакодневно организују и низ других садржаја.

За реализацију већине културних и едукативних дешавања у Ђуприји током читаве године, задужене су: *Установа културе Ђуприја*, *Народна библиотека Душан Матић* и *Музеј Хореум Марги – Равно*.

11.1. Установа културе Ђуприја

Носилац културних дешавања у граду је Установа културе Ђуприја која ради од 2015. године, али као предузеће које се бави организацијом културних догађаја постоји од 1946. године и континуирано ради под разним називима. *Установа културе Ђуприја* организује позоришне, филмске, изложбене, музичке, дечје и едукативне програме. Ова организација запошљава 9 радника, финансира се из буџета општине, али остварује и сопствене приходе.

Приликом планирања програма, *Установа културе Ђуприја* покушава да задовољи културне потребе и укусе становништва свих популација и старосних група. Спроводи анкетање међу становништвом како би се стекао бољи преглед интересовања у области културних садржаја, и на основу сумираних резултата планира културни програм за наредну годину.

11.2. Народна библиотека Душан Матић Ћуприја

Народна библиотека Душан Матић својеврсни је наследник првог читалишта које је отворено још 1868. године. Фонд библиотеке броји више од 55.000 наслова, од тога 33.000 у *Одељењу за одрасле*, 11.000 у *Дечјем одељењу* и нешто више од 11.000 у *Одељку стручног и научног фонда*.

При библиотеци се налази спомен соба Душана Матића у којој је смештен део његове заоставштине. Библиотека организује манифестацију *Матићеви дани* и низ других културно-образовних програма.

11.3. Музеј Хореум Марги-Равно Ћуприја

Са богатом археолошком и историјском збирком, музеј је 1955.године усељен у једну од најлепших зграда у моравском стилу. Године 1965., након изливања реке Раванице, зграда музеја претрпела је огромну штету и музеј бива затворен. Већи део експоната који се до тада налазио у музеју је нестао. Један део сачуваног археолошког материјала, налази се у *Народном музеју у Београду*, други у *Завичајном музеју у Јагодини*, док је мањи део остао у Ћуприји. Од тада, па све до 1993.године, град археолошких налазишта није имао музеј.

Захваљујући ископинама римског града, у Ћуприји се поново оживљава овај вид културе и музеј 1993.године добија локацију у саставу самог налазишта. Сталну поставку музеја данас чине експонати археолошке, историјске, нумизматичке и етнографске збирке, са акцентом на археолошку.

11.4. Споменици културе

На територији општине Ћуприја постоји више споменика културе од којих поједини, попут манастира *Раваница* имају висок национални значај.

11.4.1. Манастир Раваница

Манастир Раваница један је од најзначајнијих споменика српске средњовековне архитектуре. Сама црква зидана неизменично каменом и опеком, посвећена је Вазнесењу Господњем. Саграђена је између 1376. и 1381. године и по стилу градње припада тзв. *Моравској школи* византијске архитектуре. Карактерише је префињена камена пластика, богати украси на прозорима и сводовима од којих се посебно издваја елегантна розета на западном зиду цркве. Цркву је штитило јако утврђење са седам пиrgова- кула које су завршене непосредно пре или после Косовске битке.

Манастир Раваница је задужбина кнеза Лазара који је за подизање манастира издвојио сопствена средства, а самом манастиру за издржавање даровао велике поседе. У *Раваничкој повељи* чији оригинал није сачуван, али су сачувана два преписа, један у

Музеју Српске Православне цркве и други у Болоњи, детаљно су наведени сви поседи и имања које је српски кнез оставио манастирској братији.

Живопис цркве је слабо сачуван, али је посебно важна ктиторска композиција на којој су приказани кнез Лазар и књегиња Милица са децом Стефаном и Вуком. На западном зиду наоса налази се прилично очувана фреска *Свети ратници*.

У задужбину коју је подизао за живота кнез Лазар није сахрањен одмах *после Косовске битке*. Тек 1392. године у дугој процесији која је кренула са Косова остаци српског кнеза пренети су у манастир где су остали све до 1690. године када су нове историјске околности натерале манастирске монахе да тело кнеза Лазара пренесу прво у Сент Андреју у Угарској, а онда у манастир *Врдник*. Од 1942. године мошти српског кнеза налазиле су се у *Саборној цркви*, да би коначно 1989. године на 600-ту годишњицу *Косовског боја* нашле мир у задужбини коју је сам кнез себи наменио.

Манастир Раваница је 1948.године утврђен за непоретно културно добро *Одлуком завода за научно проучавање споменика културе Београд* (бр.304/48 од 05.03.1948.год), а категорисан за културно добро од изузетног значаја 07.04.1979.год (Сл.Гл.СРС бр.14/79)⁷⁰ Од споменика културе великог националног значаја поред манастира треба навести и налазиште *Horreum Margi* и локалитет *Иванковац*, посвећен бици из Првог српског устанка.

11.4.2. Археолошко налазиште Horreum Margi

Остатке римског града *Horreum Margi* први је скицирао аустроугарски археолог Феликс Филип Емануел Каниц 1861.године. Прва археолошка испитивања спроведена су шездесетих година прошлог века, а након откривања остатака североисточне куле 1989. године у центру Ћуприје, истраживања су настављена у више наврата. Ова истраживања показала су да се насеље *Horreum Margi* простире на 9 хектара, али и да је 80% на територији касарне, што онемогућава даља истраживања у том делу налазишта.

Североисточна кула каструма *Horreum Margi* је доступан локалитет и налази се у центру града у склопу *Музеја Horreum Margi – Равно – Ћуприја*. Истраживања су показала да је насеље основано почетком 2.века и опасно бедемима почетком 3.века, док је стара фортификација проширена ка западу почетком 4.века.⁷¹

⁷⁰ Завод за заштиту споменика културе Крагујевац, *Манастир Раваница*, доступно на: <http://www.kulturonasledje.com/manastir-ravanica.html> [приступљено: 27. августа 2018].

⁷¹ Археолошки институт Београд, *Хореум Марги Равно Ћуприја*, доступно на: <http://www.ai.ac.rs/projekti?K=1&ID=13> [приступљено: 27. августа 2018].

Град је постојао као занатско-трговински центар, а у 4. веку у њему је отворена и царска радионица за израду оружја. Антички град је уништен средином 5. века у хунској најезди.⁷²

Античко утврђење *Horreum Margi* је 1990. године проглашено за културно добро, као археолошко налазиште одлуком Скупштине општине Ћуприја бр.06-153/90-01 од 22.11.1990.године.⁷³

11.4.3. Спомен парк Иванковац

Године 1805. дошло је до боја на Иванковцу где су учествовали српски устаници на челу са Карађорђем и Миленком Стојковићем са једне и турске војске са друге стране. Био је то први отворени окршај Срба против турске царевине који је имао снажан утицај на даљи ток Првог српског устанка. Централно место овог културно-историјског локалитета, чини иванковачки споменик подигнут 1951. године у спомен на пале устанике. Споменик је израђен у форми тростепене пирамиде од камених блокова, са попрсјем Миленка Стојковића на врху.⁷⁴

Шанчеви на иванковачком брду, утврђени су за културно добро *Одлуком Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе Београд* бр.233/50 од 08.03.1950.године. *Српска академија наука и уметности САНУ*, '70-тих година израдила је монографију као помоћ при изграђивању културно-историјског споменика⁷⁵, а убрзо је и спомен парк категорисан као културно добро од великог значаја (Сл.гласник РС бр.14/79).⁷⁶

11.4.4. Остали археолошки локалитети

Поред напред наведених споменика културе, на територији општине налази се још неколико споменика културе и читав низ археолошких локалитета. Неки од њих су:

Археолошки локалитети	
Стублина	Лоцирана је у селу Супска код Ћуприје. Истраживања су показала велики значај овог локалитета у оквиру винчанске еволуције.
Краљево поље	Иванковачка река, 5 км североисточно од Ћуприје –утврђено је да се ради о неолитском насељу дубине до 1,3 м.
Ордиште	Ордиште је неолитско насеље винчанског типа и налази се на 5-ом км североисточно од градског насеља.

⁷² Завод за заштиту споменика културе Крагујевац, *Археолошко налазиште Хореум Марги*, доступно на: <http://kulturnonasledje.com/arheolosko-nalaziste-anticko-utvrdjenje-horreum-margi.html>

⁷³ *Ibid*

⁷⁴ Завод за заштиту споменика културе Крагујевац, Шанчеви из Првог српског устанка на Иванковцу, доступно на: <http://www.kulturnonasledje.com/znamenito-mesto-%C5%A1an%C4%8Ddevi-na-ivankovcu.html>

⁷⁵ Чубриловић, В., 1979. *Бој на Иванковцу 1805.године*. прво издање. Нови Сад: Српска академија наука и уметности и Скупштина општине Ћуприја., стр.7-11

⁷⁶ *Ibid*

Софора	Софора је још једно неолитско насеље чији су налази у приватном власништву и нису публиковани.
Римски мост	Од римског војног утврђења <i>Horreum Margi</i> остали су трагови римског моста на реци Морави, где се при ниском водостају реке у води виде четири стуба висине од око једног метра.
Локалитет Супска	Још један локалитет из доба неолита у селу Супска, који је за сада незаштићен и где је потребно покренути поновна истраживања, како би се омогућила даља анализа и формирање неолитског археолошког парка.

Табела 55, Остали археолошки локалитети у општини Ћуприја

11.5. Манифестације у области културе

11.5.1. Видовдански дани

Свечаности организоване поводом Видовдана, одржавају се сваке године на простору манастира Раваница. *Туристичка организација општине Ћуприја* за ову манифестацију испланира разноврстан програм који својим садржајем варира из године у годину, али је увек директно ослоњен на историјску позадину и сам повод прославе. Манифестација се одржава у знак сећања на *Косовски бој* и погибију кнеза Лазара и зато се обележава на Видовдан у његовој задужбини, у порти манастира *Раваница*.

11.5.2. Обележавање боја на Иванковцу

У обележавање годишњице од боја на Иванковцу, поред *Одбора за неговање традиција ослободилачких ратова Србије Владе РС*, сваке године у организацији учествоје и општина Ћуприја (*Музеј Хореум Марги Равно Ћуприја* и *Туристичка организација*) где се крај споменика Миленка Стојковића положи лаворови венци и одају државне и војне почести. Бој на Иванковцу 1805.године, представља једну од најзначајнијих и највећих победа у читавом раздобљу Првог српског устанка. Ова годишњица се традиционално обележава сваке године 18.августа.

11.5.3. Ноћ музеја

Ноћ музеја представља јединствени културни спектакл који се сваке године одржава у мају у оквиру *Европске ноћи музеја*. Седиште ове манифестације је у Паризу, а у Србији се одржава више од десет година. Уз добро расположење, осмехе и ентузијазам *Ноћ музеја* се од 2012. године обележава и у Ћуприји. Сваки пут са другим тематским садржајем за реализацију овог културно уметничког догађаја, задужен је *музеј Хореум Марги Равно Ћуприја*.

11.5.4. Музеји за 10

Манифестација *Музеји за 10*, је националног карактера која се четири године одржава у Србији и обухвата: *Међународни дан музеја* 18.маја, *Европску ноћ музеја* 19.маја и *Националну недељу музеја*. Сваке године манифестацији се прикључује све више

учесника, а од 2017. године и Музеј Хореум Марги Равно Ћуприја. Манифестација обухвата изложбе, радионице предавања и низ других садржаја, док је тема сваке године другачија.

11.5.5. Дечји карневал

Дечји карневал одржава се сваке године у организацији предшколске установе Дечја радост, а под покровитељством општине Ћуприја. У оквиру ове манифестације око 300 малишана тематски се маскира и након дефилеа кроз главну улицу гледаоцима представља плесне тачке. Дечји карневал се одржава последње недеље маја месеца.

11.5.6. Културно лето

Културно лето је најсадржајнија годишња манифестација, коју организује *Установа културе Ћуприја* и траје континуирано два месеца (јул и август). Програм је праћен филмским пројекцијама на отвореном, позоришним представама, кабареима, концертима класичне, *evergreen* и поп музике, као и трибинама и предавањима за љубитеље историје. У оквиру Културног лета организују се и манифестације које укључују *Видовданске свечаности* и *обележавање годишњице Боја на Иванковцу*, вишедневне креативне радионице за децу и омладину и фестивал фолклора међународног карактера.

11.5.7. Матићеви дани

Манифестација *Матићеви дани* се већ 37.година одржава у Ћуприји у знак сећања на Душана Матића, родоначелника надреализма српске књижевности, песника, романијера и прозисте. Први пут манифестација је организована 1982. године. Од тада се традиционално одржава сваке године, средином септембра. Манифестација има за циљ да окупи уметнике и децу на књижевном, позоришном, музичком, ликовном и филмском стваралаштву као заједничким обележјима свестране стваралачке личности Душана Матића. Организатор манифестације је *Народна библиотека Душан Матић*. Програм манифестације обухвата округли сто, позоришне представе, концерт, изложбу слика, док се младом песнику до 30 година старости, за најбољу прву збирку песама, уручује се награда *Матићев шал*.

11.5.8. Календар културних дешавања⁷⁷

Месец	Период/ датум	Назив манифестације	Организатор	Сарадници
Јануар				
	1-4.недеље	<i>Филмске пројекције</i>	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	<i>Позоришни програм</i>	Установа културе	Професионална позоришта

⁷⁷ Подаци добијени 06.септембра 2018. из Музеја Хореум Марги Равно Ћуприја и Установе културе Ћуприја

Фебруар				
	28.2.	<i>Национални дан књиге</i>	Библиотека	
	1-4.недеље	<i>Филмске пројекције</i>	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	<i>Позоришни програм</i>	Установа културе	Професионална позоришта
Март				
	15-16.март	<i>НОУ ФЕСТ</i>	НОУ тим	Општина Ћуприја, СЦ АДА, ТОЋ
	1-4.недеље	<i>Филмске пројекције</i>	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1позоришна представа	<i>Позоришни програм</i>	Установа културе	Професионална позоришта
	Почетак марта – крај школске године	<i>Школа гитаре</i>	Установа културе	Стручни сарадници из области уметности
	20.3.	<i>Светски дан поезије</i>	Библиотека	
Април				
	2.4.	<i>Међународни дан дечје књиге</i>	Библиотека	
	1-4.недеље	<i>Филмске пројекције</i>	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	<i>Позоришни програм</i>	Установа културе	Професионална позоришта
	13.4.	<i>Свети у Раваници Христос Воскресе радост донесе</i>	ПУ Дечја радост,	Музеј, ТОЋ, Библиотека Душан Матић
	23.4.	<i>Библиотека ноћу-Ћуприја будна уз књигу</i>	Библиотека	
	20.4.	<i>Изложба фотографија</i>	Установа културе	
	22.4.	<i>Концерт музичких талената</i>	Установа културе	Школа за музичке таленте
Мај				
	2.недеља	<i>Ноћ музеја</i>	Музеј	ТОЋ,Библиотека
	3-4 недеља	<i>Музеји за 10</i>	Музеј	
	1-4.недеље	<i>Филмске пројекције</i>	Установа културе	Филмски дистрибутери
	9. мај	<i>Светски дан ЕУ / Дан еутеке</i>	Библиотека	
	1 позоришна представа	<i>Позоришни програм</i>	Установа културе	Професионална позоришта
	Половина маја	<i>Школа глуме за почетнике</i>	Установа културе	Стручни сарадници из области

				уметности
	22-26. мај	<i>Фестивал глуме Дечија сцена</i>	Установа културе	ПУ Дечја радост и основне школе
	Последња недеља маја	<i>Карневал</i>	ПУ „Дечја радост“	Општина Ћуприја
Јун				
	9.6-10.6.	<i>Дипломски концерт</i>	Школа за музичке таленте	
	Прва половина јуна	<i>Концерти, јавни часови, позоришне представе</i>	Установа културе	Основне и средње школе
	1-4.недеље	<i>Филмске пројекције</i>	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	<i>Позоришни програм</i>	Установа културе	Професионална позоришта
	20.6.	<i>Завршни концерт</i>	ШОМО Душан Сковран	
	26-29	<i>Видовдански дани</i>	ТОЂ	Музеј,библиотека Установа културе
Јул				
	почетак јула 2.7.	<i>Креативне радионице за децу Доба савезништва, предавање</i>	Установа културе	ПУ,Основне и средње школе, стручни сарадници
	3.јул- 29.август	<i>Лети све лети</i>	Библиотека	
	1 – 4. недеље	<i>Културно лето (радионице, трибине, концерти, позоришне представе,биоскоп на отвореном, кабареи)</i>	Установа културе	Стручни сарадници и агенције
	1-4.недеље	<i>Филмске пројекције</i>	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	<i>Позоришни програм</i>	Установа културе	Професионална позоришта
	12.7.	<i>Морава моје море</i>	Еколошки покрет, Завичајни клуб ликовних уметника Ћуприје	ТОЂ, Библиотека
	Друга половина јула	<i>Међународни Фестивал фолклора</i>	Установа културе, ТОЂ	
	3.недеља јула	<i>Изложба студената Факултета уметности Ниш</i>	Музеј	Факултет уметности Ниш
Август				
	12.8.	<i>Дан младих</i>	КЗМ, Савет за младе и спорт	Музеј, ТОЂ, Библиотека
	18.8.	<i>Годишњица на Иванковцу</i>	Музеј	ТОЂ, СУБНОР
	22.08.	<i>Изложба Art to go jazzy</i>	Музеј	Удружење младих

				Артеф из Ниша
	1-4.недеље	Креативне радионице за децу	Установа културе	ПУ ,основне и средње школе , креативни стручни сарадници
	1-4.недеље	Културно лето (филмски, позоришни и музички програм)	Установа културе	
Септембар				
	8.9-11.9.	Матићеви дани	Библиотека	Музеј, Установа културе
Октобар				
	13.10.	Дан општине Ћуприја	Општина Ћуприја	Музеј , ТОЋ, Библиотека Установа културе
	28.10.	Дан школских библиотека	Библиотека	
	4.недеља	Трибина: историјска тема	Установа културе	
	1-4.недеље	Креативне радионице за децу	Установа културе	ПУ, основне школе
	1-4.недеље	Филмске пројекције	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	Позоришни програм	Установа културе	Професионална позоришта
Новембар				
	5-9.11	Вукова недеља	Библиотека	
	1-4 недеље	Годишња колективна изложба Ћупријских уметника	Завичајни клуб ликовних уметника Ћуприје	Музеј
	1-4 недеље	филмски програм	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	Позоришни програм	Установа културе	Професионална позоришта
Децембар				
	1-4.недеље	Филмске пројекције	Установа културе	Филмски дистрибутери
	1 позоришна представа	Позоришни програм	Установа културе	Професионална позоришта
	29.12.	Дан народне библиотеке Душан Матић Ћуприја	Библиотека	
	31.12.	Дочек Нове године	ТОЋ	
	крај месеца	Завршни концерт ученика ШЗМТ	Установа културе	Школа за музичке таленте Ћуприја

Табела 56, Календар културних дешавања у општини Ћуприја

Неговање материјалне културе и културног наслеђа је примарна дужност сваке локалне заједнице, на тај начин чувамо свој идентитет. Неговање културе и културног наслеђа се реализује на различите начине, истраживањем, едукацијом, промоцијом кроз различите садржаје. Будући да је у материјалном смислу ова делатност готово непрофитна, заједнице са лошијим економским статусом углавном занемарују или не негују ову делатност у мери у којој би требало.

Проблем у функционисању установа културе у Ћуприји су углавном неадекватни услови, одвијање активности у просторима који нису наменски прављене за потребе делатности које се у њима обављају и, неретко, неадекватан упошљени кадар, што је последица дугогодишњег неулагања у културу.

У сеоским срединама не постоје институције које се баве културном делатношћу. Према информацијама добијеним од председника савета месних заједница села појединачно, домови културе по селима су углавном запуштени и махом без основних услова за рад.

Како би се превазишли ови недостатци потребно је улагати у развој културне инфраструктуре, као и у стручно усавршавање запослених у овим установама.

12. ТУРИЗАМ

На ушћу реке Раванице у Велику Мораву са добрим географским положајем, налази се Ћуприја дестинација позната по музици и атлетици, по природним лепотама и јединственом културно-историјском наслеђу. Овај град поред напред наведених споменика културе и *Школе за музичке таленте*, нуди и друге туристичке занимљивости. За развој туристичке понуде, као и програма за развој туризма, а у складу са локалним и националним стратешким документима, задужена је *Туристичка организација општине Ћуприја*.

12.1. Туристичка организација општине Ћуприја

Туристичка организација општине Ћуприја основана је 2002. године одлуком Скупштине општине, док је са радом почела 2009. године. Основна улога јој је унапређење туризма у општини и активан развој туристичке понуде града и његове околине. Са све занимљивијим туристичким садржајима, укључујући и низ манифестација током зимског и летњег периода, *Туристичка организација општине Ћуприја* ради и на унапређењу излетничког, спортско-рекреацијског, гастрономског и манифестацијског туризма.

Са само два запослена службеника, ова организација је током 2018. године организовала и била учесник многих дешавања како би што квалитетније обогатила понуду општине и учинила Ћуприју значајном туристичком дестинацијом Србије.

12.2. Културно-историјски туризам

Општина Ћуприја има велики потенцијал за развој културно–историјског туризма захваљујући свом богатом историјском наслеђу. Напред наведени локалитети *Манастир Раваница*, *Спомен парк на Иванковцу* и *Археолошко налазиште Horreum Margi* свакако заузимају централно место у туристичкој понуди града. Ова три локалитета, поред ђачких екскурзија, често посећују и туристи из иностранства. Млади су све више заинтересовани за посету овим локацијама, а програм обогаћује и све занимљивији излетнички и спортско-рекреацијски туризам.

12.2.1. Културно-историјске манифестације

Од културно-историјских манифестација у граду, поред *обележавања годишњице од боја на Иванковцу* 18.августа, најзначајнији су *Видовдански дани* који се одржавају сваке године од 26. до 29.јуна у порти манастира *Раваница*. Туристичка организација општине Ћуприја вишедневним, одлично припремљеним програмом, неретко окупи неколико хиљада посетилаца. Поред јединственог културног, историјског и духовног садржаја, уз програм за омладину и одрасле има припремљен и забавни програм за децу. Ова манифестација која се организује у прелепом окружењу манастира *Раваница*, све више окупља и туристе из иностранства.

Оба датума значајна су за историју Срба и везују се за вишевековну борбу против *Османског царства*.

12.3. Манифестациони, излетнички и спортско-рекреацијски туризам

Манифестациони, излетнички и спортско-рекреацијски туризам у Ћуприји, постаје све популарнији последњих година. Обале реке Велике Мораве, кампинг *Морава*, *Моравски парк*, прелепа природа надомак Ћуприје, река Раваница која извире надомак манастира, пећина у њеном окружењу и однедавно отворен спортско-рекреативни аеродром све су интересантнији домаћим и посетиоцима из иностранства.

12.3.1. Мото кампинг Морава у Ћуприји

Мото кампинг Морава је простор на левој обали реке Велике Мораве уређен зарад спортско-рекреацијских и туристичких манифестација, на ком се сваке године окупи велики број љубитеља природе посебно током летњег периода. Кампинг је уређен тако да поред излетничког простора и простора за камповање, има трим стазу, урбани мобилијар, плажу, терен за одбојку и фудбал на песку и концертни простор одговарајућег капацитета намењен великим манифестацијама забавног карактера са могућношћу постављања пунктова за продају хране и пића. На овој локацији, сваке године одржава се међународни мото скуп, који неретко окупи и по неколико хиљада бајкера и дупло више посетилаца. За омладину се организује музички фестивал, камперског и едукативног типа, док љубитељи природе и спортских рекреација свих узраста, могу уживати у уређеном спортском и излетничком амбијенту од априла до октобра месеца.

12.3.2. Моравски парк

Моравски парк, одувек је представљао омиљено место Ћупричана. Последњих година на овој локацији са десне обале Велике Мораве, одржава се велики број културних, едукативних, спортско-рекреативних, такмичарских и изложбених манифестација. Моравски парк, поред уређеног шеталишта, поседује и простор за одржавање различитих манифестација, амфитеатар на отвореном и игралиште за најмлађе.

12.3.3. Излетиште Вавило

Излетиште Вавило налази се надомак Ћуприје, у непосредној близини *Манастира Раваница*. Ова локација током лета и првомајских празника представља омиљено излетиште омладине Ћуприје. Излетиште је окружено шумом и налази се на уређеном простору поред реке, а до њега се може доћи аутом.

12.3.4. Туристичко пешачка стаза Видиковац

Туристичко пешачка стаза *Видиковац* налази се недалеко од манастира Раваница. Стаза је сврстана у лаке стазе и за око 45минута, може се обићи 3.62км. Полазна тачка почиње са 253м надморске висине и завршава се на 425м. Путања пролази поред манастирских

винограда, Мисиркине колибе и ловачке чесме. Стаза је маркирана и приступачна за све узрасте и физичке кондиције.

12.4. Туристичке манифестације

Последњих година манифестациони туризам заузима све већу улогу у овој привредној делатности. Обале Велике Мораве представљају занимљиву туристичку дестинацију, посебно због манифестација као што су *Цреваријада* и *Мото скуп* коју годишње посети по неколико хиљада људи. Незаобилазне су и манифестације попут *Дечјег карневала*, *Матићевих дана*, *Ноћи музеја*, *Међународних уличних трка*, обележавања *Видовдана* и сл.

12.4.1. Цреваријада

Оно што карактерише становнике Ћуприје када се говори о кулинарству, јесте организовање манифестације *Цреваријада*, која се традиционално сваке године одржава у граду. Занимљива и несвакидашња, сваке године окупи по неколико хиљада посетилаца на десној обали Велике Мораве, у Моравском парку у Ћуприји. Цреваријада је гастрономска манифестација која се већ 11 година одржава у Ћуприји. Одвајкада су Ћупричани познати по производњи црева, па одатле и замисао да се споји традиционално и модерно, прошлост и садашњост. У Моравском парку у Ћуприји, сваке године окупи се неколико десетина екипа које се такмиче у припреми јела од црева свако по свом рецепту. Манифестација је забавно-такмичарског карактера, а одржава се у знак сећања на старе занатлије овог града, због чега су Ћупричани и прозвани цреварима.

12.4.2. Изађи ми на теглу

Још једна гастрономска атракција која се одржава у Ћуприји јесте национална манифестација *Изађи ми на теглу*. Овај највећи гастрономски караван на Балкану, који се већ пет година одржава у Србији окупља љубитеље ајвара широм земље како би се такмичили у припремању овог специјалитета. Мештани Ћуприје се већ другу годину придружују каравану у ком учествује више од 30 градова у Србији. Манифестација се одржава у периоду од друге половине августа до друге недеље октобра.

12.4.3. Мото скуп

Мото скуп - Мото клуб *Iron bridge* из Ћуприје сваке године организује интернационални мото-скуп. Ова манифестација траје три дана и одржава се на локацији *Мото кампинга Морава* у Ћуприји на левој обали реке Велике Мораве. Ово је најпосећенија манифестација у граду која окупи око 10.000 посетилаца и неколико хиљада бајкера. За бајкере се организује смештај у кампу, а најатрактивнија дешавања су дефиле градом, *stunt show*, бајкерске игре као и многобројни рок концерти. Мото скуп се организује крајем јуна и до сада је организован седам пута.

12.4.4. TRIBE Фест

TRIBE фест је фестивал електронске музике рођен из омладинског кампа, који се одржава у другој недељи августа. Камп садржи активности скројене за младе, као што су радионице, едукације, спортске и рекреативне игре, плесне и фитнес радионице. *TRIBE* фест организује *Удружење младих Ћуприје*, а у манифестацији учествује велики број омладинских организација из целе Србије.

12.4.5. Морава моје море

Манифестација *Морава моје море* организује се у летњем периоду у Моравском парку у Ћуприји. Главни организатор ове манифестације је невладина организација *Европски покрет*, која у сарадњи са локалном самоуправом и *Туристичком организацијом општине Ћуприја*, већ девет година подиже свест грађана о значају заштите животне средине, пре свега кроз очување река. На тему екологије организују се креативне радионице, промовише се спорт као здрав начин живота док се мештани могу надметати у различитим забавним дисциплинама.

12.5. Спортски туризам

Циљ развоја спортског туризма у општини Ћуприја је да кроз истицање квалитета спорта као туристичке атракције повећа број туриста, брендира град и утиче на развој привреде. Ћуприја је одувек била позната као град спорта, град атлетике, па је зато у развој ове туристичке гране укључено више актера који заједно организују низ манифестација и дешавања у области спорта. Неке од манифестација које су заступљене на територији Ћуприје су:

12.5.1. Међународна улична трка Меморијал Александар Петровић

Традиционална међународна улична трка која носи назив *Меморијал Александар Петровић*, одржава се у Ћуприји више од 70 година. Ово је једна од најпознатијих уличних трка у Европи и најстарија на Балкану. Организује се сваке године у оквиру обележавања *Дана општине Ћуприја*, 13.октобра.

12.5.2. Спортско лето

Спортско лето је манифестација која се већ неколико година одржава у Ћуприји и обухвата низ дешавања у периоду од месеца јуна до краја августа. Традиционално се сваке године у оквиру спортског лета одржава *Бициклијада* којом се обилазе сеоска насеља општине, а учесници могу бити сви љубитељи вожње бициклом, независно од година старости. Поред бициклијаде, организују се и друга дешавања попут *турнира у футскоцкама* (турнир дублова у тенису ногама), *спортски излет*, *сеоске олимпијске игре*, *кошаркашки турнир*, *фудбалски турнир*, *3 на 3 турнир у баскету* и још многе активности које су намењене како снажнијем делу популације, тако и припадницама

нежнијег пола и наравно најмлађима којима је прилагођен занимљив и забавни спортски програм. Спортско лето организује *Спортски савез Ћуприје* у сарадњи са *СЦ АДА Ћуприја*.

12.5.3. Државно првенство у навигацији - Аероклуб Ћуприја

Ове године 2018., регистрањем спортског аеродрома у Добричеву код Ћуприје, *Ваздухопловни савез Србије* и *Аероклуб Ћуприја*, уз подршку *Министарства омладине и спорта* и *општине Ћуприја*, организовали су првенство Србије у навигацији и прецизном слетању за ултра лаке летилице. Више од 30 пилота надметало се у категоријама ултралаки авион, моторни змај и жирикopter. Ову манифестацију посетило је неколико хиљада људи, а узимајући у обзир да се аеродром налази на путу Ћуприја – манастир Раваница, који се модернизује, биће од великог значаја и за туристички и за привредни развој општине.

12.5.4. Риболовачки куп

Риболов у Ћуприји постоји више од пола века. Многobројне су награде које су мештани деценијама освајали на државним и међународним такмичењима. Будући да град лежи на две реке, *Туристичка организација општине Ћуприја*, организује Риболовачки куп *Мост куп*, који је установљен по свим мерилима светских риболовачких манифестација. Туристичка организација општине Ћуприја организује овај дводневни куп последњих дана лета, а учесници могу да се такмиче у три дисциплине: удицом на пловак и фидер и у вараличарењу.

12.5.5. Моравска регата

Моравска регата је периодична манифестација која се одржава у летњем периоду од 28. јуна до 7. јула од *Видовдана до Ивањдана*. У организацији је друштва *Моравске тајне* и *Српски веслачи*, а одвија се на релацији Сталаћ – Костолац.

12.6. Угоститељске услуге

12.6.1. Преглед смештајних капацитета

Назив	Хотел/мотел/ ресторан	Број соба			
		Једнокреветних	Двокреветних	Трокреветних	Апартмани/ студио/ луксузни
Плава Лагуна	Ресторан са преноћиштем	2 једнокреветне	-2 двокреветне -5 са француским лежајевима	/	1 луксузни дуплекс са ђакузијем
Брод ресторан Cruiser	Брод-ресторан са преноћиштем	/	-6 стандард соба -4 супериор собе	/	1 апартман
Стара Чаршија	Апартмани и собе	/	-1 двокреветна -3 са франц.	1 трокреветна	1 студио за три особе

Ресторан код Чуке	Апартмани/собе / ресторан	/	-1 двокреветна -3 са француским		1 апартман, капацитета за 5 особа
Дуо Про Апартмани	Апартмани	/	/	/	3 апартмана (2х 40м ² , 1х38м ²)

Табела 57, Преглед смештајних капацитета

Поред наведених смештајних капацитета (Табела 57), на територији општине Ћуприја, постоје субјекти који пружају услуге смештаја, али без претходних дозвола надлежних органа и то се углавном односи на апартмане и собе за издавање. У Ћуприји постоје и остали објекти у приватном власништву, Мотел на аутопуту, који није категорисан и Хотел Плажа на обали Велике Мораве, који је категорисан једном звездом⁷⁸. Некадашњи Хотел Равно који се налази у центру града (у приватном власништву), већ годинама није у функцији.

12.6.2. Преглед ресторана, пицерија

Назив	Локација	Тип ресторана	Капацитет
Плава Лагуна	Ћуприја, Раваничка 4а (у непосредном центру града)	Ресторан са преноћиштем	60 места у сали 60 места на летњој тераси
Брод ресторан <i>Cruiser</i>	Ћуприја, Живке Дамјановић ББ (на реци Великој Морави)	Ресторан са преноћиштем	80 места
Експрес ресторан Ноле	Ћуприја, Миодрага Новаковића 2, (у центру града)	Експрес ресторан	40 места
Кварт 25	Ћуприја, Кнеза Милоша 25 (у центру града)	Кафе ресторан	40 места
Гурман Ћака	Ћуприја, Лоле Рибара 66	Ресторан, кафана	50 места
Кафе клуб <i>Plate</i>	Ћуприја, Данила Димитријевића 2, (објекат се налази на обали Велике Мораве)	Кафе ресторан	280 места, максимални капацитет до 450
Стинг грил	Ћуприја, Данила Димитријевића 17 (у близини Моравског парка)	Ресторан, кафана	до 60 места
Код Чуке	Ћуприја, Миодрага Новаковића ББ (код Опште болнице)	Ресторан, кафана	70-80 места
Ресторан Сунцокрет	Ћуприја, Града Јанице 10	Ресторан и ресторан намењен за прославе	80 места
Ресторан Зар	Ћуприја, Тржни центар стадион бб	Ресторан и	до 90 у малој сали

⁷⁸ Објекат је категорисан до 05.августа 2019.године. Подаци су добијени из Министарства трговине, туризма и телекомуникација / Сектор за туризам /Одељење за категоризацију

		ресторан намењен за прославе	до 300 места у великој сали
Santa Fee	Ћуприја, Цара Лазара 2 (на градском тргу)	Кафе ресторан	
Пицерија Маестро Зека	Ћуприја, Цара Лазара 72 (код градског стадиона)	Кафе пицерија (достава)	20 места у објекту 30 места у затвореној башти
Кафе Пицерија Marchello	Ћуприја, Кнеза Милоша 18 (у непосредном окружењу центра града)	Кафе пицерија (достава)	40 места
Пицерија Cosa Nostra	Ћуприја, Карађорђева 57 (у центру Ћуприје)	Пицерија (достава)	/

Табела 58, Преглед ресторана и пицерија

12.6.3. Подаци о доласцима и ноћењима туриста

Према годишњим подацима Завода за статистику РС, подаци о доласцима и ноћењима туриста у комерцијалним смештајним објектима за 2015., 2016., и 2017.годину су следећи:

Год.	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста ⁷⁹	
	укупно	домаћи	страни	укупно	домаћи	страни	домаћи	страни
2015.⁸⁰	1035	607	428	1516	870	646	1,4	1,5
2016.⁸¹	398	260	138	632	381	251	1,5	1,8
2017.⁸²	1536	811	725	1814	932	882	1,1	1,2

Табела 59, Доласци и ноћења туриста

Извештајем статистике туризма обухваћени су сви угоститељски и други пословни субјекти који пружају услуге смештаја. Међутим, обухват смештаја туриста у домаћинствима не може се сматрати потпуним, јер нека домаћинства пружају услуге смештаја без претходне

⁷⁹ Просечан број ноћења туриста, израчунат је дељењем броја ноћења туриста. Туриста се региструје у сваком месту где борави, а у случају промене места долази до његовог поновног исказивања, односно дуплирања. Стога је вероватно и просечан број ноћења, мањи од стварног. (Ово објашњење дато је у све три објављене публикације "Општине и региони у РС" РЗС)

⁸⁰ Општине и региони у Републици Србији, 2016., исправљено издање(21.03.2017.), Београд, стр.254, Републички завод за статистику. доступно на: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2016/Pdf/G20162020.pdf> [приступљено: 19. Јануара 2019.]

⁸¹ Општине и региони у Републици Србији, 2017., прво издање, Београд, стр. 254 Републички завод за статистику. доступно на: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G201713044.pdf> [приступљено: 19. Јануара 2019.]

⁸² Општине и региони у Републици Србији, 2018., прво издање, Београд, стр. 282, Републички завод за статистику. доступно на: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G201813045.pdf> [приступљено: 19. Јануара 2019.]

дозволе надлежних органа, па нису обухваћена истраживањем, као и домаћинства која не пријављују сваког туристу.⁸³

⁸³ Величковић, Р., *Општине и региони у Републици Србији, 2018.*, прво издање, Београд, стр.279, Републички завод за статистику. доступно на: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G201813045.pdf> [приступљено: 19. Јануара 2019.]

13. СПОРТ

Спорт као делатност од посебног значаја треба да испуни своју наглашену друштвену мисију која поред такмичарског има важан васпитни, здравствени, културни и социјални аспект.

13.1. Спорт у Ћуприји кроз историју

Спорт у Ћуприји има традицију дужу од једног века. Крајем 19. и почетком 20. века почели су да се оснивају први клубови и развија спорт у Ћуприји. Градско стрелиште изграђено је 1887. године, а први фудбалски клуб *Морава* основан је 1918. године. У предратном периоду били су значајни СК *Славија*, СК *Омладинац* и СК *Грађански*, док је први затворени спортски објект изграђен у кругу фабрике шећера 1923. године. Овај простор користио се све до отварања *Соколског дома* 1939. године.

До Другог светског рата масовност доживљавају шах, фудбал и гимнастика, расте интересовање младих и према атлетским спортским дисциплинама и развијају се бројна стрељачка друштва.

Први фудбалски стадион након Другог светског рата изграђен је крајем четрдесетих у насељу Славија, док је Ћуприја градски стадион са атлетском стазом добила 1954. године. Исте године изграђен је и базен фабрике шећера у насељу Славија. Био је то један од најбољих пливачких центара у Србији са расветом за вечерње пливачке приредбе. Престао је са радом 1980, реконструисан 1998. и кратко стављен у функцију. Комплетном адаптацијом објекта од 2014. године, базен на Славији поново ради по највећим међународним стандардима.

13.2. Носиоци спортских дешавања у општини Ћуприја

Носиоци спортских дешавања у Ћуприји су *Спортски савез Ћуприје* и СЦ АДА Ћуприја. У граду постоје два фудбалска стадиона, хала спортова АДА, Соколски дом Ћуприја, два пливачка базена, неколико тениских игралишта, стрелиште, атлетска кружна и крос стаза.

13.2.1. Спортски центар АДА Ћуприја

Спортски центар АДА, постоји више од тридесет година, али као установа ради од 2016. године. СЦ АДА домаћин је бројним образовним, спортским и туристичким манифестацијама. Центар располаже халом спортова АДА са 1800 места за гледаоце, *Соколским домом Ћуприја* који осим спортске сале, поседује и отворене спортске терене за кошарку, рукомет и тенис са капацитетом трибина за гледаоце од 800 места за седење, спортским комплексом *Славија* са базенима и 4 тениска терена са земљаном подлогом и затвореним стрелиштем за мали калибар и ваздушну пушку.

13.2.2. Спортски савез Ћуприје

Спортски савез Ћуприје је невладина организација која организује спортске манифестације и такмичења, ствара услове за развој спорта у Ћуприји посебно код омладине, остварује међуградске и међународне спортске сарадње, пружа подршку рекреативном спорту, школском спорту и предузима активности на афирмацији духа олимпизма. ССЋ подстиче фер плеј, ради на унапређењу васпитног, образовног и стручног рада у спорту, бори се против лажирања, насиља, недоличног понашања и допинга у спорту и заузима се за здраво, безбедно, фер, толерантно, етички прихватљиво и одговорно друштвено окружење.⁸⁴ Спортски савез око спровођења својих активности, сарађује са локалном самоуправом Ћуприја, са спортским клубовима Ћуприје, Спортским центром АДА, Канцеларијом за младе, школама и Туристичком организацијом општине Ћуприја.

13.2.3. Спортски клубови у Ћуприји 2018.године⁸⁵

Назив клуба	Грана спорта	Ранг такмичења	Бр. чланова	Највећи успеси
ОАК Морава	Атлетика		50	3 првака Европе 50 државних првака
Аероклуб Ћуприја	Ваздухопловни спорт		20	
Градски стрељачки клуб Ћуприја 1887	Стрељаштво		45	
СК ВОЋ	Стрељаштво	Регионална републичка и	79	Јуниорски првак Србије
СК Живка Дамјановић	Стрељаштво	Регионална републичка и	235	
ЖОК Равно-Ћуприја	Одбојка		55	
Омладински кошаркашки клуб Ћуприја	Кошарка		600	
КБК Шећеранац	Кик бокс клуб		26	
КББ Relax GYM	Боди билдинг		50	
КК Кнез Лазар Ћуприја	кошаркашки		32	
Рукометни клуб Раднички	Рукомет		79	
Тениски клуб Славија	Тенис		256	
ТК Мијатовац	тенис		73	
СТК Мост Ћуприја	Стони тенис		22	
ФСЋ Ћуприја	Фудбал		990	

⁸⁴Спортски савез Ћуприје, *Нови Статут ССЋ*, доступно на: <http://www.ssc.org.rs/images/dokumenta/statut2017.pdf> [приступљено: 11.септембра 2018].

⁸⁵ Подаци се односе на 2018.годину и добијени су из Спортског савеза Ћуприје

ФК Морава 1918	Фудбал	Поморавска окружна лига	203	Једна сезона у 2.лиги
ФК Јединство-Мијатовац	Фудбал	Зона <i>Запад</i> Окружна кад.лига Окружна пион.лига	85	
ФК Младост-Јовац	Фудбал	Међуопштинска лига југ	45	
ФК Полет 1946 Сење	Фудбал	Међуопштинска лига југ	44	
ФК Будућност	Фудбал		41	
ФК Виола 035 Ћуприја	Фудбал	ФСРИС друга лига пионира и петлића <i>Север</i>	80	
ФК Славија 2015	Фудбал		39	
ФК Борац Паљане	Фудбал	Међуопштинска лига југ	/	
ФК ОФК Батинац Батинац	Фудбал	Окружна лига ФСПО	50	
ФК Супска Супска	Фудбал	Општинска лига	42	
ФК Моравац Крушар	Фудбал	Међуопштинска лига Југ	36	
ФК Слога 2013 Исаково	Фудбал	Општинска лига	50	
ФК Поморавље 1948 Остриковац	Фудбал	Међуопштинска лига југ	50	
ФК Добричево 1955	Фудбал	Општинска лига	36	
Шах клуб Раднички	Шах	Српска лига исток	42	Једна сезона у 2.лиги
Шах клуб Морава-Супска	Шах		30	
ШК Врач Влашка	Шах		30	
ВПК Славија 1953	Ватерполо		20	
Соколско друштво			3	
ББК Само натурал			3	
Narayani Yoga	Јога		3	

Табела 60, Спортски клубови у Ћуприји

Од свих регистрованих спортских клубова на територији општине, посебно треба издвојити Атлетски клуб *Морава* из ког су потекли бројни домаћи, европски и светски шампиони.

13.3. Атлетика у Ћуприји

Први атлетски клуб у Ћуприји основали су Чеси који су овде дошли да граде и воде фабрику шећера давне 1911. године. Од тада, у ових 107 година организованог бављења атлетиком, Ћуприја је дала више од 60 репрезентативаца. Крупним словима српске, југословенске и светске атлетике исписана су имена Вере Николић, Снежане Пајкић и Драгана Здравковића, као и врхунског стручњака у краљици спортова професора

Александра Петровића, чије име данас носи најстарија улична трка на Балкану, која се по 73. пут одржава у Ћуприји.

Колико је Ћуприја задужила српску и југословенску атлетику, говори и *Атлетски савез Србије* истичући прве особе као атлетске легенде, две спортске хероине које су потекле из Ћуприје: Веру Николић за коју се вреди подсетити да је чак 1084 дана била најбржа на свету на 800 метара, и Снежану Пајкић, чијег се европског злата освојеног у Сплиту 1990. године на 1.500 метара још увек добро сећамо. Наравно ту је и текст о Драгану Здравковићу, још једном европском прваку и *краљу средњих пруга*,⁸⁶ а свакако треба подвући да од шест српских атлетских легенди, три долазе из *Мораве*, односно Ћуприје.

Данас ОАК *Морава* наставља традицију рада са младим атлетичарима. После смрти професора Петровића рад са младима наставља Драган Здравковић чији пулени већ сада праве одличне резултате. Алекса Милановић у конкуренцији старијих јуниора већ се усталио у дресу репрезентације Србије, а више десетина активних девојчица и дечака доказ су да клуб има светлу будућност. У прилог томе иде и атлетска логистика коју Ћуприја има, или ће је добити у блиској будућности. Тренутно је главни *атлетски полигон* стаза преко Мораве, на којој је новембра 2016. године одржан Балкански крос, а ускоро би требало да почне и изградња атлетског комплекса, који ће осим реновирања постојећег стадиона подразумевати и изградњу најсавременије атлетске дворане.

13.4. Календар спортских дешавања

Месец	Датум	Назив догађаја	Организација
Јануар			
	1-4. недеље	<i>Клизалиште на леду</i>	СЦ АДА, општина Ћуприја
Фебруар			
	1-4. недеље	<i>Клизалиште на леду</i>	СЦ АДА, општина Ћуприја
		<i>Трибина на тему значаја спорта и спортских дешавања</i>	ССФ
Март			
	од 15. марта до краја јуна	<i>Пролећна фудбалска полу сезона</i>	Фудбалски савез општине Ћуприја, ФС Поморавског округа
Април			
	од 15. марта до краја јуна	<i>Пролећна фудбалска полу сезона</i>	Фудбалски савез општине Ћуприја, ФС Поморавског округа
Мај			
		<i>Показни тренинг</i>	СЦ АДА Ћуприја

⁸⁶ Атлетски савез Србије, *Атлетске легенде*, доступно на: <https://www.ass.org.rs/sr/vesti/category/atletске-legende/> [приступљено: 11. септембра 2018].

		Спортска предавања и едукација	СЦ АДА Ћуприја
		Мале олимпијске игре	ССТЋ, основне школе
	прва половина маја	Општинско такмичење у атлетици	ССТЋ
СПОРТСКО ЛЕТО ОД ЈУНА ДО КРАЈА АВГУСТА:			
Јун			
	1.јун-31.август	Фитнес и аеробик сваког викенда, током трајања Спортског лета	ССТЋ
Јул			
	19-22.јула	Футскоцке / турнир дублова у тенису ногама	ССТЋ, СЦ АДА Ћуприја, општина Ћуприја
	24-31.јула	Сеоске олимпијске игре	ССТЋ, општина Ћуприја
	23-30.јула	3 на 3 турнир у баскету	ССТЋ, СЦ АДА, општина Ћуприја
		Кошаркашке припреме, кошаркашки камп	ОКК Ћуприја, ССТЋ, СЦ АДА Ћуприја
Август			
	1.недеља	Бициклијада	ССТЋ
	3.недеља	Спортски пикник	ССТЋ
	17-18.август	Виола куп / фудбалски турнир	ССТЋ
	23-26.август	Међународни кошаркашки турнир Драгослав Субић	ОКК Ћуприја, ССТЋ, СЦ АДА Ћуприја
	25-26.август	Аеро митинг / Државно првенство у прецизном слетању и навигација за ултралаке ваздухоплове	Аероклуб Ћуприја, општина Ћуприја
	од 15.августа до краја новембра	Јесења фудбалска полу-сезона	Фудбалски савез општине Ћуприја, ФС Поморавског округа
Септембар			
	1.недеља септембра	Регионално првенство у пливању централне Србије за млађе категорије	Пливачки савез Србије, Спортски центар Ћуприја,
Октобар			
	2.недеља октобра	Међународна улична трка Меморијал Александар Петровић	Атлетски савез Србије, Спортски савез Србије, општина Ћуприја____
	Од октобра до јуна	Школица спорта	ССТЋ, основне и средње школе, СЦ АДА
Новембар			
	Од октобра до јуна	Школица спорта	ССТЋ, основне и средње школе, СЦ АДА

Децембар			
	од 1-4.недеље	Футсал турнир Ћуприја	СЦ АДА Ћуприја
	/	Клизалиште на леду	СЦ АДА Ћуприја
	Од октобра до јуна	Школица спорта	ССЋ, основне и средње школе, СЦ АДА

Табела 61, Календар спортских дешавања у Ћуприји

Од напред наведених спортских дешавања треба издвојити све посећенији турнир у фудзалу у организацији спортског центра АДА

13.5. Зимски турнир у фудзалу

Зимски турнир у фудзалу већ се пет година одржава у Ћуприји. Сваке године све посећенији и све популарнији овај турнир полако постаје један од најважнијих и најзанимљивијих спортских догађаја у граду. Екипе се пријављују сваке године у све већем броју, а следи и наградни фонд. Турнир у фудзалу одржава се у хали спортова АДА и увек је праћен додатним садржајем. Треба истаћи и то да је фудсал једини спорт који је ФИФА признала као спорт у дворани.

13.6. Меморијални кошаркашки турнир Драгослав Субић

Меморијални кошаркашки турнир *Драгослав Субић* има међународни карактер и ове 2018. године одржан је десети пут. У фокусу турнира (који се одржава у организацији *ОКК Ћуприја*, у сарадњи са *Фондацијом Драгослав Субић* и под покровитељством *Општине Ћуприја*), пре свега су млађе категорије кошаркаша: пионери и кадети. Квалитет самог турнира исказује се кроз учешће екипа као што су: *КК Црвена звезда*, *КК Партизан*, *КК Спартак Москва*, *КК ЛАОК Солун*, репрезентација Бугарске (*У14*), *КК Агрономиа 4спортс Букурешт*, а свакако треба истаћи и да је на припремама током лета пре турнира у Ћуприји редовно борашила по једна руска екипа (*Спартак Москва*, *Калии баскет Пермска област*, *Олимпиец Перм...*). Меморијални турнир одржава се у знак сећања на Драгослава Субића, чији је матични клуб био *КК Морава* из Ћуприје.

14. ИНФОРМИСАЊЕ

Информисање у општини Ћуприја организовано је кроз електронске медије локалног, регионалног и националног карактера. Медији локалног карактера заступљени су кроз три радијске и једну телевизијску станицу.

Преглед локалних медија:

Назив медија	Врста медија	Власништво	Покривеност
Радио "Дак"	Радио	Приватно	Локална
Радио „Норгеум Мার্ги“	Радио	Приватно	Локална
РТВ "Поморавље"	ТВ	Приватно	
Радио "Стара чартшија"	Радио	Приватно	Локална

Табела 62, Преглед локалних медија

На територији општине Ћуприја једина локална телевизијска станица РТВ „Поморавље“ која је у приватном власништву. Три радио станице су у приватном власништву и имају локалну покривеност.

На територији општине нема дописништава, док се дописништва „Вечерњих новости“, „РТС“-а, и новинских агенција „Тањуг“ и "Бета" налазе у Јагодини. Постоји један регионални недељник "Нови пут" и два месечника регионалног карактера: "Моравске вести" и "Поморавски гласник" као и Бета, али покривају територију општине Ћуприја. Градско језгро је покривено националним медијима, док је у руралном подручју покривеност осредња.

Информисање грађана у општини Ћуприја, обавља се и преко веб портала Централ медија, Српско перо, Инфо централа, Коперникус РТВ Јагодина и сл.

SWOT АНАЛИЗА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

1. СЕКТОРСКЕ SWOT АНАЛИЗЕ

SWOT анализа је методологија која се користи како би се приказало реално стање развоја општине и у ком правцу и до ког степена се њихов развој може кретати. Темељи се на анализи прикупљених података током утврђивања степена развијености општине. Секторске SWOT анализе општине Ћуприја, засноване су на објективној процени прикупљених података.

За адекватно дефинисање стања у општини, анализирана је постојећа ситуација која је пресудна за реално планирање. Идентификовани су унутрашњи и спољни фактори којима су дефинисане снаге и слабости локалне средине, као и шансе и претње спољашњег окружења. Снаге и слабости анализирани су тако да су успостављене као елементи унутрашње структуре општине и њеног окружења, док су шансе и претње дефинисане као екстерно условљени фактори.

S	W	O	T
СНАГЕ (Strengths)	СЛАБОСТИ (Weaknesses)	ШАНСЕ (Opportunities)	ПРЕТЊЕ (Threats)

Током анализе, наведени су позитивни и негативни аспекти од општег интереса који су предмет стратешког планирања. Свака анализа утврђена је на основу претходно наведених података у социо-економској анализи. На основу анализе потенцијала и ограничења на територији општине Ћуприја, дефинисане су секторске SWOT анализе, усмерене на:

- Економски, привредни, рурални развој и привлачење инвестиција
- Саобраћајну и комуналну инфраструктуру, животну средину и енергетску ефикасност
- Туризам, културу и спорт
- Образовање
- Социјалну и здравствену заштиру

1.1. SWOT анализа: Економски, привредни, рурални развој и привлачење инвестиција

Снаге	Слабости
- Одличан геостратешки положај, директан приступ Коридору 10 – повезивање региона и развој међународне сарадње - Велики проценат ревитализованих компанија из лоших приватизација - Постојање квалификоване радне снаге - Развијена прерађивачка индустрија: производни капацитети у кондиторској индустрији, производни капацитети у метало-прерађивачкој индустрији, производни капацитети у текстилној индустрији - Развијена производња елемената од дрвета и производња производа од пластике - Добра организованост локалне самоуправе и Одељења за друштвене делатности, привреду и ЛЕР - Задовољавајући број малих предузетника - Квалитетна сарадња са агенцијама за економски развој -доступност фондова ЕУ - Постојање индустријских зона - Добра комуникација између локалне самоуправе и привреде - Програм ЛЕР'а - Базе инвестиционих потенцијала - Постојање Пословног савета општине Ћуприја - Подстицаји намењени привреди за директна улагања - Две пословно индустријске зоне: <i>Минел 1</i> и <i>Добричево</i> које је проглашено локацијом високог приоритета за цело Поморавље - Комплетно инфраструктурно опремљена индустријска зона <i>Минел</i>, са расположивим баунфилд и гринфилд локацијама	- Недовољно развијен предузетнички дух - Лоше организован бизнис сектор – низак ниво удруживања ради заједничких циљева - Неадекватна институционална подршка предузетништву - Низак проценат заједничког представљања општине и привреде на националним и међународним сајмовима привреде - Недовољно подстицаја развоју предузетништва - Смањен број становништва - Низак животни стандард на селу - Миграција младих из руралних средина - Недовољна искоришћеност потенцијала у пољопривреди - Индустријски парк Добричево, инфраструктурно и електроенергетски неопремљен - Постојање нерешених браунфилд локација у центру града - Непостојање вишегодишњег плана капиталних улагања - Непостојање вишегодишњег Акционог плана запошљавања - Лоша прегледност интернет странице утиче на неефикасно унапређење пословног и инвестиционог амбијента - Непостојање система за пријаву и решавање комуналних проблема - Нефункционална електронска писарница
Шансе	Претње
- Усвајање Стратегије равномерног регионалног развоја - Коришћење средстава из предприступних фондова ЕУ	- Неадекватна законска регулатива - Глобална рецесија - Смањене могућности за финансирање из буџета државе

• Погољни услови за добијање средстава из националних развојних фондова	• Нестабилни услови кредитирања привреде • Недогољни подстицаји развоју МСП од стране државе
---	---

Табела 63, SWOT анализа: Економски, привредни и рурални развој

1.2. SWOT анализа: Саобраћајна и комунална инфраструктура, животна средина, енергетска ефикасност

Снаге	Слабости
• Одличан геостратешки положај, директан приступ Коридору 10 • Добра покривеност општине електричном и гасоводном мрежом • Постоји могућност за експлоатацију минералних вода са територије општине • Усвојен Генерални урбанистички план • Постоји локални Фонд за заштиту животне средине • Постојање Регионалне депоније • Успешна сарадња са Републичким институцијама вишег хијерархијског нивоа • Усвојен Просторни план општине Ћуприја • Покривеност приградских насеља и села гасоводном мрежом • Постојање еколошких НВО • Постојање кафилерије/ једна од две у Србији • Постојање зоохигијенске службе • Постојање секторског ГИС система за водоводну мрежу	• Нерешен проблем водоснабдевања • Неадекватна канализациона мрежа – кишна канализација спојена са фекалном, руиниране цеви • Непокривеност руралних подручја комуналном инфраструктуром • Одржавање уличне расвете на незадовољавајућем нивоу • Лоше одржавана путна мрежа у граду и сеоским срединама • Недовољна информисаност о значају очувања животне средине • Постојање старих стамбених јединица и проблематичне надоградње спратова на њима • Велики број дивљих депонија • Непостојање филтерског постројења за пречишћавање отпадних вода • Непостојање прихватишта за напуштене животиње • Непостојање бициклистичких стаза • Непостојање важећег Програма енергетске ефикасности општине Ћуприја • Недовољно ефикасна потрошња енергије • Оронули тротоари • Недовољно места за паркирање у граду • Израда Локалног еколошког акционог плана • Непостојање интегрисане ГИС апликације
Шансе	Претње
• Постојање националних стратегија из области инфраструктуре и животне средине • Коришћење средстава из предприступних фондова ЕУ • Коришћење расположивих средстава из Канцеларије за управљање јавним улагањима • Регионална сарадња	• Законски лимитиране надлежности општине • Смањене могућности за финансирање из буџета државе • Успорен процес прикључивања Србије ЕУ • Процес миграција и старења становништва • Приступни фондови ЕУ неће бити доступни у наредним годинама

Табела 64, SWOT анализа: Инфраструктура, животна средина, енергетска ефикасност

1.3. SWOT анализа: Туризам, култура, спорт

Снаге	Слабости
- Богато природно окружење / близина Велике Мораве и повољан геостратешки положај - Богато културно историјско наслеђе - Растући број догађаја и манифестација - Постојање значајних културно-историјских споменика и велики потенцијали за развој историјског туризма - Дуга традиција у области спорта - Постојање капацитета и услова за рад у области културе и спорта - Постојање хале спортова капацитета 2000 седишта - Постојање стадиона са атлетском кружном и крос стазом - Постојање отворених базена - Постоји велики број активних спортиста на територији општине - Успешан рад Атлетског клуба Морава - Успешан рад стрељачких клубова на територији општине - Постојање Туристичке организације - Културне манифестације - Одржавање међународних спортских манифестација - Постојање потенцијала за рекреативни, излетнички туризам, сеоски туризам - Развијен риболовни и верски туризам - Постојање археолошких локалитета - Добра међусекторска сарадња у области туризма, културе и спорта - Започете активности на изградњи нове атлетске дворане у Ћуприји - Започета израда идејног решења за споменик Кнезу Лазару - Постојање вештачких акумулација - Постојање културно-историјског, манифестационог, излетничког и спортско-рекреацијског туризма - и манифестација, постојање манифестационог, излетничког и спортско-	- Недовољно просторних, техничких и кадровских капацитета Туристичке организације - Недовољно просторних и техничких капацитета Установе културе - Нефункционални домови културе по селима - Недовољно развијен рурални туризам, излетнички, екскурзиони - Недостатак смештајних капацитета и некатегоризација - Запуштеност градског стадиона - Непостојање затвореног базена - Неискоришћеност вештачких акумулација и излетишта - Непостојање биоскопа - Руинирана зграда старог биоскопа који не ради - Непостојање функционалних домова културе по селима и одсуство културних дешавања у руралним срединама - Недовољно улагање у истраживања и промоцију културно-историјског наслеђа. - Незаштићен локалитет римских ископина насеља Хореум Марги у центру града - Недовољна развијеност свести локалног становништва о културно-историјском наслеђу и туристичким потенцијалима - Непостојање туристичке сигнализације - Недовољно развијена путна, водоводна и канализациона инфраструктура - Непостојање брэнда града - Недовољна промоција потенцијала Ћуприје на националном и међународном нивоу - Не постоји стратегија туризма - Недостатак смештајних капацитета и некатегоризација - Недостатак туристичких водича - Смањена улога омладине током стварања и имплементације културних садржаја

рекреацијског туризма, спортског туризма	
Шансе	Претње
• Европска конвенција о пределу • Развој регионалних и међународних пројеката и понуда • Фондови министарства и међународни фондови • Подршка надлежних министарстава • Коришћење средстава донаторских организација • Постојање националних стратегија • Умрежавање са сродним установама из региона, из области образовања, културе и спорта	• Споро решавање административних процедура сагласности од државних предузећа • Миграције становништва, одлив младих и квалитетних кадрова • Недовољно поверење странаца у квалитет туристичке понуде • Забране запошљавања у јавном сектору • Недовољна заинтересованост националних институција културе за одржавање и рестаурацију културно-историјског наслеђа

Табела 65, SWOT анализа:Туризам, култура, спорт

1.4. SWOT анализа: Образовање

Снаге	Слабости
- Развијена мрежа образовних институција – предшколска установа, школе и високо струковно образовање - Стручни кадрови у образовним институцијама - Успешан рад Школе за музичке таленте, установе од посебног националног значаја - Постојање концертне сале - Велики број добрих музичких педагога - Успешан рад Високе медицинске школе струковних студија - Добри услови за успешно креирање и остваривање предшколског програма - Добра сарадња привреде и образовних установа - Постојање смера дуалног образовања - Постојање сајма науке и образовања - Постојање Локалног акционог плана за младе општине Ћуприја 2018-2022 - Прекогранична сарадња образовних институција са побратимљеним градовима	- Енергетски неефикасни објекти школа - Непостојање Центра за младе таленте - Само две школе имају функционалну филскултурну салу, од постојеће 3 средње, 3 основне, 1 више школе и једне школе од посебног националног значаја - Непостојање мултимедијалних учионица у школама - Оскудна понуда неформалног образовања - Недовољна заинтересованост младих ка неформалном образовању и низак ниво информисаности о доступним програмима⁸⁷ - смањен број ученика у образовним установама - Присутан тренд гашења подручних одељења у селима - Спортски терени у школама дворишта у лошем стању - Концертна сала ниже музичке школе захтева реконструкцију - Необученост кадрова за писање пројеката - Неадекватна опремљеност намештајем и техничком опремом - Недостатак музичких инструмената у музичким школама
Шансе	Претње
- Подршка надлежних министарстава - Коришћење средстава донаторских организација - Постојање националних стратегија из области образовања - Усклађивање наставних програма и методике рада стандардима ЕУ - Умрежавање са сродним установама из региона - Програм Ерасмус Плус	- Законски лимитиране надлежности општине у појединим сегментима - Доношење законских решења која предвиђају смањење броја школа - Законска ограничења за запошљавање у јавном сектору - Негативан природни прираштај

Табела 66, SWOT анализа: Образовање

⁸⁷ Истраживање је спровело Удружење младих Ћуприје, КЗМ општине Ћуприја и ђачки парламенти средњих школа. Период спроведеног истраживања - 2018.година.

1.5. SWOT анализа: Социјална и здравствена заштита

Снаге	Слабости
- Дуга традиција здравствене заштите у Ћуприји - Развијене установе здравствене и социјалне заштите - Постојање великог броја здравствених радника свих категорија - Добра снабдевеност здравствених установа са апаратима за дијагностику и лечење - Задовољавајући број стручних служби у области медицине - Стратегија социјалне политике општине Ћуприја 2015.-2020. - Добри капацитети центра за социјални рад који омогућавају материјално обезбеђење породица за преко 500 корисника - Попуст у плаћању електричне енергије од 35 % за грађане са осиромашеним материјалним статусом - Постојање сензорне собе - Лиценцирани пружалац услуга из области социјалне заштите из невладиног сектора - Добра организација рада институција социјалне заштите и база података о корисницима социјалне заштите - Школство у општини усмерено ка здравству (Средња медицинска, Висока медицинска школа струковних студија) - Добар геостратешки положај омогућава пружање здравствених услуга људима из целог округа	- Објекат опште болнице, захтева реконструкцију - Потребно осавремењавање дијагностичке опреме у општој болници - Предимензионирани и неадекватно организовани просторни капацитети у здравству - Низак проценат информисања омладине о значају очувања репродуктивног здравља - Неадекватна расподела запослених по службама у здравственим установама - Не постоји дневни боравак за стара лица - Не постоји помоћ у кући за стара и инвалидна лица - Непостојање дневног боравка за децу и младе са сметњама у развоју - Непостојање <i>neurofeedback</i> апарата - Непостојање саветовалишта за младе - Ромска насеља нехигијенска - Непостојање услуге: Лични пратилац детета - Недовољно задовољење потреба ОСИ – приступачност - Непостојање здравствене писмености, посебно код омладине - Ограничена финансијска средства за помоћ грађанима у стању изузетне социјалне потребе - Одлазак стручног кадра из области здравства
Шансе	Претње
- Национална стратегија за смањење сиромаштва - Закон о јавном здрављу - Добра позиционираност општине - Фондови ЕУ	- Средства која издваја Фонд за здравство не задовољавају стварне материјалне трошкове - Постојање паралелних служби у суседним градовима - Недовољна државна иницијатива по питању усавршавања кадрова у области социјалне заштите - Неповољна законска регулатива – централизација и ограничења

	запошљавања у јавном сектору • Пораст оболелих од малигних болести • Повећање социјално угрожених корисника • Рационализација мреже здравствених установа од стране министарства • Спорост спровођења реформи у здравству
--	---

Табела 67, SWOT анализа: Социјална и здравствена заштита

ВИЗИЈА И МИСИЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

1. ВИЗИЈА И МИСИЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

Визија представља менталну слику о томе како становници желе да њихова општина изгледа у будућности. Да би визија била квалитетна и на прави начин представљала локалну заједницу треба да описује шта доноси будућност, да буде фокусирана на исходе спровођења стратегије и даје заједници виђење шта се жели постићи у наредном периоду.

Визија општине Ћуприја настала је као резултат прикупљаних података и препознаје основне развојне приоритете до 2024.године. У својој сржи, представља жељено стање у будућности где Ћуприја као заједница треба да пружи могућност просперитета и постане привлачна за живот свим генерацијама. Манифестује се кроз вредновање људских и материјалних потенцијала како би се постигло жељено благостање и то не само у облику економске користи, већ и кроз стварање могућности у оквиру друштвеног живота.

1.1. Визија општине Ћуприја

Општина Ћуприја је атрактивна инвестициона локација са позитивном пословном климом и искоришћеним потенцијалом који пружа добар стратешки положај, са развијеном индустријом базираном на производњи и преради хране, туризму и услугама из области саобраћаја. Општина је комунално и урбанистички уређена, базирана на енергетској ефикасности и “зеленој” политици, са пољопривредом прилагођеном захтевима тржишта. Центар је музичког образовања, спорта и здравствене заштите са активним учешћем грађана у области социјалне заштите.

1.2. Мисија општине Ћуприја

Мисија општине Ћуприја огледа се у потпуном задовољству корисника, укључујући грађане и остале субјекте. Наш основни задатак је утврђивање проблема са којима се заједница сусреће, дефинисање ресурса којима се располаже, и активирање развојних потенцијала ради унапређења стандарда живота у заједници.

РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

1. РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

Развојни приоритети општине Ћуприја проистичу из Социо – економске анализе, ослањајући се на снаге, слабости, шансе и претње дефинисане SWOT анализама.

Развојни приоритети представљају највиши хијерархијски ниво и њима се описују подручја деловања. Стратегија развоја општине Ћуприја фокусирана је на пет међусобно повезаних приоритета, са којима су усаглашени стратешки и оперативни циљеви.

Током израде стратешког документа, дефинисани су следећи приоритетни правци и то:

Приоритет 1:	Обезбедити убрзани економски развој кроз привредни и рурални развој уз активну политику прилвачења инвестиција
Приоритет 2:	Развити саобраћајну и локалну комуналну инфраструктуру уз поштовање принципа одрживости, енергетске ефикасности и очување животне средине
Приоритет 3:	Интегративни развој туризма, културе и спорта
Приоритет 4:	Унапређење система образовања
Приоритет 5:	Унапређење система здравствене и социјалне заштите

Током идентификовања развојних приоритета, у процес израде Стратегије развоја општине Ћуприја, селективно су учествовале тематске радне групе за сваку приоритетну област. Њихов задатак био је дефинисање стратешких и оперативних циљева за сваку одређену приоритетну област. На тај начин формирана су језгра, која су проширена додатним представницима заинтересованих страна (Табела 1.).

СТРАТЕШКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

1. СТРАТЕШКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

Кроз стратешке циљеве, Стратегијом развоја општине Ћуприја одређено је како би Ћуприја требало да изгледа за пет година. Постављени циљеви су међусобно повезани, тако да постизање циља у области образовања повећава запошљивост, а повећање стопе запошљавања смањује сиромаштво и сл. Унапређени капацитети развоја привреде, комбиновани са ефикаснијим коришћењем ресурса, повећавају конкурентност и стварају повољно пословно окружење, док инвестирање у енергетски ефикасне објекте, доприноси борби са климатским променама.

Стратешки циљеви представљају мост између широко дефинисаних приоритета и уже дефинисаних оперативних циљева. Посебно су важни, јер дају основне смернице за касније груписање сродних пројеката у програме.

За сваки од пет развојних приоритета, одређени су стратешки циљеви:

Приоритетна област 1., - дефинише два стратешка циља
Приоритетна област 2., - дефинише четири стратешка циља
Приоритетна област 3., - дефинише пет стратешких циљева
Приоритетна област 4., - дефинише два стратешка циља
Приоритетна област 5., - дефинише два стратешка циља

Стратешки циљеви општине Ћуприја, представљају одржив опис циљева, јасно изражених, који су повезани са периодом трајања стратешког плана.

Стратешки циљеви везани су за резултате SWOT анализе у комбинацији са кључним сегментима развојних приоритета и одговарају на питање: "Шта урадити ради достизања постављеног развојног приоритета?!"

Оперативни циљеви су прецизни и мерљиви, а изражавају се у квантитативним величинама и дају одговор на питање: "Како остварити стратешки циљ?"

Стратегијом развоја општине Ћуприја, дефинисано је петнаест стратешких циљева, а у оквиру њих тридест три оперативна циља.

За израду овог документа коришћена је S.M.A.R.T. метода за постављање циљева. Значење ове енглеске скраћенице:

S	M	A	R	T
Specific (Специфичан)	Measurable (Мерљив)	Achivable (Остварив)	Realistic (Реалан)	Timely (Временски дефинисан)

1.1. Преглед стратешких и оперативних циљева у оквиру развојних приоритета

СТРАТЕШКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ У ОКВИРУ ПРИОРИТЕТНИХ ОБЛАСТИ

РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТ 1.:

1. Обезбедити убрзани економски развој кроз привредни и рурални развој уз активну политику привлачења инвестиција

Стратешки циљ	Оперативни циљеви
1.1. Обезбеђење услова за убрзан развој привреде и предузетништва кроз унапређење пословног и инвестиционог амбијента	1.1.1. Повећати ниво инвестиција на територији општине за 50% кроз стварање планских, пројектно-техничких и инфраструктурних услова за инвестиције до 2024.
	1.1.2. Повећати кадровске капацитете стручним усавршавањем незапослених лица и запослених у МСП сектору за мин. 20% до 2024.
	1.1.3. Интегрисати привредне субјекте у образовни систем кроз учешће у креирању наставног плана и програма у 2 средње школе и повећати ниво стручне оспособљености ученика за рад у привреди за 50% до 2024.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
1.2. Унапређење примарне пољопривредне производње кроз изградњу институционалних и инфраструктурних, пољопривредних капацитета на територији општине Ћуприја	1.2.1. Повећати прерадне, складишне и продајне капацитете тако да до 2024. минимум 3 капацитета буду у функцији развоја пољопривреде
	1.2.2. До 2024. Унапредити институционалне капацитете кроз подршку постојећим и формирањем најмање 4 нова удружења /задруге/ ПЈП

РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТ 2.:

2. Развити саобраћајну и локалну комуналну инфраструктуру уз поштовање принципа одрживости, енергетске ефикасности и очување животне средине

Стратешки циљ	Оперативни циљеви
2.1. Унапређење саобраћајне инфраструктуре (коловозне, пешачке, стационарне) изградњом нове, реконструкцијом и одржавањем постојеће мреже и објеката.	2.1.1. Изградити и реконструисати најмање 25 км градске и сеоске уличне саобраћајне мреже и најмање 2 саобраћајна објекта до краја 2024.
	2.1.2. До краја 2024. реконструисати најмање 10 км пешачке инфраструктуре и 1 објекат
	2.1.3. Успоставити капаците за регулисање стационарног саобраћаја изградњом најмање 3 паркинг простора и једне надземне гараже до краја 2024.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви

2.2. Унапређење услова за одрживо управљање водама (пијаћа вода, микроакумулације, отпадна вода, речни водотокови) и дистрибутивним системима	2.2.1. До 2022. решити постојећи проблем водоснабдевања, легализацијом микроакумулација, проширењем система водоснабдевања кроз изградњу мреже и реконструкцију најмање 1 резервоара и реконструкцију 20км дистрибутивне
	2.2.2. Изградити 1 ППОВ, проширити мрежу за сакупљање отпадних вода у минималној дужини од 5км и реконструисати 7км постојеће канализационе мреже до краја 2024.
	2.2.3. У циљу смањења последица климатских промена, реконструисати 10км постојећих водотокова до 2024.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
2.3. Изградња неопходних комуналних објеката и унапређење енергетских потенцијала уз поштовање принципа енергетске ефикасности и искоришћења потенцијала обновљивих извора енергије	2.3.1. До 2022. изградити најмање два приоритетна комунална објекта
	2.3.2. Проширити и осавременити електро енергетску инфраструктуру изградњом најмање 1 ТС , унапредити ЕЕ реконструкцијом и аутоматизацијом јавне расвете и енергетском санацијом најмање 3 јавна објекта и инсталирати соларне панеле на најмање 2 јавна објекта до 2024.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
2.4. Унапређење услова за одрживо управљање отпадом путем подизања еколошке свести и развоја институционалних капацитета	2.4.1. Санирати постојеће сметлиште и формирати минимално два дворишта за прикупљање, селекцију и рециклажу комуналног, неопасног отпада до краја 2024. године
	2.4.2. До 2024. ојачати институционалне капаците и капацитете локалне заједнице у домену заштите животне средине, реализацијом 3 ЕКО трибине у току каландарске године и израдом најмање једног локалног стратешко-планског документа.

РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТ 3.:	
3. Интегративни развој туризма, културе и спорта	
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
3.1. Унапређење туристичке инфраструктуре	3.1.1. Уредити минимум 5 јавних површина – стазе, паркови, водотокови и акумулације до 2024. Године
	3.1.2. Изградити и ревитализовати минимум 3 објекта туризма до 2024. Године
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
3.2. Унапређење туристичке понуде путем промоције, развоја нових видова туризма и организације туристичких манифестација	3.2.1. Унапредити услове за развој сеоског туризма путем едукације локалне заједнице категоризације минимум 10 сеоских домаћинстава до 2024.
	3.2.2. Подићи на виши ниво промоцију и информисаност становништва и посетилаца о туристичком потенцијалу општине, организовањем минимум 1

	промотивне акције на годишњем нивоу.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
3.3. Унапређење културних садржаја и инфраструктуре објеката и споменика културе	3.3.1. Изградити и ревитализовати минимум 10 објекта културе до 2024. године
	3.3.2. Организовати минимум три културно уметничке манифестације до 2024. године
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
3.4. Унапређење инфраструктурних, техничких и људских капацитета установа и организација у области културе и туризма	3.4.1. Унапредити просторне и техничке капацитете установа културе и туризма за 10% до 2024. године
	3.4.2. Спровести стручно усавршавање минимум 50% запослених у установама културе и туризма и умрежавање свих установа и организација културе и туризма до 2024.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
3.5. Унапређење услова за спорт и рекреацију и стварање услова за развој спортског туризма	3.5.1. Унапредити спортску инфраструктуру за минимум 10% до 2024. године путем изградње и ревитализације спортских објеката и терена
	3.5.2. Организовати 3 спортске манифестације, допринети повећању и посећености за минимум 5% до 2024. године

РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТ 4.:	
4. Унапређење система образовања	
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
4.1. Унапређење и осавремењавање наставе кроз побољшање инфраструктурних и техничких капацитета установа образовања	4.1.1. Унапредити инфраструктурне капацитете школа за 10% до 2024.
	4.1.2. Осавременити техничка и наставна средства за 10% у свим школама и предшколским установама до 2024.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
4.2. Промовисање целоживотног учења, инклузије и значаја формалног и неформалног усавршавања	4.2.1. Унапредити систем неформалног образовања (100 полазника), зарад смањења незапослености и усаглашености са потребама тржишта рада до 2024.
	4.2.2. Осавременити наставне процесе и инклузију увођењем минимум 3 програма до 2024.

РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТ 5.:	
5. Унапређење система здравствене и социјалне заштите	
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
5.1. Унапређење система здравствене заштите путем	5.1.1. Унапредити инфраструктурну и техничку опремљености здравствених

инфраструктурног и техничког опремања здравствених установа и појачања активности превенције	установа за 10% до 2024. године
	5.1.2. Унапредити здравље становништва укључивањем у промотивне и превентивне активности мин 20% корисника здравствене заштите до 2024.
Стратешки циљ	Оперативни циљеви
5.2. Унапређење система социјалне заштите путем развоја услуга социјалне заштите и побољшања услова рада установа и организација у области социјалне заштите	5.2.1. Унапредити инфраструктурну и техничку опремљености установа и организација у области социјалне заштите за 10% до 2024.
	5.2.2. Побољшати квалитет живота осетљивих и маргинализованих група унапређењем минимум 3 услуге социјалне заштите до 2024. године

Табела 68, Стратешки и оперативни циљеви у оквиру приоритетних области

ПРОЈЕКТИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

1. ПРОЈЕКТИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

Резултати фаза планирања и израде Стратегије развоја општине Ћуприја су пројекти. Сваки пројекат предвиђен овим документом дефинисан је на основу стратешких и оперативних циљева који су засновани на реалној потреби заједнице. Свака пројектна идеја има јединствен садржај са одређеним активностима које укључују циљ, трајање, вредност пројекта, одн. све фазе планирања и реализације.

Стратегијом развоја општине Ћуприја, планирани су пројекти који ће се спроводити у наредних пет година. Развојне пројектне идеје, уношене су у OLED базу коју је развила Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља за интегрисање пројектних идеја, а које ће бити реализоване у процесу имплементације.

Пре уноса података у OLED базу, попуњавани су пројектни обрасци (Прилог 1) засебно за сваку пројектну идеју са кључним елементима који су потребни за спровођење пројекта:

- Назив пројекта	- Активности
- Подносилац пројекта	- Очекивани резултати
- Сврха пројекта	- Услови за имплементацију
- Област интервенције	- Фактори ризика
- Оперативни циљ из стратегије	- Вредност пројекта
- Ниво реализације	- Трајање пројекта
- Врста пројекта	- Иницијални партнери
- Опис	- Напомена

Стратегијом развоја општине Ћуприја 2019-2024, дефинисано је петнаест (15) стратешких циљева, тридесет три (33) оперативна циља и двеста педесет четири (254) пројекта, који су распоређени по приоритетним областима.

1.1. Преглед пројеката Стратегије развоја општине Ћуприја

СТАРТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА 2019 - 2024		

Визија општине Ћуприја

Општина Ћуприја је атрактивна инвестициона локација са позитивном пословном климом и искоришћеним потенцијалом који пружа добар стратешки положај, са развијеном индустријом базираном на производњи и преради хране, туризму и услугама из области саобраћаја. Општина је комунално и урбанистички уређена, базирана на енергетској ефикасности и “зеленој” политици, са пољопривредом прилагођеном захтевима тржишта. Центар је музичког образовања, спорта и здравствене заштите са активним учешћем грађана у области социјалне заштите.

РАЗВОЈНА ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.

1. Обезбедити убрзани економски развој кроз привредни и рурални развој уз активну политику привлачења инвестиција

Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
1.1. Обезбеђење услова за убрзан развој привреде и предузетништва кроз унапређење пословног и инвестиционог амбијента	1.1.1. Повећати ниво инвестиција на територији општине за 50% кроз стварање планских, пројектно-техничких и инфраструктурних услова за инвестиције до 2024.	- Индустријски парк Добричево - Инфраструктурно опремање подручја Индустријског парка Добричево – електроенергетика - Инфраструктурно опремање подручја Индустријског парка Добричево – гасификација - Инфраструктурно опремање подручја Индустријског парка Добричево – канализациона мрежа - Инфраструктурно опремање подручја Индустријског парка Добричево – водоснабдевање - Изградња аеродрома на подручју Индустријског парка Добричево - Реконструкција објекта бивше модне куће "22.децембар" - Инфраструктурно опремање подручја Индустријског парка – саобраћајница - Изградња саобраћајнице улазак у индустријску зону, прикључак на регионални пут - Проширивање постојећег ГИС система новим функционалностима и повезивање са службама општинске управе и општинским установама - Увођење система за управљање јавним набавкама

		- Реконструкција коловозне конструкције у зони надвожњака ка брду "Везировац" - Изградња саобраћајнице која повезује ЦИП стара зона прикључак на ауто-пут - Израда плана капиталних улагања - Израда акционог плана запошљавања - Израда репрезентативног сајта општине Ђуприја усмереног на унапређење пословног и инвестиционог амбијента - Заједничко учешће општине и привреде на сајмовима привреде - Израда Акционог плана за унапређење информационих технологија и увођење е-управе - Надоградња електронске писарнице - Надоградња контакт центра/ Увођење система за пријаву и решавање комуналних проблема
	1.1.2. Повећати кадровске капацитете стручним усавршавањем незапослених лица и запослених у МСП сектору за мин. 20% до 2024.	- Стручно оспособљавање незапослених лица без претходног радног искуства. - Организовање и спровођење јавних радова од интереса за локалну самоуправу - Подстицање самозапољавања кроз субвенције камате
	1.1.3. Интегрисати привредне субјекте у образовни систем кроз учешће у креирању наставног плана и програма у 2 средње школе и повећати ниво стручне оспособљености ученика за рад у привреди за 50% до 2024.	- Реконструкција објекта за потребе дуалног образовања у Техничкој школи. - Формирање задруге у Медицинској школи ради пружања услуга грађанству у сарадњи са привредницима из те области. - Формирање задруге у Техничкој школи ради задовољења потреба јаних установа, привреде и грађанства у сарадњи са привредницима. - Годишња конференција са ПКС, НЗС и привредницима ради утврђивања потреба за оспособљавање новосвршених осмака за рад у привреди приликом

		израде плана уписа. - Формирање ИТ одељења у Гимназији
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
1.2. Унапређење примарне пољопривредне производње кроз изградњу институционалних и инфраструктурних, пољопривредних капацитета на територији општине Ћуприја	1.2.1. Повећати прерадне, складишне и продајне капацитете тако да до 2024. минимум 3 капацитета буду у функцији развоја пољопривреде	- Генерални пројекат за Интермодални Центар - Железнички Карго - Изграђена хладњача за воће - Изградња „ хладног“ складишта на зеленој пијаци. - Формирање сточне пијаце
	1.2.2. До 2024. Унапредити институционалне капацитете кроз подршку постојећим и формирањем најмање 4 нова удружења /задруге/ ПП	- Оснаживање жена за покретање предузетништва - Самозапошљавање младих брачних парова са децом - Формиран Металски кластер са центром за едукацију
РАЗВОЈНА ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2.		
2. Развити саобраћајну и локалну комуналну инфраструктуру уз поштовање принципа одрживости, енергетске ефикасности и очување животне средине		
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
2.1. Унапређење саобраћајне инфраструктуре (коловозне, пешачке, стационарне) изградњом нове, реконструкцијом и одржавањем постојеће мреже и објеката.	2.1.1. Изградити и реконструисати најмање 25 км градске и сеоске уличне саобраћајне мреже и најмање 2 саобраћајна објекта до краја 2024.	- Изградња наставка улице "Косанчићеве" - Изградња нове обилазнице за индустријску зону "Минел" - Изградња нове улице између улица Пастерове и Капетана Коче - Изградња приступне улице за "Стандард Фурнитуре" - Изградња Ловћенске улице са паркингом - Нови мост преко Велике Мораве, Ћуприја-Јагодина - Прикључење улице "Индустријске 1" на државни пут - Реконструкција Делиградске улице - Реконструкција коловозне конструкције у зони

		надвожњака ка брду "Везировац" - Реконструкција Крагујевачке улице - Реконструкција Кучајске улице - Реконструкција Мостарске улице - Реконструкција Нове Шумадијске улице, повезивање са улицом 26.септембар - Реконструкција раскрснице Косанчићева – Челопечка у раскрсницу са кружним током - Реконструкција Сарајевске улице - Реконструкција улаза у град из правца Параћина - Реконструкција улица у сеоским насељима - Реконструкција улица у Тераковом насељу - Реконструкција Улице иза градског гробља - Реконструкција улице Максима Горког - Реконструкција улице Станоја Главаша - Реконструкција улице Воје Суботића - Реконструкција Железничке улице - Ревитализација и реконструкција мостова у оквиру пројекта "Ђуприја град мостова" - Изградња кружног тока у Мијатовцу - Изградња пута Вирине - Исаково - Реконструкција дела улице Карађорђевог и Јована Курсуле у гранитним коцкама - Реконструкција улице Краља Петра 1 Ослободиоца - Реконструкција улице Животе Станисављевића - Реконструкција улице Иве Лоле Рибара - Реконструкција улице Грачаничка - Реконструкција улице Видовданска - Реконструкција улице Дамјана Максића - Реконструкција улице Авијатичара Петровића - Реконструкција улице Змај Јовина
--	--	--

		- Реконструкција улице Нова Радничка - Реконструкција улице Бранка Ђопића - Изградња пута Сење – Иванковац - Реконструкција улице Стевана Мокрањца - Изградња кружног тока на Славији
	2.1.2. До краја 2024. реконструисати најмање 10 км пешачке инфраструктуре и 1 објект	- Изградња паркинга, тротоара, оgrade и трибина код стадиона ФК "Раднички" - Реконструкција дела тротоара у Сремској улици - Реконструкција тротоара у Косанчићевој улици - Реконструкција тротоара у Крушевачкој улици - Реконструкција тротоара у улици Боривоја Велимановића - Реконструкција тротоара у улици Браће Нешић - Реконструкција тротоара у улици Цара Лазара - Реконструкција тротоара у улици Челопечкој - Реконструкција тротоара у улици Иве Лоле Рибара - Реконструкција тротоара у улици Капетана Коче - Реконструкција тротоара у улици Кнез Михајла - Реконструкција тротоара у улици Кнеза Милоша - Реконструкција тротоара у улици Станоја Главаша - Реконструкција улице Раде Симоновић - Реконструкција тротоара у улици Стевана Сремца - Реконструкција тротоара у улици Живке Дамјановић - Реконструкција тротоара у улици Добојска - Реконструкција тротоара у улици Данила Димитријевића - Реконструкција тротоара у улици Сретена Здравковића

	2.1.3. Успоставити капаците за регулисање стационарног саобраћаја изградњом најмање 3 паркинг простора и једне надземне гараже до краја 2024.	- Изградња паркинг простора иза хотела "Равно" - Изградња паркинг простора код средње медицинске школе у улици Радета Кончара - Изградња паркинг простора код зелене пијаце у улици Танаска Рајића - Изградња паркинг простора код зелене пијаце између улица Бранка Крсмановића и Танаска Рајића - Реконструкција и изградња паркинг простора у улици Милице Ценић - Реконструкција паркинга код хале спортова "Ада" - Изградња паркинг простора између улице Кнеза Михајла и Кнеза Милоша
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
2.2. Унапређење услова за одрживо управљање водама (пијаћа вода, микроакумулације, отпадна вода, речни водотокови) и дистрибутивним системима	2.2.1. До 2022. решити постојећи проблем водоснабдевања, легализацијом микроакумулација, проширењем система водоснабдевања кроз изградњу мреже и реконструкцију најмање 1 резервоара и реконструкцију 20км дистрибутивне	- Изградња растеретне коморе и резервоара - Изградња система водоснабдевање насеља Супска, Влашка, Крушар, Исаково, Мијатовац и Сење - Реконструкција цевовода водоснабдевања из правца Параћина од Карађорђевог брда до Ћуприје - Реконструкција водоводне мреже у градском насељу Ћуприја - Изградња два бунара на Стрелишту - Изградња магистралног цевовода Сење – Добричево - Реконструкција резервоара Добричево - Изградња система водоснабдевање за сва сеоска насеља (појединачно према генералном пројекту)

	2.2.2. Изградити 1 ППОВ, проширити мрежу за сакупљање отпадних вода у минималној дужини од 5км и реконструисати 7км постојеће канализационе мреже до краја 2024.	- Изградња канализационе мреже у насељу Супска - Изградња мреже фекалне канализације у Минеловом насељу - Изградња мреже фекалне канализације у Тераковом насељу - Изградња сепаратних колектора атмосферске канализације - Изградња система за пречишћавање отпадних вода у градском насељу Ћуприја - Реконструкција мреже фекалне канализације у улици Димитрија Туцовића у Ћуприји - Реконструкција мреже фекалне канализације у улици Мутапова - Изградња канализационе мреже у свим сеоским месним заједницама
	2.2.3. У циљу смањења последица климатских промена, реконструисати 10км постојећих водотокова до 2024.	- Изградња обале на Великој Морави - Изградња бедема у улици Данила Димитријевића - Изградња форланда на ушћу Раванице у Велику Мораву - Реконструкција водотока Раванице у селу Сење - Одвођење водотока Луди поток у реципијент
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
2.3. Изградња неопходних комуналних објеката и унапређење енергетских потенцијала уз поштовање принципа енергетске ефикасности и искоришћења потенцијала обновљивих извора енергије	2.3.1. До 2022. изградити најмање два приоритетна комунална објекта	- Изградња капеле на гробљу у Ћуприји - Изградња капеле на гробљу у Мијатовцу - Изградња прихватишта за псе - Изградња сирнице на пијаци - Изградња градске топлане за објекте јавне намене

	2.3.2. Проширити и осавременити електро енергетску инфраструктуру изградњом најмање 1 ТС , унапредити ЕЕ реконструкцијом и аутоматизацијом јавне расвете и енергетском санацијом најмање 3 јавна објекта и инсталирати соларне панеле на најмање 2 јавна објекта до 2024.	- Изградња кабловског вода 10кВ за потребе двостраног електроенергетског напајања Индустијске зоне "Минел" - Изградња трафостаница 10/0,4 кВ у Индустијској зони "Минел" - Осветљење моста на Великој Морави - Реконструкција јавног осветљења
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
2.4. Унапређење услова за одрживо управљање отпадом путем подизања еколошке свести и развоја институционалних капацитета	2.4.1. Санирати постојеће сметлиште и формирати минимално два дворишта за прикупљање, селекцију и рециклажу комуналног, неопасног отпада до краја 2024. године	- Санација и ремедијација нехегијенске депоније - Чишћење дивљих депонија - Формирана три рециклажна дворишта
	2.4.2. До 2024. ојачати институционалне капаците и капацитете локалне заједнице у домену заштите животне средине, реализацијом три ЕКО трибине у току каландарске године и израдом најмање једног локалног стратешко-планског документа.	- Едукације и трибине - Мерење загађења у граду - Израђен Локални еколошки план општине Ћуприја
РАЗВОЈНА ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3.		
3. Интегративни развој туризма, културе и спорта		
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
3.1. Унапређење туристичке инфраструктуре	3.1.1. Уредити минимум 5 јавних површина – стазе, паркови, водотокови и акумулације до 2024. Године	- Изградња римског колосеума, летња позорница - Реконструкција централног трга формирање пешачке зоне - Споменик кнезу Лазару - Споменик у знак сећања на НАТО агресију - Споменик Живке Дамјановић - Спортско-рекреативни центар Мућава - Уређење и опремање паркова – Излетиште

		Вавило - Уређење и опремање паркова – Мото Кампинг Морава - Уређење и опремање паркова – Парк код суда - Уређење и опремање паркова – Парк на Славији (Триангла) - Уређење и опремање паркова – Славијански парк - Уређење шеталишта Раванице - Врт пријатељства - Уређење и опремање парка – Др Семашка - Лазарева стаза од Раванице до Мућаве
	3.1.2. Изградити и ревитализовати минимум 3 објекта туризма до 2024. Године	- Уређење знаменитог места Иванковац 1805 - Пешачки мост на ушћу Раванице у Велику Мораву - Висеће кућице преко Мораве - Покретна угоститељска скела - Изградња пет ловачких кућа - Реконструкција и опремање етно куће у Старом селу
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
3.2. Унапређење туристичке понуде путем промоције, развоја нових видова туризма и организације туристичких манифестација	3.2.1. Унапредити услове за развој сеоског туризма путем едукације локалне заједнице категоризације минимум 10 сеоских домаћинстава до 2024.	- Ревитализација Еко туристичког комплекса "Везировац" - Постављања саобраћајно-туристичке сигнализације - Небеско брдо - Старо село - Сење стари млин
	3.2.2. Подићи на виши ниво промоцију и информисаност становништва и посетилаца о туристичком потенцијалу општине,	- Организована три стручна предавања за предузетнике у туризму - Емитовање промотивних туристичких спотова

	организовањем минимум 1 промотивне акције на годишњем нивоу.	- Израђене инфо табле и туристички путокази - Туристичка мапа града - Отварање туристичког инфо центра - Учешће на сајмовима туристичких понуда - Организована акција посета једном селу месечно
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
3.3. Унапређење културних садржаја и инфраструктуре објеката и споменика културе	3.3.1. Изградити и ревитализовати минимум 10 објекта културе до 2024. године	- Музејски комплекс реконструкција објекта и куле - Реконструкција Дома културе Синђелић - Реконструкција објекта биоскопа - Реконструкција објекта старог ушног одељења у болници - Реконструкцијас објекта у ул.Карађорђевој бр.74 - Стублине - Реконструкција Дом културе Влашка - Реконструкција Дома културе Супска - Реконструкција 1.МЗ у салу за венчање - Археолошка ископавања Стублине - Археолошка ископавања града Хорреум Марги
	3.3.2. Организовати минимум три културно уметничке манифестације до 2024. године	- Манифестација <i>Bridge</i> фестивал - Манифестација Дани дијаспоре - Манифестација Таленти Србији - Музички фестивал са Школом за музичке таленте - Ликовна колонија Драгослав Михаиловић
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
3.4. Унапређење инфраструктурних, техничких и људских капацитета установа и организација у области културе и туризма	3.4.1. Унапредити просторне и техничке капацитете установа културе и туризма за 10% до 2024. године	- Реконструкција објекта у ул.Миодрага Новаковића бр.17, Музеј I и II Св.рата - Реконструкција објеката за позориште - Концертна дворана ШОМО Душан Сковран - Реконструкција Градске куће - Музеј стална поставка

		- Адаптација сцене музичке школе за потребе културних активности - Изградња монтажано-демонтажне сцене у парку за потребе сценско-музичких садржаја - Обезбедити простор за сувенирницу - Упошљавање стручног лица у области туризма
	3.4.2. Спровести стручно усавршавање минимум 50% запослених у установама културе и туризма и умрежавање свих установа и организација културе и туризма до 2024.	- Израда стратешког документа Програм развоја туризма - Опремање Инфо центра - Формирање заједнице културних туристичких организација - Обука запослених у сектору дигиталног маркетинга - Тродневни курсеви „Организација догађаја“ - Посета побратимљеном граду (Цеље) и размена искустава
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
3.5. Унапређење услова за спорт и рекреацију и стварање услова за развој спортског туризма	3.5.1. Унапредити спортску инфраструктуру за минимум 10% до 2024. године путем изградње и ревитализације спортских објеката и терена	- Бициклистичка стаза Ћуприја-Мијатовац - Хиподром Добричево - Изградња атлетске дворане - Изградња атлетског стадиона - Реконструкција терена Соколски дом - Изградња бициклистичке стазе Ћуприја – Параћин - Изградња отвореног игралишта - Црвени крст - Изградња отвореног игралишта – Млинска улица - Изградња спортског отвореног игралишта – Ново насеље - Изградња спортског отвореног игралишта – Синђелићева - Изградња спортског отвореног игралишта – Железничка станица

		- Кајак клуб - Картинг - ауто стаза - Реконструкција објекта стрељане - Затворена школска спортска сала Гимназије - Затворена школска спортска сала ОШ Вук Караџић - Затворен базен - Терен за фудсал - Вештачка стена - Реконструкција фискултурне сале у средњој медицинској школи (реконструкција крова и набавка нове опреме)
	3.5.2. Организовати 3 спортске манифестације, допринети повећању и посећености за минимум 5% до 2024. године	- Рукометни камп - Првенство Србије у пливању за млађе категорије - Атлетски митинг отвореног првенства Србије - Првенство Србије у стрељаштву
РАЗВОЈНА ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 4.		
4. Унапређење система образовања		
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
4.1. Унапређење и осавремењавање наставе кроз побољшање инфраструктурних и техничких капацитета установа образовања	4.1.1. Унапредити инфраструктурне капацитете школа за 10% до 2024.	- Иновациони центар – реконструкција објекта касарне - Пројекат унапређења енергетске ефикасности објекта Гимназије - Пројекат унапређење енергетске ефикасности у предшколским и школским објектима - Пројекти прелазака на исплативије видове енергије за грејање у предшколским и школским установама (топлана, гас, пелет) - Реконструкција и енергетска санација у циљу унапређења енергетске ефикасности у ОШ 13.Октобар

		- Проширење капацитета у градским предшколским установама (млађа јаслена група у Бамбију)) - Реконструкција старе школе 13.октобар у Центар за младе таленте
	4.1.2. Осавременити техничка и наставна средства за 10% у свим школама и предшколским установама до 2024.	- Дигитална учионица у школским установама - Дигитална учионица ОШ Вук Караџић - Набавка инструмената
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
4.2. Промовисање целоживотног учења, инклузије и значаја формалног и неформалног усавршавања	4.2.1. Унапредити систем неформалног образовања (100 полазника), зарад смањења незапослености и усаглашености са потребама тржишта рада до 2024.	- Доквалификација кадрова пријављених на тржишту рада у складу са потребама привреде (3 курса, едукације) - Едукација становништва за обнављање старих заната - Едукације, курсеви за унапређење личних и професионалних вештина - Обука ка финансијској писмености ученика основних и средњих школа у циљу подстицаја предузетничког духа - Едукације за припрему и писање пројеката у складу са ЕУ правилима
	4.2.2. Осавременити наставне процесе и инклузију увођењем минимум 3 програма до 2024.	- Обезбеђивање асистивних технологија (прилагођена рачунарска опрема) - Прилагођавање окружења у складу са потребама деце (постављање приступних рампи у школским установама где не постоје) - Обезбеђивање прилагођених уџбеника
РАЗВОЈНА ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 5.		
5. Унапређење система здравствене и социјалне заштите		
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти

5.1. Унапређење система здравствене заштите путем инфраструктурног и техничког опремања здравствених установа и појачања активности превенције	5.1.1. Унапредити инфраструктурну и техничку опремљености здравствених установа за 10% до 2024. године	- Реконструкција објекта опште болнице - Изградња интернистичког блока у ОБ Ћуприја - Реконструкција зграде у ОБ Ћуприја за потребе Дома Здравља - Осавремљивање дијагностичке опреме у ОБ Ћуприја
	5.1.2. Унапредити здравље становништва укључивањем у промотивне и превентивне активности мин 20% корисника здравствене заштите до 2024.	- Едукација у школама за очување репродуктивног здравља - Унапређење услуге Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју сензорном собом - Набавка неурофидбек апарата - Едукација ученика, родитеља и наставника на превенцији злоупотребе психоактивних супстанци и превенцији ризичног понашања код младих
Стратешки циљ	Оперативни циљеви	Пројекти
5.2. Унапређење система социјалне заштите путем развоја услуга социјалне заштите и побољшања услова рада установа и организација у области социјалне заштите	5.2.1. Унапредити инфраструктурну и техничку опремљености установа и организација у области социјалне заштите за 10% до 2024.	- Изградња стамбених јединица за потребе Рома - Изградња стамбених јединица за социјално угрожена лица - Оснивање социјалног предузећа
	5.2.2. Побољшати квалитет живота осетљивих и маргинализованих група унапређењем минимум 3 услуге социјалне заштите до 2024. године	- Лични пратилац детета - Помоћ у кући за стара и инвалидна лица - Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју - Дневни боравак за стара лица - Оснивање Саветовалишта за младе

Табела 69, Планирани пројекти

РЕАЛИЗАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

1. РЕАЛИЗАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЋУПРИЈА

Сврсисходност стратешког планирања зависи од тога како су сагледани интереси грађана и привреде, како је анализирана социо-економска ситуација, прилике, предности и препреке за развој заједнице и који правци су одређени као приоритетни.

Оно што је најважније након дефинисања стратешких и оперативних циљева, и програма и пројеката јесте како се Стратегија спроводи и који је план спровођења документа. Плански приступ и континуираност на имплементацији представљају кључни процес остваривања документа.

Први корак у реализацији Стратегије је израда једногодишњег акционог плана, односно плана имплементације пројеката који ће садржати трошкове и планиране изворе финансирања, име институције или особе одговорне за спровођење пројеката, начин спровођења, очекиване резултате и показатеље извршења. Годишњи план имплементације представља скуп активности, пројеката, који се остварују у дванаестомесечном периоду.

По истеку Плана имплементације за текућу годину, приступа се изради Плана за наредну годину.

План имплементације укључује формирање тима за израду Извештаја о спровођењу стратешких планова и извештавање о њиховој реализацији и формирање координационог тима за праћење Плана имплементације. План имплементације доносиће се сваке године до истека Стратегије развоја општине Ћуприја. Уколико се реализација стратешког документа оствари пре истека планираног рока, стратешки документ биће ревидиран.

ЛИТЕРАТУРА

1. Акциони план за спровођење Стратегије реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2018-2020, доступно на: <http://www.mduls.gov.rs/latinica/reforma-javne-uprave-sprovodjenje-strategije.php>
2. Археолошки институт Београд, *Хореум Марги Равно Ћуприја*, доступно на: <http://www.ai.ac.rs/projekti?K=1&ID=13>
3. Атлетски савез Србије, *Атлетске легенде*, доступно на: <https://www.ass.org.rs/sr/vesti/category/atletске-legende/>
4. Брчески, И., 2010. *Локални еколошки акциони план општине Ћуприја*, 1. Издање, стр. 15-17, Београд: публикација издата у оквиру пројекта "Локално акционо планирање у области животне средине у Југоисточној Европи", који имплементира *REC*, уз финансијску подршку *SIDA*
5. Ђулић, Д., Милачић, М. 1977., *Хроника На Морави Ћуприја*, 2. Издање, Ћуприја
6. Завод за заштиту споменика културе Крагујевац:
<http://www.kulturnonasledje.com/manastir-ravanica.html>
<http://kulturnonasledje.com/arheolosko-nalaziste-anticko-utvrdjenje-horreum-margi.html>
<http://www.kulturnonasledje.com/znamenito-mesto-%C5%A1an%C4%8Devi-na-ivankovcu.html>
7. Закон о здравственој заштити, Сл.гласник РС, бр. 107/2005, 72/2009 – др. Закон 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 – др.закон 93/2014, 96/2015, 106/2015 и 113/2017 –др.закон, чл.48, 94, 100, 264, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zdravstvenoj_zastiti.html
8. Закон о локалној самоуправи, Сл.гласник РС, бр.129/2007, 83/2014 – др.закон,101/2016 – др.закон и 47/2018, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon_o_lokalnoj_samoupravi.pdf
9. Закон о планском систему Републике Србије, Сл.гласник РС бр. 30/2018, доступно на: <http://demo.paragraf.rs/WebParagrafDemo/?did=432179>
10. Информатор о раду 2018., Завод за јавно здравље Поморавље Ћуприја, доступно на: <http://www.zzjcuprija.com/Finansijski-izvestaj/informator.pdf>
11. Локални акциони план за младе општине Ћуприја, Сл.гласник општине Ћуприја 22/18, Прилог 1, доступно на: http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/sluzbeni_glasnik/1553-sluzbeni-glasnik-2018-godina.html
12. Нацрт Закона о здравственој заштити, доступно на : <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/301216/301216-vest16.html> <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/210916/210916-vest8.html>
13. Национална стратегија запошљавања за период 2011 – 2020. год., доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php>
14. Национална стратегија одрживог развоја, Сл.гласник РС, бр.55/05, 71/05 исправка 101/07, доступно на: http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678
15. Општине и региони у Републици Србији, 2015., 2016., 2017., 2018., Београд, Републички завод за статистику., доступно на:

- <http://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/>
16. Општина Ћуприја, е-документа, доступно на:
http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/sluzbeni_glasnik/index.1.html
 17. Pavlović Križanić, T.P.K., 2010. Strateski okvir za planiranje lokalnog razvoja. *Priručnik za strateško planiranje i upravljanje lokalnim razvojem u Republici Srbiji*, [Online]. Friedrich Ebert Stiftung, 11. доступно на:
<https://www.centarzaregionalizam.org.rs/prilozi/prirucnik.pdf>
 18. Републички хидрометеоролошки завод, доступно на:
http://www.hidmet.gov.rs/latin/meteorologija/stanica_moss.php?moss_id=13384
 19. Спортски савез Ћуприје, *Нови Статут ССЋ*, доступно на:
<http://www.ssc.org.rs/images/dokumenta/statut2017.pdf>
 20. Стратегија одрживог развоја општине Ћуприја 2010-2015, Општина Ћуприја, доступно на: http://www.cuprija.rs/dokumenta/ostala_dokumenta/247-strategija.html
 21. Статут општине Ћуприја, Сл.гласник општине Ћуприја 14/08, доступно на:
<http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/statut/95-statut-opstine.html>
 22. Стратегија и политика развоја индустрије Србије за период 2011-2020 године, Сл.гласник РС, бр. 55 од 27. Јула 2011., доступно на: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=10e0e95c-4c8f-4827-9e0a-1ec190975eb2>
 23. Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024.године, Сл.гласник РС, бр.85 од 12.августа 2014, доступно на:
<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1/reg>
 24. Стратегија проширења ЕУ на земље Западног Балкана, *A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans*, Strasbourg, 6.2.2018, доступно на: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf
 25. Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025.године са пројекцијама до 2030.године, доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php>
 26. Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016 - 2020. године, доступно на:
http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678
 27. Стратегија развоја образовања у Србији до 2020.године, доступно на:
<https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php>
 28. Стратегија развоја туризма Републике Србије за период 2016-2025., доступно на:
<http://mtt.gov.rs/download/3/strategija.pdf>
 29. Стратегија социјалне политике општине Ћуприја 2015-2020., Сл.гласник СО Ћуприја, бр.01, 02.02.2015.год., доступно на:
http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/sluzbeni_glasnik/904-sluzbeni-glasnik-opstine-cuprija-2015-godina.html
 30. Чубриловић, В., 1979. *Бој на Иванковцу 1805.године*. прво издање. Нови Сад: Српска академија наука и уметности и Скупштина општине Ћуприја

ПРИЛОГ 1.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ
ЋУПРИЈА 2019 - 2024

ОБРАЗАЦ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈУ ПРОЈЕКТА

НАЗИВ ПРОЈЕКТА

Унети назив пројекта

ПОДНОСИЛАЦ

Навести ко је подносилац пројекта: да ли је то приватно лице, правно лице, удружење, ЈКП, Локална самоуправа, НГО

СВРХА ПРОЈЕКТА

Побројати шта се пројектом жели постићи и какав је његов крајњи допринос

ОБЛАСТ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

☐ Инфраструктура	☐ Култура	☐ Образовање
☐ Привреда и предузетништво	☐ Рурал	☐ Спорт
☐ Туризам	☐ Здравство и социјална заштита	☐ Животна средина

ОПЕРАТИВНИ ЦИЉ ИЗ СТРАТЕГИЈЕ

Навести оперативни циљ, утврђен кроз процес стратешког планирања, који ће се делом остварити реализацијом пројекта

НИВО РЕАЛИЗАЦИЈЕ

☐ Регионални ☐ Локални

Одабрати један од понуђених одговора.

ВРСТА ПРОЈЕКТА

☐ Инвестициони ☐ Софт ☐ Комбиновани

Одабрати један од понуђених одговора.

ОПИС

Описати постојећи проблем због кога постоји потреба за овим пројектом. на пр. пијаћа вода је сумњивог квалитета, недовољног је протока и притиска, ученици у локалној школи су угрожени услед недостатка воде, итд.

АКТИВНОСТИ

Навести суцесивно све конкретне активности које воде до реализације пројекта. Оне су витне и због чињенице да оправдавају буџет пројекта и одређују време трајања пројекта (израда пројектне документације, јавне набавке, извођење радова)

ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Таксативно навести директне резултате пројекта у виду простих реченица – на пр. остваривање регуларних параметара водоснабдевања – проток од 15 л/с; успостављен информациони систем локалне управе; формирана мрежа

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ
ЋУПРИЈА 2019 - 2024

удружења пољопривредних произвођача.

УСЛОВИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

Какве предуслове треба испунити да би отпочела имплементација пројекта – на пр. обезбеђено земљиште за изградњу објекта, израђена сва неопходна документација и тд

ФАКТОРИ РИЗИКА

Таксативно навести све, евентуалне, ризике који могу узроковати имплементацију пројекта – на пр. инфлација, неприхватање услуге од стране грађана и тд

ВРЕДНОСТ ПРОЈЕКТА

Навести оквиран износ неопходан за комплетну реализацију пројекта (у еврима)

ТРАЈАЊЕ ПРОЈЕКТА

Уписати дужину периода имплементације пројекта (у месецима)

ИНИЦИЈАЛНИ ПАРТНЕРИ

Назив партнера

Очекивани допринос

Навести све партнере тј. Институције које ће учествовати у реализацији пројекта – на пр. ЈКП, НГО, Основна школа, итд.

Навести и објаснити какав допринос сваки од партнера пружа у процесу реализације пројекта – на пр. Локална самоуправа даје на располагање земљиште; НГО даје логистичку подршку у виду обављања обука и тд.

НАПОМЕНА

Навести, евентуалне, напомене у вези са имплементацијом пројекта

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ЂУПРИЈА

БРОЈ: 30-2/2019-02 ОД 08.03.2019.год.

ЗАМЕНИК ПРЕДСЕДНИКА СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ

Славко Цветковић